

وَأَمَّا الْفِرْعَوْنُ فَقَدْ كَذَّبَ
رُسُلَهُ فَفُتِنَّا لَهُ الْمَدْيَنَ
وَأَصْرَ الْفِثْيَانِ فَجَنَدْنَا
لِلْأَكْثَرِ الْأَلْبَانِ وَأَعْتَدْنَا
لِلْكَافِرِينَ الْيَوْمِ الْأَكْبَرِ
إِذْ يَأْتِي السَّمَاءُ دُخَانًا
وَسُيُوفًا مُخِيطَةً وَأَكْبَرُ
الْيَوْمِ الْأَكْبَرِ

BIBLIOTHECA INDICA

WORK No. 258

THE RUBĀ'ĪYĀT OF
'UMAR-I-KHAYYĀM

PERSIAN TEXT, INTRODUCTION, ILLUSTRATIONS, ETC.

THE RUBĀ'ĪYĀT
OF
'UMAR-I-KHAYYĀM

PERSIAN TEXT EDITED FROM A MANUSCRIPT DATED
911 A.H. (1605 A.D.) IN THE COLLECTION OF
PROFESSOR S. NAJIB ASHRAF NADVI

WITH
A FACSIMILE OF THE MANUSCRIPT

BY
M. MAHFUZ-UL-HAQ, M.A.

Professor of Arabic and Persian, Presidency College, Calcutta

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS
PUBLISHED BY THE ROYAL ASIATIC SOCIETY OF BENGAL

CALCUTTA

1939

P. B. 2 - 58

Printed by P. Knight, Baptist Mission Press,
41A, Lower Circular Road, Calcutta.

15900

B. I
58

CONTENTS.

	<i>Page</i>
PREFATORY NOTE	vii
I. Introductory Remarks	1
II. Calligraphy, Ornamentation and Illumination of the Manuscript	4
III. The Miniatures	15
IV. Contents of the Manuscript	19
V. The 'Genuineness' of the Quatrains in the Manuscript	20
VI. 'Concordance' of the <i>Rubâ'iyât</i>	36
VII. Text	43
VIII. Additions and Corrections	81
IX. Appendix A: Text of Taqî Kâshî's Codex of the <i>Rubâ'iyât</i>	84
X. Appendix B: Text of the <i>Rubâ'iyât</i> from a Manuscript dated 750/1349	89
XI. Facsimile of the Manuscript	Plates I-LIV
	Coloured Plates LV-LVII

PREFATORY NOTE.

The publication of this edition of the *Rubā'iyāt* of 'Umar-i-Khayyām has been delayed by nearly a decade. The text with its introduction was ready in 1930 and the Council of the Royal Asiatic Society of Bengal sanctioned its publication in the *Bibliotheca Indica Series* in 1931. A period of nearly ten years has elapsed between the time when the introduction was written and made ready for the press and its actual publication in September, 1939. As a result, some of the observations made by me in the introduction are not quite up-to-date and I should have very much liked to modify some of them, but this has not been possible as the entire work had been set in type soon after it was sent to the press. I have, however, referred to some of the more important researches of recent years in the 'Additions and Corrections'. I have also added two valuable texts of the *Rubā'iyāt* from

1. Taqī Kāshī's *Khulāṣat-ul Ash'ār Wa Zubdat-ul-Afkār* (Oriental Public Library, Patna, MS. No. 684)

and

2. A *Majmū'a*, dated 750 A.H. (1349 A.D.), in the Kitābkhāna-i-Majlis, Tehrān,

in the Appendix.

I am extremely grateful to my friend Professor Saiyyid Najīb Ashraf Nadvī, M.A., for very kindly placing his manuscript of the *Rubā'iyāt* at my disposal and to Mr. A. H. Harley, M.A., I.E.S. (Retd.), for revising the introduction and suggesting some valuable changes.

The monochrome blocks of the manuscript have been prepared by the Indian Photo-Engraving Co., Ltd. and the Calcutta Fine Art Cottage. As the first few folios of the manuscript were damaged and the paper had become

slightly dark in colour, the Persian writing had to be re-touched on the copper plate. Unfortunately, the artist who did the work was not a calligraphist, hence the writing has deteriorated considerably as will appear from a perusal of the blocks of Folios 1, 3, 6, 7, 9, etc. The three four-colour blocks have been prepared by the Calcutta Chromo-type Ltd.

Before concluding, I must offer my heartfelt thanks to Dr. Baini Prashad, D.Sc., F.Z.S., F.R.S.E., F.R.A.S.B., and to Dr. B. S. Guha, M.A., Ph.D., F.R.A.S.B. (Honorary General Secretary of the Society), for the keen, personal interest they took in expediting the publication of this work.

M. MAHFUZ-UL HAQ.

*Presidency College,
Calcutta.*

The 15th September, 1939.

I. INTRODUCTORY REMARKS.

It was long believed that the West, and not the East, had prepared the first illustrated copy of the *Rubâ'iyât* of 'Umar-i-Khayyâm. The idea was shattered some two years ago by the discovery of this remarkable manuscript, which is now reproduced here, for the first time, in facsimile. The manuscript is now recognized as the earliest, and probably the only, illustrated copy of the quatrains of 'Umar yet discovered. Its importance does not lie in its antiquity—for older copies without illustrations are known—but in its beautiful ornamentation, illumination, calligraphy and, above all, in the charming miniatures that adorn it. The manuscript has an important textual value also. We shall presently see that the number of genuine quatrains in our copy is larger than in several old collections of 'Umar's *Rubâ'iyât*.

There is an interesting story behind the discovery of the manuscript. A dealer in old books purchased it at an auction-sale in Calcutta, and for many months it lay unnoticed in his shop. Eventually he showed the shabby, loose and damaged manuscript to my friend Professor S. Najîb Ashraf Nadvî (now of the Isma'îl College, Andheri, Bombay) who at once realized its importance and purchased it for his library.

Unfortunately, the original fly-leaf of the manuscript, which should have contained its romantic history during the last four centuries, is missing. We do not know as to how and when it travelled from Persia to India and finally came into the possession of a Hindu scholar of the Panjâb—Devî Dâs of Pasrûr, a *tahsîl* in the Sialkot district of the Panjâb. Again, it is a mystery how the manuscript came out from the library of Devî Dâs and entered the sale-room of the Calcutta auctioneers, Messrs. Mackenzie Lyall & Co., from whom the aforesaid book-seller

purchased it. There are, however, a few notes on the border of the manuscript which carry its story to the latter half of the last century.

We learn from a note on fol. 1a that the manuscript had a very large border, but being damaged by the ravages of time, it was replaced by a new one in May, 1891. The note which is in Urdû runs as follows :—

پیشتر ازین یہ کتاب بندہ کے پاس بہت شکستہ ہو گئی تھی - اس کتاب کا بہت بڑا حاشیہ تھا - اب پھر اس کو ۳۰ مئی سنہ ۱۸۹۱ ع کو مرمت کرایا شمیم احمد جلد ساز سے »

[*Translation* : The book had been with me in a most worn-out condition. It had very large borders. I had it repaired by Shamim Ahmad, a book-binder, on the 30th May, 1891.]

Next, we have the following signature on fol. 59b in a shaky hand in English : 'Dave Dass'.

The original manuscript is preceded by three folios which, I believe, were added by the book-binder who repaired the copy in 1891. They contain the following notes in a tolerable *Nasta'liq* hand :—

On fol. 1a we have the following Persian verse written diagonally :—

تر نہ گردد کام من گر ہفت دریا در کشم
شریت دیدار باید تشنہ دیدار را

followed by the following inscription in Persian : منشی دیویداس : i.e. Munshî Devî Dâs Pasrûrî. This Devî Dâs is identical with the aforesaid 'Dave Dass' whose signature (in English) we have already noticed on fol. 59b. He was an inhabitant of Pasrûr, a town in the Sialkot district of the Panjâb.

Fol. 1b is blank ; fol. 2a contains the following note in bold *Nasta'liq* : ۳۰ مئی سنہ ۱۸۹۱ ع (i.e. 30th May, 1891). On fol. 2b we have the following note in running *Nasta'liq* :—

یاد داشت

گفتگو با یار دستور ۲۱ ستمبر سنه ۱۸۹۶ ع مطابق ۷ اسویج

سمت ۱۹۵۳ بروز دوشنبه =

[*Translation*: Memorandum—Conversation with my friend, Dastūdar, on the 21st September, 1896 A.D.= 7th Asīvaj, 1953, Samvat, on Monday.]

From this point trace has been lost of the manuscript until it came into the hands of the firm of Calcutta auctioneers who disposed of it to the Calcutta book-seller.

II. CALLIGRAPHY, ORNAMENTATION AND ILLUMINATION OF THE MANUSCRIPT.

The text, which is written in a superb *Nasta'liq* hand on a well-polished paper of mellow ivory tone, is surrounded by lines in gold and a *lapis lazuli* 'Hâshiya', with artistic, flowering plant-motives in gold—besides multi-coloured lines which surround the 'Hâshiya'.

Unfortunately, the outer border of the manuscript, which presumably contained beautiful hunting scenes and geometrical designs in gold, is no longer extant. It was, removed, as already stated, in the process of rebinding in 1891. It is needless to emphasize that if this outer border had remained intact it must have given an additional charm to our manuscript. Nevertheless, from the fact that the manuscript was transcribed by the world-famous calligraphist, Sultân 'Alî of Mashhad, and illuminated and illustrated by some of his worthy colleagues, who have lavishly expended gold, *lapis lazuli*, and other costly pigments in adorning the manuscript, it is probably correct to surmise that it was prepared for some royal personage, possibly Sultân Husayn Bayqarâ (872-911/1468-1505), who is acknowledged to have been one of the greatest patrons of art in the East.

The long and prosperous reign of Sultân Husayn, which extended over forty years, was a most glorious period in the history of art and letters. Himself a distinguished poet and a talented writer, he had a galaxy of brilliant poets and scholars, and skilled artists and craftsmen who flocked round him in the beautiful city of Herât. If Sultân Husayn had an able, far-sighted, scholar-minister in Mîr 'Alî 'Shîr Nawâ'î, a sweet and melodious singer in Jâmî and a distinguished writer and scholar in Mullâ Husayn Wâ'iz, he also had a great painter and miniaturist in Bihzâd and an expert calligraphist in

Sultân 'Alî of Mashhad.¹ They lived and worked for him under ideal conditions in Herât, the city of refinement and culture.

Here Sultân 'Alî was engaged in copying for his royal master, Sultân Husayn, and his great minister, 'Alî Shîr, works of ancient and contemporary poets, while the incomparable Bihzâd and his pupils were employed in adorning those manuscripts with miniatures of unsurpassed elegance and charm; then there were gilders, decorators and illuminators who added finishing touches to the splendid copies. Thus there developed an art of manuscript-making which was hardly surpassed in any period or clime; and it was the painters and the calligraphists trained in this atelier who added lustre to the courts of the Safawids of Persia and also to that of the Timurids of India. Besides Bihzâd, several well-known artists, notably Mîrak, Shâh Muzaffar, Sultân Muḥammad and Shaykhzâda Maḥmûd worked in the royal studio, while a host of skilled calligraphists, including Khwâja Shihâb-ud-Dîn 'Abdullâh Marwârid, Khwâja 'Alâ-ud-Dîn Mîkâl, Sultân Muḥammad Nûr, Sultân Muḥammad Khandân and others, were engaged in transcribing the manuscripts. It was here that Sultân 'Alî trained a band of earnest students of calligraphy who in their turn rose to the rank of *ustâd* or master. Sultân 'Alî was adored and appreciated universally and glorious tributes to his great talent as a pen-man have been paid him by two of his royal admirers, the Emperor Bâbur and Prince Sâm Mîrzâ Safawî. The former observes in his *Memoirs* :—

'Of fine pen-men there were many; the one standing-out in Naskh-ta-liq was SL 'Alî of Mashhad who copied many books for the Mîrzâ (Sultân Husayn) and for 'Alî-sher

¹ Sultân 'Alî was styled '*Zubdat-ul-Kutûb*', or 'The Cream of the Calligraphists', by Sultân Husayn. See Abo'l Qâsim Ivaghli Husayn's collection of letters in the British Museum, (Add. 7688), in which a letter of Sultân Husayn addressed to *Zublat-ul Kutûb* Sultân 'Alî is included (Rieu, *Pers. Cat.*, i, p. 390a).

Beg, 'writing daily thirty couplets for the first, twenty for the second.'²

Prince Sâm Mirzâ, a scion of the Şafawids of Persia, states in his *Tuhfa-i-Sâmî*,³ a biography of the 'Contemporary Poets':—

'The pen of creation has not inscribed on the page of existence a calligraphist of the excellence of Sultân 'Alî al-Mashhadî.'

Further, he observes in another place:—

'Mawlânâ Sultân 'Alî Mashhadî is more famous in *Nasta'liq* calligraphy than words can describe..... In spite of the fact that he had passed the age of sixty-three, he wrote a beautiful hand, as will appear from the following two *Mathnawî* verses which he composed about himself:—

مرا عمر شصت است و سه بیش و کم هنوزم جوان است مشکین قلم
توایم هنوز از خنی و جلی نوشتن که العبد سلطان علی

Besides the above two works, notices of Sultân 'Alî will also be found in *Khulâsat-ul-Akhhâr*,⁴ *Habîb-us-Siyar*,⁵ *Târikh-i-Rashîdî*,⁶ *Majâlîs-ul-Mu'minîn*,⁷ *Risâla-i-Khushnawîsî*,⁸ *Mir'ât-ul-'Âlam*,⁹ *Tadhkira-i-Khushnawîsân*,¹⁰ *Tadhkirat-ul-Khattâtin*,¹¹ etc., but they are usually very brief and sketchy and throw very little light on his life-history. But Sultân 'Alî himself has furnished some important data regarding his life in his well-known treatise on calligraphy,

² *Memoirs of Babur*, (tr. by A. S. Beveridge), p. 291.

³ *Tuhfa-i-Sâmî* (my MS., transcribed from the Oriental Public Library, Patna, MS. No. 683, dated 971 A.H.), fol. 17a.

⁴ Royal Asiatic Society of Bengal MS., No. D155, fol. 309b.

⁵ Vol. iii, Juzv iii, p. 344.

⁶ (By Mirzâ Haydar Dughlât), Royal Asiatic Society of Bengal MS., No. D46, fol. 45a.

⁷ Tehrân, A.H. 1248, *Majlis*, 10.

⁸ (By 'Abdullâh), Oriental Public Library, Patna, MS., No. 1076, fol. 23a.

⁹ Bâhâr Library, Calcutta, MS., No. 12, fol. 267b, 268a.

¹⁰ *Bibliotheca Indica Series* (edited by M. Hidâyat Husayn), pp. 48, 49.

¹¹ (By Mirzâ Sauglâkh), Tehrân, A.H. 1291.

entitled *Risâla-i-Khushnauîsî*,¹² which he composed at the age of eighty-four, in 920 A.H. We learn from the *Risâla* that Sultân 'Alî was born about 836/1432-33, for he states that at the time of the composition of the *Risâla* (i.e., in 920 A.H.) he had attained the age of eighty-four (fol. 11b):—

بود هشتاد و چار عمر عزیز گشته زایل تمام عقل و تمیز

His father died when he was a boy of seven only, i.e. in 843 A.H.; while his uncle left this mortal world when he (Sultân 'Alî) was forty (fol. 4a):—

از پدر زان نگفتم و خالم که سفر کرده بود از عالم
من ازو هفت ساله مانده جدا او بچل سالگی بریده ز ما
شرح تقوی و طاعت هر دو نبود از من شکسته نکو
رحمت ایزدی بریشان باد جای شان در جوار پاکان باد

He worked hard in his youth to improve his handwriting (fol. 3a):—

از جوانی بخط بدی میلم عشق خط راندی از مژه سلیم
بر سر کوی کم قدم زدی تا توانستمی قلم زدی

He learnt the rudiments of calligraphy from Mir Mufliṣî (fol. 3a):—

از قضا میر مفلسی روزی پیشم آمد بسان دلسوزی
قلم و کاغذ و دواتم جست بیست و نه حرف را ز حرف نخست
بنوشت و روان بدستم داد شدم ز التفات او دلشاد
... ..

زانکه ابدال بود و صاحب حال گشته خالم بمسذل الاحوال
زین سبب عشق خط زیاده شدم دل گرفتار مرد ساده شدم

¹² Calcutta Madrasah Library MS., No. CXLLVI. I have also occasionally consulted the Royal Asiatic Society of Bengal MS., No. II, 619.

At the age of twenty he entered a Madrasah, where he practised calligraphy from morning till evening. Afterwards, he used to visit the Holy Shrine of Imâm Ridâ at Mashhad and then come back to his house, where his mother awaited his return (fol. 3b):—

سنة عمر چون به بیست رسید خط سودا ز صفحه ام بدمید
رو نهادم بکنج مدرسه بی خیال بگی و وسوسه
روز تا شام مشق میکردم نه غم خواب بود و نه خوردم
شام در روضه رضا بودم سر بر آن آستانه میسودم
چونکه از روضه آمدم بیرون پیش مادر شدم بخانه درون

Soon he acquired fame and distinction, and students of calligraphy began to flock round him in the Madrasah (fol. 4a):—

چونکه از مشق بیحد و بیعد شدم القه شهره مشہد
پیش من مہرخان سیم ذقن بہر تعلیم خط بوجہ حسن
آمدندی ز دور و از نزدیک خواه از ترک و خواه از تاجیک

After some time Sultân 'Alî left the Madrasah and began to practice fine penmanship in his own house, in Mashhad (fol. 4a):—

بعد ازین ترک مدرسه کردم کس ندیدی بمدرسه کردم
سر نهادم بکنج خانه خویش گفتم از سوز سینہ خویش

Sultân 'Alî observes complete silence regarding his departure to Herât, where he lived for nearly fifty years. He only states that for a period of five years, preceding the composition of the *Risâla* (i.e., between the years 915 and 920 A.H.), he suffered from *âbîlah-i-farang* or French pox:—

با تو این عذر لنگ ازان گفتم ای پسندیده یار تنہتسم
کہ ز دست بلای شوم فرنگ شدہ بودم ز رنج آبلہ لنگ

مدت پنج سال پیوسته بودم از رنج آبله خسته
خسته دل وز قوی نمانده اثر نتوان گفتم شعر ازین بهتر

These are the more important events of Sultân 'Alî's life which are recorded in his *Risâla*.

Of the extant specimens of his calligraphy, the earliest signed specimen known to me (if we exclude the British Museum MS. No. Add. 7738¹² and the *Bibliothèque Nationale*, MS., Ancien Fonds, No. 71¹³) is the beautiful manuscript of Nizâmî's *Makhzan-ul-Asrâr* in the British Museum, Or. 25801,¹⁴ which was copied by him in 865/1461, at the age of twenty-nine.

Probably, about this time Sultân 'Alî was commissioned by Sultân Abû Sa'îd (855-872/1452-1467) to complete a copy of the *Shâhnâma* which was lying incomplete in his library. It is stated that Mawlânâ Ja'far, a well-known calligraphist of the age, was engaged in copying the manuscript for the Sultân, but before he could complete it, 'the pen of Destiny removed him from the page of Existence'. Sultân Abû Sa'îd did not like to hand over this superb manuscript to mediocres, and so he waited to find out a worthy successor of the Mawlânâ, and such he found in the person of Mawlânâ Sultân 'Alî. It is recorded in *Risâla-i-Khushnawâsî* that 'the courtiers of the Sultân reported to him Sultân 'Alî's excellence in calligraphy and his ever-increasing fame as a penman. Indeed, he received greater approbation from the general public than the calligraphists themselves. So the Mawlânâ was summoned

¹² Rieu, *Catalogue of Persian Manuscripts in the British Museum*, Vol. ii, pp. 637-638. This is a MS. of *Kulliyât-i-Katibî*, which was transcribed by Sultân 'Alî in 857/1453, but it is uncertain whether this Sultân 'Alî is identical with Sultân 'Alî of Mashhad.

¹³ Schulz states in his *Die Persische-Islamische Miniaturmalerei*, (p. 165) that Sultân 'Alî al-Mashhadî transcribed this copy in 849/1445, but in view of the fact that Sultân 'Alî was then only 13 years old, we feel some hesitation in ascribing the transcription of the MS. to him (al-Mashhadî).

¹⁴ Rieu, *Persian Catalogue*, Vol. ii, pp. 572b, 573a.

at the instance of the Sultân and was charged with the duty of completing the unfinished copy'.¹⁶

Sultân Abû Sa'îd occupied Herât in 861/1456-57 and remained in possession of the town (except for a temporary interruption by Jahân Shâh in 862/1457-58), till his death in 872/1467-68. It is certain that Sultân 'Alî came to Herât before 872/1467-68 and that, on the death of that Sultân, entered the service of his successor Abu'l Ghâzî Sultân Husayn, who occupied Herât on Ramadân 10, A.H. 872 (April 3, 1506). Sultân 'Alî enjoyed the patronage and personal favour of that king for some forty years and, on his death in 911/1506, joined the service of Shaybânî Khân, the great Uzbek leader who occupied Herât in 913/1507-8. Shaybânî Khân, ruthless and savage though he was, is nevertheless acknowledged to have been a good poet, painter and penman. But 'he formed too high an estimate of his own achievements, for he took upon himself to correct the drawings of Bihzâd, just as he would touch up the handwriting of Sultân 'Alî of Mashhad, the greatest calligraphist of his day'.¹⁷

Probably Sultân 'Alî returned to his native town, Mashhad, sometime after the death of Shaybânî Khân, which took place in 916/1510, or possibly earlier, for he was attacked with '*âbilah-i-farang* (*morbus gahliens*), or French pox, about 915/1509.

Several conflicting dates have been assigned to the death of Sultân 'Alî. According to *Mir'ât-ul-'Âlam*,¹⁸ he died in 910 A.H., while the author of *Tadhkirat-ul-Khattâtîn*¹⁹

¹⁶ 'Abdullâh, Oriental Public Library MS., No. 1076, fol. 23a. My translation is not quite literal.

¹⁷ Arnold (Sir T. W.) *Painting in Islam*, p. 33. See also the *Memoirs of Babur* (tr. by A. S. Beveridge), p. 329, and *Tuhfa-i-Sâmi* (R.A.B.E. MS., fol. 206), and the *Islamic Book* (Arnold and Grohmann), p. 74.

¹⁸ Bihâr MS., No. 12, fol. 296. The MS. of *Mir'ât-ul-'Âlam* consulted by the editor of *Tadhkira-i-Khushnavâsân* (*Bib. Indica Series*, p. 49, n. 1) gives A.H. 902.

¹⁹ Tehrân, A.H. 1291.

places his death in 914 A.H. The authors of *Habīb-us-Siyar*²⁰ and *Majālis-ul-Mu'minīn*²¹ record his death in 919 A.H., but we cannot accept any of the above dates as correct for the reasons given here :—

- (i) He composed the aforesaid *Risāla* on calligraphy in 920 A.H., as he states in the conclusion :—

سال اتمام نظم این نامه نهصد و بست زد رقم خامه
بود ماه نخست ز اول سال که آخر رسید قال و مقال

- (ii) A Persian MS. exhibited in Paris, in 1912, was copied by him in 920 A.H., as appears from the following colophon²² :—

کتبه العبد المذنب سلطان علی المشهدی غفر ذنبه سنه ۹۲۰

- (iii) A copy of *Risāla-i-Khwāja 'Abdullāh Anṣārī*, transcribed by him in 921 A.H., is preserved in the Rāmpūr State Library.²³

The only conclusion which we can possibly draw from the above facts is that he did not die before 921/1515-16.

We learn from the *Majālis-ul-Mu'minān* that Sultān 'Alī was buried at Mashhad, beside the library which is attached to the Holy Shrine of Imām Riḍā.²⁴

To judge from the extant specimens of his calligraphy, Sultān 'Alī was undoubtedly an indefatigable worker; he even copied manuscripts at the advanced age of eighty-four. I have been able to trace some thirty manuscripts which bear his signature, but it must not be assumed from this fact only that they were all transcribed by Sultān 'Alī

²⁰ Vol. iii, Juzv iii, p. 344.

²¹ *Majlis*, 10.

²² Marteau (G.) and Vever (H.), *Miniatures Persanes*, Paris, 1913, *Forme*, 8, No. 12.

²³ *Journal of the Asiatic Society of Bengal*, 1918, p. cxxxiv.

²⁴ *Majlis*, 10.

himself, for besides the possibility of a forged signature in the colophon, it is quite probable, indeed certain, that some of these manuscripts were copied by other calligraphists who were his namesakes. The author of *Tadhkira-i-Khushnawisân* gives us the names of four²⁵ namesakes of Sultân 'Alî, namely, Sultân 'Alî Fânî,²⁶ Sultân 'Alî Tabrizî, Sultân 'Alî Khurâsânî, Sultân 'Alî Qazwînî. To the above list we may add the names of (1) Sultân 'Alî Qâ'înî, who also enjoyed the patronage of 'Alî Shîr Nawâ'î and died (according to *Mir'ât-ul-'Âlam*) in A.H. 914,²⁷ (2) Sultân 'Alî al-Haravî, who transcribed a Persian treatise on the astrolabe²⁸ in 999/1590-91, (3) Sultân 'Alî Shûshtarî, who was a distinguished painter and, as appears from his signature on one of the paintings, was probably a calligraphist too,²⁹ and (4) Sultân 'Alî Shîrâzî.³⁰

We are unable to say whether or not Sultân 'Alî left any male issue, but it is rather curious to note that Schulz,³¹ Jackson,³² Marteau and Vever,³³ Huart³⁴ and several other writers on Persian painting are almost unanimous in declaring that Sultân Muḥammad Nûr, a distinguished calligraphist of the period, was his son. I have consulted some of the most important and trustworthy contemporary authorities on the subject but have failed

²⁵ *Bib. Indica Series*, p. 42.

²⁶ According to Khwând Amîr's *Khulâṣat-ul-Akhbâr* (A.S.B. MS., No. D. 155, fol. 369b) Fânî worked in the library of Sultân Ḥusayn. He was alive in A.H. 950. According to 'Abdullâh's *Risâla* (Oriental Public Library, Patna, MS., No. 1076, fol. 23a) Fânî was a pupil of Mawlânâ Ja'far.

²⁷ Bâhâr Library MS., No. 12, fol. 29b. According to 'Abdullâh (*Risâla-i-Khushnawisâ*, Oriental Public Library MS., No. 1076, fol. 23a), he was a pupil of Mawlânâ Azhar. See also Huart, *Les Call.*, p. 214.

²⁸ Blochet, *Schefer Catalogue*, No. 1474.

²⁹ Martin, *Miniature Painting and Painters of Persia, India, and Turkey* (London, 1912), p. 112 (Figures 18 and 20).

³⁰ A MS. of *Diwân-i-Hâfiz*, copied by him in 991 A.H., is preserved in Patna.

³¹ *Die Persische-Islamische Miniaturmalerei*, p. 165.

³² *Catalogue of Persian Manuscripts* (Cochran Collection, New York), p. 61.

³³ *Miniatures Persanes*, p. 26.

³⁴ *Les Calligraphes et les Miniaturistes de L'Orient Musulman*, p. 223.

to find any statement supporting the assertion of these distinguished writers.³⁵

Sultân 'Alî transcribed our manuscript of the *Rubâ'iyât* on the last day of Rajab, A.H. 911. Probably it was the last copy which he prepared for his great patron Sultân Husayn Bayqarâ, who died only a few months later, on the 11th of Dhu'l-Hijja, 911 (May 5, 1506). The colophon runs thus :—

تمام شد رباعیات ملک الحکما شیخ عمر خیام طاب الله ثراه بتاريخ
سلخ شهر رجب المرجب سنه احدى عشر و تسعمائه الهجره النبویه -
کتبه العبد المذنب سلطان علی الکاتب ۛ

'Finished the *Rubâ'iyât* of Shaykh 'Umar-i-Khayyâm, the King of Philosophers, *May Allâh make his dust fragrant*, on the last day of Rajab-al-Murajjab, in the year Nine Hundred and Eleven of the Hijra of the Prophet. Transcribed by this sinful slave, Sultân 'Alî al-Kâtib.'

Here Sultân 'Alî has signed his name 'Sultân 'Alî al-Kâtib', and has omitted to add 'al-Mashhadî', after his name, but we need not attach any importance to this omission which is probably incidental only. The fact that Sultân 'Alî used to sign his name as Sultân 'Alî al-Kâtib also is proved beyond all doubt from the following

³⁵ Khwând Amîr, who wrote his *Habîb-us-Siyar* (in 930/1524) during the life time of Sultân Muhammad Nûr, calls him Sultân Muhammad bin (i.e., son of) Nûrullâh (Vol. iii, Juzv iii, p. 350). The above statement is conclusively proved from the signature of the calligraphist himself, which appears on a MS. of *Chahî Hadîth* in the St. Petersburg Library. It runs as follows :—

سلطان محمد بن نورالله

(Sultân Muhammad, son of Nûrullâh). See Dorn's *Catalogue des Manuscrits et Xylographes Orientaux de la Bibliothèque Imperiale Publique de St.-Petersbourg*,

No. CDXXXVII. Another signature: بنده سلطان محمد بن نور (The slave, Sultân Muhammad, son of Nûr) appears on a MS. of *Subhat-ul-Marjân* (dated, A.H. 913) in the Oriental Public Library, Palma. (See Khân Bahâdur 'Abdul Muqtadir's *Catalogue*, Vol. 1, p. 74.) It is quite clear from the above quotations that Sultân Muhammad was the son of Nûrullâh and not of Sultân 'Alî al-Mashhadî.

note on a *Wasli*, included in the *Album of the Emperor Jahângîr*, in the Berlin Library ³⁰ :—

مشقه العبد المذنب المحتاج الى رحمة الله تعالى سلطان على الكاتب
المشهدي غفر ذنوبه و ستر عيوبه بدار السلطنة هـ راة ٥

³⁰ Goetz (H.) and Kühnel (E.), *Indian Book Painting from Jahangir's Album in the State Library in Berlin*, Plate 24.

III. THE MINIATURES.

There are five beautiful miniatures (on folios 30*b*, 31*a*, 40*b*, 41*a*, 50*b*) which adorn the manuscript. They are interesting specimens of the pictorial art of Persia that flourished at Herât in the 15th and early 16th centuries A.D. Although four of the miniatures lack the artistic perfection of Bihzâd or Mahmûd, yet there can be no doubt as to their having been drawn by a painter who had received his training in the studio of Bihzâd. There is one miniature however (on fol. 41*a*) which appears to have been executed by the great Bihzâd himself. This one, which is undoubtedly the finest in the manuscript, is characterized by that excellence of workmanship, finish and refinement which have long been recognized to be the most pleasing features of the miniatures executed by that great artist. Simple in design and execution, charming in its colour scheme and supremely decorative in character, it has a fascination of which the observer never wearies. The signature of Bihzâd, which is in microscopic letters, has been cleverly concealed in the fringe of the *Kamar band* (or, belt) of the youth sitting on the right. In fact, the artist has so cleverly concealed his signature that it escaped my notice for more than a year.

I regret, however, that in spite of the best endeavours of the photographer and the engraver it has not been possible for them to reproduce the signature of the artist; it is in fact, so minute that they cannot be detected even in the original without the help of a magnifying glass.

It is a matter of common knowledge to the students of Persian painting that Bihzâd employed certain very clever devices in concealing his signatures. Dr. Martin, a notable authority on Islamic painting, has laid down

the following test for identifying the authentic signatures of that artist :—

‘Real signatures executed by the artist (i.e. Bihzâd) are extremely rare, being recognized at once by the care and discretion shown in their application. It may be taken as a rule that all conspicuous and carelessly written signatures are of a far later date. Those who know Bihzâd’s real signature are aware that most of those ascribed to him are false, and have not the slightest resemblance to the microscopic character of the master. If the signature is placed within a small shield or anything similar, its authenticity is pretty certain.’³⁷

By applying the above test we find little difficulty in asserting that the signature on our miniature is probably authentic. But is the quality of the miniature such that the great Bihzâd might have painted it? I am inclined to answer the question in the affirmative, but I should like to emphasize at the same time that its quality must not be judged by the reproduction given here. The art of process-engraving in India is still in its infancy, and therefore it is impossible to reproduce in print the extreme delicacy of the lines or the dazzling beauty of the colours that the painter has used. In fact, the reproduction gives only a very hazy idea of the consummate skill of the artist. I leave the matter here, and now it rests with the expert to examine the original miniature and to pronounce his judgment on the authenticity or otherwise of the signature of Bihzâd.

All the miniatures, with the exception of the last, go in pairs. In the first set of double-page illustrations the artist has illustrated the subject-matter of the following Quatrain :—

گویند بهشت و حور عین خواهد بود آنجا می‌ناب و انگین خواهد بود
ما با می و معشوق از آنیم مقیم چون عاقبت کار همین خواهد بود

³⁷ *Miniature Painting and Painters of Persia, India, and Turkey*, p. 40.

In paradise, they tell us, Houris dwell,
 And fountains run with wine and oxymel :
 If these be lawful in the world to come,
 Surely 'tis right to love them here as well.

(*Whinfield*).

The first two lines of the Quatrain are illustrated in the first miniature, while the last two are illustrated on the page facing it. We find in both the miniatures youth and beauty meeting 'to snatch and to turn to good account a few moments from annihilation's waste'. The lawn is green and the light crimson background is overshadowed by a golden sky. The colour scheme is immensely pleasing, but it must be admitted, however, that the artist has not displayed his skill to the best advantage. He was apparently a mediocre one only.

In the second set of paintings we find two youths sitting on the green lawn, with a 'Cup of Wine' and a 'Book of Verses', reminding us of 'Umar's dream of 'Paradise on Earth' :—

A Book of Verses underneath the Bough,
 A Jug of Wine, a Loaf of Bread—and Thou
 Beside me singing in the Wilderness—
 Oh, Wilderness were Paradise enow !

(*Fitz-Gerald*).

The blossoming tree, the fine landscape behind and the golden horizon above, flecked with white and blue, curling patches of cloud, transform us to a 'fairy world of unearthly vividness and beauty'. The picture on the opposite page, which is no doubt the finest in the manuscript and was perhaps painted by the great Bihzâd himself, depicts a scene of close intimacy. The lawn is as usual green but the background is of dazzling gold and the horizon of wonderful *lapis lazuli*, a pigment which 'must have been worth its weight in gold'. The effect produced

by the alternate use of gold and blue, both charmingly fresh and bright, is immensely pleasing.

The text, illustrated in the miniatures, is as follows :—

ایام شب‌بست شراب اولیتر با خوش پسران باده ناب اولیتر
این عالم فانی چو خرابست و بیاب از باده درو مست و خراب اولیتر

Youth is the time to pay court to the Vine,
To quaff the cup, with revellers to recline ;
A flood of water once laid waste the earth,
Hence learn to lay you waste with floods of wine.
(*Whinfield*).

The fifth and the last painting, which is a single page illustration, is the least attractive of all the paintings in the manuscript. Further, it has been badly mutilated by some over-zealous moralist who was probably annoyed with the scene depicted. The Quatrain illustrated here, runs as follows :—

اکنونکه برد هزارستان دستان جر باده لعل ز کف مستان مستان
برخیز و بیا که گل شاهی بنشست روزی دوسه داد خود ز بستان بستان

The following is a free rendering of the text :—

Now that the Nightingale has struck his lyre,
Fill full the cup of joy for the days that be ;
Awake, arise, for the spring is in full array,
Accept naught but the brimming cup from Sâqî's lily
hands.

IV. CONTENTS OF THE MANUSCRIPT.

The manuscript ($6 \times 4\frac{1}{2}$; $4\frac{3}{4} \times 3\frac{1}{4}$) should have, as originally numbered, comprised 62 folios, but we notice that :

Fol. 1 is numbered 3 (τ), from which we may conclude that 2 folios which apparently contained a double-page miniature, are missing ; and, as such, it is probable that three quatrains are missing from the copy. I have counted the number of quatrains in the following manner : fol. 1a (or fly-leaf) blank ; foll. 1b and 2a, which might have contained miniatures, one *Rubá'is* ; fol. 2b, two *Rubá'is*.

Fol. 33, which should have been originally numbered 35, is actually numbered 36, which is either due to the fact that fol. 35 is missing, or that the page has been numbered wrongly.

Fol. 37, which should have borne 40, is actually numbered 41.

Foll. 49, 50, 51, and 52 (numbered originally 53, 54, 55, and 56) are blank. But these pages do not form a part of the original MS., for the paper of these folios is very modern. Probably these pages were actually meant for the outer cover of the MS., and were added towards the end of the last century by the book-binder who remounted the copy on new margins. An exactly similar leaf actually precedes the MS.

Foll. 12 and 55 are misplaced ; the former should come after fol. 55 and the latter should follow fol. 45.

V. THE 'GENUINENESS' OF THE QUATRAINS IN THE MANUSCRIPT.

The manuscript, which contains two quatrains to a page (except fols. 31*b*, 32*a*, 41*b*, 42*a*, 50*b*, and 54*a* which contain miniatures), comprises 206 quatrains, arranged alphabetically. The number of *Rubâ'is*, under each letter of the alphabet is as follows :—

Alif (7); *bâ* (3); *tâ* (85); *jîm* (1); *hâ* (1); *khâ* (1); *dâl* (45); *râ* (13); *zâ* (8); *sîn* (2); *shîn* (5); *kâf* and *gâf*, which are not separated, (3); *mîm* (11); *nûn* (8); *wâw* (4); and *yâ* (9)=206. But we find that under *radîf* '*tâ*' Quatrains 44 and 45 are identical; thus the total number of quatrains in our copy is 205.

It may now be asked: How many of these quatrains may be safely attributed to 'Umar-i-Khayyâm? I cannot attempt to answer this question without referring to the methods pursued by scholars to test the genuineness of the *Rubâ'iyât* attributed to 'Umar. As pointed out by Sir Denison Ross, the following four methods have ordinarily been followed by scholars :—

- (1) To eliminate from the attributed verses all those which are found in old MSS. of early poets,
- (2) To eliminate verses which have from the first been claimed for later poets,
- (3) To accept as genuine incidental quotations from 'Umar, occurring in early works of biography and in anthologies, and
- (4) To take the style and subject-matter as the test of genuineness.'²⁸

The first two methods were adopted, for the first time, by the late Professor Zhukovski in his monograph, "Umar-i-Khayyâm and the Wandering Quatrains", which

²⁸ *Bulletin of the School of Oriental Studies*, Vol. IV, Part III, (1927), p. 433.

appeared in the *al-Muṣaffariyya*³⁹—a volume of studies presented to Baron Victor Rosen, in 1897. Zhukovski was able to show in that monograph that at least eighty-two quatrains included in the edition of Nicolas⁴⁰ could, on equally good authority, be attributed to other poets. The study was taken up later by Professor Arthur Christensen, in his *Researches sur les Rubā'iyāt d'Omar Hayyām* (Heidelberg, 1905), who was able to add 19 quatrains to Zhukovski's list of 'Wandering Quatrains'—thus raising the number to 101. He was later able to find 7 more.⁴¹

It must not be supposed, however, that this method is not fraught with danger or difficulty. As pointed out by Dr. Rosen in his article, *Zur Textfrage der Vierzeiler Omar's des Zeltmachers*,⁴² 'the fact that a quatrain is ascribed at the same time to 'Umar and to another poet, does not necessarily mean that 'Umar is not the author of the quatrain in question. Two quatrains which are ascribed to 'Umar and likewise to Ṭālib-i-'Āmulī cannot be composed by the latter, for they occur in the Bodleian MS. from A.D. 1460-61 and Ṭālib died in 1625 or 1626. Only two out of sixteen quatrains that are ascribed to Ḥāfiz are to be found in a MS. of Ḥāfiz' *Dīwān* from A.D. 1639, and none at all from about A.D. 1500.⁴³ Of four quatrains attributed to 'Umar and to Jalālud-dīn Rūmī not a single one exists in a Rūmī MS. from about A.D. 1500.' He concludes: 'We are not justified in rejecting a priori as

³⁹ The original article appeared in Russian. Dr. Ross published its summary in the *Journal of the Royal Asiatic Society*, April 1898, Vol. XXX, pp. 349-366.

⁴⁰ Paris, 1887. This edition comprises 464 quatrains of 'Umar-i-Khayyām.

⁴¹ *Critical Studies in the Rubā'iyāt of 'Umar-i-Khayyām*, (Copenhagen, 1927), p. 8. Sir E. Denison Ross (J.R.A.S., 1898, p. 356) and Professor Schaefer (Rosen's edition, Berlin, p. 34) also have discovered one 'Wandering Quatrain' each.

⁴² Z.D.M.G., 1926, p. 285 et. seqq., I have been unable to make use of the original article, which is in German, and have, therefore, relied on Christensen's summary in his *Studies*, pp. 10, 11.

⁴³ I may point, however, that Q. No. 202 of Nicolas's edition (Whinfield, No. 246) is present in a MS. of *Dhūd-i Ḥāfiz*, dated 827/1423 (see 'Abdur Raḥīm Khaḥkhalī's edition, Tehrān, 1928).

spurious a 'wandering quatrain' that exists in 'the 'Rubâ'iyât of 'Umar.'

I find on an examination of the text of the present manuscript that out of a total of 206 Rubâ'iyât, 30 are included in Zhukovski's, 2 in Christensen's, and 1 in Rosen's list of the 'Wandering Quatrains'. I suppose there are still quite a good number of quatrains in this copy which can be traced in the Dîwâns of other poets, and as an instance I may point out that Quatrain No. 62 is present in the *Kulliyât* of Ibn-i-Yamîn, dated A.H. 1026, preserved in the Bûhâr Library, Calcutta.

I append here a list of the 'Wandering Quatrains' of the present MS. :—

Serial No.	N. Ashraf MS.	Bodloian MS.	Whinfield's Edition.	Nicolas's Edition.	Attributed to
'Wandering Quatrains' included in Zhukovski's list.					
1	1	3	7	8	'Aṭṭār.
2	6	..	2	3	"
3	13	..	52	49	Hâfiṣ.
4	17	11	28	24	Ṭalib-i-'Amulî.
5	29	..	57	54	Aṭṭār-ud-Dîn Ḥasanî.
6	32	..	62	59	Najm-ud-Dîn Râzî.
7	43	..	66	63	Riḍâ-ud-Dîn.
8	62	19	43	38	Nasir-ud-Dîn Ṭḥafî.
9	65	..	73	70	Hâfiṣ.
10	81	..	72	69	"
11	87	..	93	91	'Abdullâh Anṣarî.
12	95	..	76	74	Sirâj-ud-Dîn Qumrî.
13	99	..	164	141	Râzî, Ni'matullâh Kirmânî.
14	106	..	177	158	Rûmî.
15	151	..	142	113	Fakhr-ud-Dîn Râzî.
16	114	..	140	110	Afdal-i-Kâshî.
17	119	..	185	168	Hâfiṣ, Majd-ud-Dîn Hamgar.
18	124	77	194	179	Majd-ud-Dîn Hamgar.
19	152	..	243	199	Shâhî, 'Âkifî.
20	156	..	246	202	Hâfiṣ.
21	158	1	268	229	"
22	160	99	269	230	Kamâl Isma'îl.
23	163	..	276	236	Abû Sa'id, Anṣarî.
24	166	..	278	238	Rûmî.
25	176	..	333	296	Abû Sa'id, Saif-ud-Dîn Bâkharzî.
26	177	..	306	263	Aṭṭār-ud-Dîn.
27	195	130	393	351	Afdal-i-Kâshî, Hâfiṣ.
28	196	..	395	353	Hâfiṣ.
29	197	129	390	349	'Aṭṭār.
30	206	..	463	426	Abû Sa'id.

Serial No.	N. Ashraf MS.	Bodleian MS.	Whinfield's Edition.	Nicolson's Edition.	Attributed to
'Wandering Quatrains' included in Christensen's list.					
31	70	..	43	39	Afşar-i-Kāshī.
32	80	..	118	..	Abū Sa'īd.
'Wandering Quatrain' included in Rosen's list.					
33	188	..	389	..	Abū'l Hasan Kharqānī.

In connection with the third method, namely 'to accept as genuine incidental quotations from 'Umar, occurring in early works of biography and anthologies', Zhukovski, Rosen, and Ross have examined a large number of Persian works and they have been able to discover 2 quatrains in Najm-ud-Dīn Rāzī's *Mirṣād-ul-'Ibād* (composed in 620/1223); 1 in Juwaynī's *Tārīkh-i-Jahān Gushā*⁴⁶ (composed 658/1260); 2 in Shahrazūrī's *Nuzhat-ul-Arwāḥ* (13th c., A.D.); 1 in Ḥamdullāh Mustawfī's *Tārīkh-i-Guzīda*⁴⁵ (composed in 730/1330); 2 (one being identical with the quatrain in *Tārīkh-i-Guzīda*) in *Firdaws-ut-Tawārīkh* (compiled 808/1405); and 13 in *Mu'nis-ul-Aḥrār*⁴⁷ (741/1340-1), a unique anthology of the works of Persian poets. There is good reason to believe that all these 18 quatrains are genuine and may be taken as the basis of the text of 'Umar's *Rubā'īyāt*. Christensen, however, considers 10 of these quatrains as genuine, 3 uncertain and 5 spurious.⁴⁷

⁴⁶ *Gibb Memorial Series*, Part I, p. 138.

⁴⁵ *Gibb Memorial Series*, Vol. I, p. 818.

⁴⁶ The manuscript has been described by Mirzā Muḥammad Khān Qazwīnī, its discoverer, in the *Bulletin of the School of Oriental Studies*, Vol. V, Part I, (1928), pp. 97-108. The text of the quatrains was first published by Dr. Rosen as an appendix to his Berlin edition of "*Rubā'īyāt-i-'Umar-i-Khayyām*" (1925), and, later, re-printed (from the original MS.) with an English translation by Sir Denison Ross, in the *Bulletin of the School of Oriental Studies*, Vol. IV, Part III, (1927), pp. 438-439.

⁴⁷ *Studies*, pp. 40-42.

Of the quatrains in the above-mentioned books, the following are found in our copy also :—

No. 19 of our copy is No. 1 in the *Mirṣād-ul-'Ibād*
and No. 11 in the *Mu'nis-ul-Aḥrār*.

No. 37 „ „ No. 5 in the *Mu'nis-ul-Aḥrār*.
No. 52 „ „ is included in *Tārīkh-i-Jahān*
Gushā.

No. 105 „ „ No. 1 in the *Mu'nis-ul-Aḥrār*.

No. 173 „ „ No. 8 „ „

No. 181 „ „ No. 4 „ „

No. 197 „ „ No. 12 „ „

No. 203 „ „ No. 13 „ „

Of the 12 quatrains which contain the pen-name of 'Umar, only six (including No. 8 of Jājarmī) have been declared by Rosen to be genuine.⁴⁸ Our copy contains 5 quatrains (Nos. 43, 82, 167, 173, and 192) which bear the pen-name of 'Umar, and three of them (i.e. Nos. 167, 173, and 192) are included in Rosen's list of 'genuine' quatrains, while one more (No. 43) is declared by Christensen to be genuine.⁴⁹

I have myself pursued these two methods with some amount of success and have discovered a quatrain of 'Umar in a unique and exceedingly valuable manuscript of *Tārīkh-i-Herāt*,⁵⁰ which was composed by Sayf Ibn Muḥammad bin Ya'qûb al-Harawî and dedicated to Malik Ghiyâth-ud-Dîn Kurt, the fourth King of the Kurt dynasty of Herât, who reigned during the years 708–729/1308–1328. The MS. does not bear the date of transcription 'but the

⁴⁸ *Rubā'iyât* (Berlin, 1925), pp. 16–23. Christensen, however, does not agree with some of the conclusions of Dr. Rosen. See *Studies*, p. 40.

⁴⁹ *Studies*, p. 42.

⁵⁰ The MS. is preserved in the Bihâr section of the Imperial Library, Calcutta. It is written in a beautiful, bold Naskh and is in an excellent condition of preservation. For a full description of the MS. see Khân Bahâdur Mawlâwî 'Abdul Muqtedir's article 'Notes on a unique history of Herât, discovered in the Bihâr collection of MSS. in the Imperial Library (Calcutta)' in the *Journal of the Asiatic Society of Bengal*, Vol. XII (New Series), No. 4 (1916).

nature of the handwriting and the general appearance of the copy tend to suggest', as pointed out by Khân Bahâdur 'Abdul Muqtadir, 'that it was transcribed during the lifetime of the author or immediately after his death'.⁶¹ The quatrain occurs on fol. 45b of the MS. and bears the name of 'Umar-i-Khayyâm, in red ink, on the margin:—

زهر ست غم جهان و من تریاکم
 تریاک خورم ز زهر ناید باکم
 با سبزه خطان بسبزه می می نوشیم
 زان پیش که سبزه بر دمد از خاکم

The quatrain also occurs, as appears from Christensen's 'concordance' (No. 516), in several collections of 'Umar's *Rubâ'îyât*, namely Rosen's MS. (dated, A.H. 721) *Bibliothèque Nationale* MS., Suppl. Persian, 823 (dated, A.H. 902); Bodleian MS., No. 376 (circa, 16th century); the British Museum MS., Or. 5966 (dated, A.H. 977), etc. It is also found in the Amritsar (No. 638), Lucknow (No. 516), and Nicolas's (No. 280) editions of the *Rubâ'îyât*, but in all these editions the quatrain has two lines quite distinct from the *Târîkh* MS. I quote the text from Nicolas's edition (No. 280) and refer the reader to Rosen for variants, etc.⁶²

آن روز که نیست در سر آب تا کم زهری بود ار دهر دهد تریاکم
 زهر ست غم جهان و تریاکش می تریاک خورم ز زهر ناید باکم

A comparison of the above text with the text in the *Târîkh* MS. will hardly leave any doubt in our mind regarding the excellence of the text in the latter manuscript. I am of opinion that, as the *Rubâ'î* occurs in a MS. which was written before 729/1328, and, further, as it is also found in several fairly old collections of the *Rubâ'îyât*, it

⁶¹ *Catalogue Raisonné of the Bahâr Library*, Vol. I, Persian Manuscripts (Calcutta, 1921), p. 49.

⁶² *Rubâ'îyât-i-'Umar-i-Khayyâm*, (Berlin, 1925), No. 198, p. 100.

should be included among the genuine quatrains of 'Umar-i-Khayyâm.

I should also like to refer here to another discovery of 16 quatrains which I made in 1929 in Taqî-i-Kâshî's⁵³ extremely rare *Khulâsat-ul-Ash'âr wa Zubdat-ul-Afkâr* (1016/1607) preserved in the Oriental Public Library, Patna.⁵⁴ Of these 16 quatrains, I was able to trace 9 in certain collections of 'Umar's *Rubâ'iyât*, but the remaining 7 could not be found in any available edition of the *Rubâ'iyât*. As I have already discussed the value and importance of Kâshî's codex in an article which I contributed to Vol. III of *Islamic Culture*⁵⁵ (Hyderabad, Deccan), I do not propose to re-open the discussion. I shall, therefore, give only a brief summary of the remarks that I made in that paper:—

1. Taqî-i-Kâshî is a remarkably accurate biographer.
2. The Patna MS. was revised and corrected by Taqî-i-Kâshî himself.
3. The Patna MS. presents a more correct text of the *Rubâ'iyât* than some of the older codexes transcribed by the professional calligraphists. The value of the text is proved from the fact that 3 of the 'traced' quatrains (Nos. 5,⁵⁶ 8, and 9⁵⁷) are present in Jâjarmî's

⁵³ He was born about 946/1539 and completed his *Tadhkira* of ancient and contemporary poets in six volumes, in 1016/1607. The Patna MS. comprises the fourth volume of the *Tadhkira*, followed by a *Tadhkirah* (foll. 270-395) in which he gives selections of the verses of a large number of poets. Taqî's *Tadhkira* contains (as remarked by Sprenger) 'the soundest critical and most exact and complete biographical remarks on the Persian poets; the author seems to have consulted their *Diwans* and to have collected all the information concerning them he could' (*Oude Catalogue*, p. 14).

⁵⁴ A full description of the MS. will be found in Khân Bahâdur 'Abdul Muqtadir's *Catalogue of Persian Manuscripts in the Oriental Public Library, Patna*, Vol. VIII, pp. 73-75.

⁵⁵ Vol. III, No. 3, (1929), pp. 369-374.

⁵⁶ Also included in Rosen's edition of Sultân Muḥammad Nûr's MS., dated A.H. 930 (No. 44).

⁵⁷ Also included in Rosen MS. (dated A.H. 721) (No. 50).

Mu'nis-ul-Ahrâr, 4 (Nos. 1,⁵⁸ 2, 3,⁵⁹ and 4⁶⁰) in the Bodleian MS., and the remaining 3 (Nos. 6 and 7) in Rosen's MS. (the colophon of which is dated, A.H. 721).

4. In view of the above facts, there is reason to believe that the 'new', or 'untraced', quatrains are also probably genuine and that some of them at least can be traced in the unpublished codexes of 'Umar's *Rubâ'îyât*.

Our MS. includes 5 of these 'traced' quatrains, i.e. Nos. 3, 4, 6, 7, and 9 corresponding to Nos. 200, 38, 111, 81, and 19 of our manuscript.

The text of the *Rubâ'îyât* in Taqî-i-Kâshî's *Khulâṣa* is printed as a supplement at the end.

I may also mention here that ar-Râwandî's *Râḥat-uṣ-Ṣudûr* (composed in 599) and Ṣadr-ud-Dîn Warâwînî's *Marzubân Nâma* (composed towards the beginning of the 7th century Hijra) contain two *Rubâ'îs* which are ordinarily attributed to 'Umar-i-Khayyâm. Although neither ar-Rawandî nor al-Warâwînî mentions the name of 'Umar-i-Khayyâm yet there is good reason to believe that the following Quatrain, quoted in the *Râḥat-uṣ-Ṣudûr*, probably belongs to 'Umar⁶¹ :—

بك شیشه می کن ز ملکی نو به وز هرچ نه می طریق بیرون شو به
چرخشت به از ملک فریدون صد بار خشت سرخم ز تاج کیخسرو به

The Quatrain in the *Marzubân Nâma* runs as follows⁶² :—

کز پی شهوت و هوی خواهی رفت از من خبرت که بی نوا خواهی رفت
بسر که کوه و از بجا آمده میدان که چه میکنی و بجا خواهی رفت

⁵⁸ Also included in Rosen MS. (dated A.H. 721) (No. 90).

⁵⁹ " " " " (No. 321).

⁶⁰ See Rosen, No. 33, n2.

⁶¹ *Gibb Memorial Series* (edited by Prof. Muḥammad Iqbâl), p. 425.

⁶² *Gibb Memorial Series* (edited by Mirzâ Muḥammad Khân), p. 216.

but 'as it is included in the list of the 'Wandering Quatrains' and is attributed to 'Abdullâh Anşârî, we are not quite sure regarding its authorship.

In connection with the fourth method, namely 'to take the style and the subject-matter as the test of genuineness', some useful work has been done by Dr. Rosen, but he was unable to make much progress owing mainly to the fact that 'nearly all quatrains are', as pointed out by Professor Browne, 'so similar in form, metre, style, and diction, so brief in extent, so much more prone to treat of the Universal than of the Particular, and so easy to make or paraphrase, that not even the most accomplished Persian man of letters could seriously pretend to decide by their style as to their authorship'.⁶³

Professor Arthur Christensen has, however, followed a new method. Besides applying the aforesaid tests, he has further relied on the occurrence of a quatrain in a certain number of fairly old codexes before declaring it to be genuine. He had for this purpose 18 collections⁶⁴ of the *Rubâ'iyât* before him, which he divided into two main groups: (A) Alphabetical and (B) Non-alphabetical.⁶⁵ He laid the following general rule for testing the genuineness of the *Rubâ'iyât* attributed to 'Umar. "If a quatrain is so amply represented in texts of both groups A and B, that it has been in their common source, its existence in the *Rubâ'iyât* of 'Umar-i-Khayyâm is warranted for so early a date that we safely consider it genuine".⁶⁶ Further, he laid down that if a quatrain occurs in at least five texts of group B and (generally speaking) in three or four texts of group A it is fairly safe to assume its genuineness. He has, after applying these rules, selected only 121

⁶³ *Literary History of Persia*, Vol. II, p. 258.

⁶⁴ He has discussed the importance of these texts in his *Studies*, p. 15, et seq.

⁶⁵ He is of opinion that 'the non-alphabetical texts represent a textual tradition which is older than that of the single alphabetical texts, for the alphabetical arrangement, once adopted, has persisted'. (*Studies*, p. 26.)

⁶⁶ *Studies*, p. 33.

quatrains as genuine, out of a total of 1,213 *Rubâ'iyât* attributed to 'Umar-i-Khayyâm.

Our copy contains 78 *Rubâ'is* out of a total of 121 quatrains selected by Christensen as genuine.

They are :—

Serial No.	N. Ashraf MS.	Christensen's List.	Serial No.	N. Ashraf MS.	Christensen's List.
1	1	L (5).	40	102	XCV (234).
2	4	LXXVI (13).	41	103	XCIV (235).
3	10	LXVI (29).	42	104	XCVII (246).
4	19	LXXX (45).	43	105	XVII (247).
5	31	LXXXIX (44).	44	108	XLVIII (262).
6	32	LXXXI (62).	45	110	X (264).
7	35	XXXII (94).	46	116	VII (277).
8	36	LXXXII (69).	47	119	IV (285).
9	37	LI (104).	48	124	XLII (305).
10	38	XXXVII (84).	49	127	XCVIII (308).
11	39	LXI (61).	50	129	VIII (310).
12	41	LXXXVIII (122).	51	130	XIV (312).
13	42	LXXXIV (92).	52	132	XX (243).
14	43	LXVII (74).	53	133	LXXV (267).
15	{ 44 }	XI (158).	54	135	XII (359).
	{ 45 }		55	145	LXIX (472).
16	48	XLIX (68).	56	140	CH (402).
17	50	LXXXIII (80).	57	150	CH (409).
18	51	XXV (51).	58	157	LII (427).
19	52	LXXVII (50).	59	158	CIV (429).
20	55	XXXIX (96).	60	160	LXXII (435).
21	60	XXIX (181).	61	162	VI (443).
22	63	II (189).	62	164	LXV (446).
23	65	LXXXIX (191).	63	167	III (454).
24	68	XV (192).	64	169	CV (462).
25	67	XXIII (193).	65	173	XXXI (474).
26	68	XC (194).	66	177	XXIV (519).
27	69	XCI (195).	67	178	CVII (518).
28	72	XIII (198).	68	181	LX (537).
29	73	LVIII (199).	69	184	XXVI (546).
30	74	LIX (200).	70	186	CX (58).
31	81	XLIV (210).	71	189	CXII (605).
32	84	LXXXVII (115).	72	192	LVII (617).
33	85	LXIII (215).	73	195	CXIV (624).
34	86	XXII (216).	74	197	XXXV (634).
35	87	XCI (217).	75	198	CXVII (698).
36	88	LV (89).	76	201	XXVIII (697).
37	89	XXI (218).	77	202	XVIII (713).
38	98	XCIII (239).	78	203	XXVII (723).
39	100	XCIV (232).			

It must not be supposed, however, that only 78 'genuine' quatrains are included in our copy, nor should it be supposed that all these 78 quatrains are absolutely

genuine; we can call them 'probably genuine' only.⁶⁷ I should like to make it clear also that Professor Christensen has not made use of a very large number of fairly old collections of 'Umar's *Rubâ'îyât* in making his selections and, as such, his list can by no means be called complete. It has to be revised from time to time, whenever a new and important codex of 'Umar's *Rubâ'îyât* comes to light. A very good start can be made, even to-day, with the help of the following manuscripts which were not available to Professor Christensen :—

Bibliothèque Nationale MSS. of the Rubâ'îyât :—

1. Schefer Collection, No. 1425. This beautiful, illustrated manuscript contains selections from the *Dîwâns* of the Persian poets, including 'Umar-i-Khayyâm. Blochet ascribes the MS. to the 16th century, A.D.⁶⁸
2. Schefer Collection No. 1481. This undated, but apparently 16th century, MS. comprises 34 folios.⁶⁹
3. Schefer Collection, No. 1366. This 16th century manuscript of 'mixed contents' contains another collection of 'Umar's *Rubâ'îyât*.⁷⁰

Manuscripts of the Rubâ'îyât in India :—

4. The most valuable MS. of 'Umar's *Rubâ'îyât* in India is a copy, dated 826/1422-23, in the collection of Mr. Gaurî Prashâd Saxenâ, a well-known art-dealer of Lucknow. The MS., which is some forty years older than the famous

⁶⁷ Christensen says: 'The 121 quatrains selected according to the principles resulting from the preceding enquiry certainly do not include all the verses composed by 'Umar, and it is not impossible, on the other hand, that there may be among them a few spurious quatrains, which have found their way into the collection at an early date, but at all events the text given here is more authentic than that of any particular manuscript or printed edition.....' (*Studies*, pp. 42-44.)

⁶⁸ Blochet, *Schefer Collection*, p. 97.

⁶⁹ *Ibid.*, p. 108

⁷⁰ *Ibid.*, p. 112.

Bodleian MS., forms part of a collection of 15⁷¹ 'Miscellaneous Works' of Persian poets and prose writers. The collection was made by Qiwâm bin Muḥammad al-Mâzandarânî, at Kirmân, in 826/1423, as appears from the colophons of MSS. No. 2⁷² (i.e. a prose version of the story of Joseph made apparently by Qiwâm himself), No. 3⁷³ (i.e. selections from Farîd-ud-Dîn 'Attâr's *Mukhtâr Nâma*) and No. II⁷⁴ (i.e. Abû Ishâq's *Risâla-i-Qalandariya*). The Rubâ'iyât of 'Umar-i-Khayyâm (No. 12 in

⁷¹ The *Risâlas* are arranged in the following order :—

- (1) *Zafar-Nâma*, composed for Jamahîd.
- (2) Firdawsî's *Yûsuf wa Zulaikha*.
- (3) The story of *Yûsuf* and *Zulaikha* in prose, probably written by the scribe himself.
- (4) Selections from 'Attâr's *Mukhtâr Nâma* made by the scribe, as he says :—

«... این ابیات که درین کتاب ثبت شده است کاتب این حروف از جمله کتاب مختار نامه

که تصنیف ملک المحققین... فریدالدین عطار نیشابوری است انتخاب کرده بجهت خاصه خود...»

- (5) Farîd al-Aḥwâl's *Risâla* on Astronomy.
- (6) *Qaṣida* by Khwâjô of Kirmân.
- (7) *Qaṣida* of Anwarî.
- (8) *Qaṣida* of Amîr Mahmûd Yamînî.
- (9) *Qaṣida* of Ibn-i-Baif.
- (10) *Risâla-i-Sham'* (in prose) by Jalâl-ud-Dîn Khwâfî.
- (11) *Risâla-i-Qalandariya* (in prose) by Abû Ishâq.
- (12) *Rubâ'iyât* of Sultân al-Hukamâ 'Umar al-Khayyâm.
- (13) *Qaṣida* by Rabî'î Fûshanjî.
- (14) *Qaṣida* by 'Alî Ḥasan al-Bâkharzî.
- (15) *Qaṣida* by 'Imâdî in praise of Sâlar Abû'l Qâsim.

⁷² The colophon runs thus :—

و قد فرغ من تحریر هذه الرسالة في تاريخ يوم الاثنين ثامن شهر رمضان المبارك سنة ست
و عشرين و ثمانمائة بمقام کرمان

⁷³ The colophon runs as follows :—

تمت کتاب مختار نامه... فی تاسع ذی حجة فی سنة ٨٢٦ الهجرية بدار الامان کرمان

⁷⁴ The colophon runs thus :—

تمت الرسالة القلندرية على يد العبد الضعيف قوام بن محمد المازندراني اطلع الله شأنهما ٢٢
من حجة الحرام سنة ٨٢٦ هـ

order of sequence) are introduced with the following heading in beautiful *Naskh* :—

رباعیات سلطان الحکام عمر الحیام

There are six quatrains to a page with additional quatrains on the margin. The total number of the Rubâ'is is 206—126 in the middle, 79 on the margin and 1 on the title page. The quatrains are not arranged alphabetically, which fact enhances the value of the text, for, as pointed out by Prof. Christensen, 'non-alphabetical texts represent a textual representation which is older than that of single alphabetical texts'. The MS. opens with the following Rubâ'i:—

برخیز ز خواب تا شرابی بخوریم زان پیش که از زمانه تابی بخوریم
کین چرخ ستیزه روی ناکه روزی چندان تدهد امان که آبی بخوریم

and concludes with :—

شیخی گفتا فاحشه را مستی هر لحظه بدست دیگری پاستی
گفتا شیخا چنانک کوئی هستم اما تو چنانک می نمائی هستی

5. MS., dated 868/1463-4, in the collection of Khwâja Muḥammad Salīm of Lahore. The copy which was made by Hâjjī Farajullâh at Baghdâd, in 868/1463-4, comprises 143 quatrains, arranged alphabetically. The text is written in beautiful *Nasta'liq*, on gold-sprinkled paper.⁷⁵ Of the 143 quatrains the manuscript has 135 in common with the Bodleian MS.,⁷⁶ 6 can be traced

⁷⁵ The MS. was noticed, for the first time, by Professor Muḥammad Shafī' of the Oriental College, Lahore, in the *Proceedings of the Indian Historical Records Commission*, Vol. VII, p. 56, and, later, by Professor Muḥammad Iqbāl of Lahore in the *Oriental College Magazine*, Lahore, Vol. II, No. 3, pp. 14-23.

⁷⁶ I cannot say which quatrains the manuscript has in common with the Bodleian copy, as the owner does not seem to be willing to supply me with information on this point.

in other printed editions⁷⁷, and 2 (which 'Prof. Muḥammad Iqbāl was unable to trace in any available edition of 'Umar's *Rubâ'iyât*⁷⁸) have been traced by me in the *Dîwân* of *Hâfiz*, and in two MSS. of the *Rubâ'iyât* of 'Umar-i-Khayyâm.⁷⁹

6. An undated, but apparently 16th century, MS. in the Oriental Public Library at Patna. The

⁷⁷ The following quatrains, which are absent from the Bodleian MS., can be found in Nicolas's edition, except No. 5, which is present in the Nawal Kishore edition. Lucknow, 1924 :—

- (i) عمریست که مداسی می ورد منست (Nicolas No. 87).
 (ii) در عقل میج و در ساغر بیج (" " 102).
 (iii) از جمله رفتگان این راه دراز (" " 217).
 (iv) ای دل مطلب ز مردمان مرهم ریش (Lucknow, No. 450).
 (v) خیام زمانه از کسی دارد ننگ (Nicolas, No. 352).
 (vi) شمع است و شراب ای ساقی (" " 428).

The quatrain beginning with *بردار پیاله و سبو ای دلجو* which Professor Iqbāl was unable to trace in the Bodleian MS., is given there under the letter *Fâ* (No. 161 of Heron-Allen's edition).

⁷⁸ *Oriental College Magazine*, Lahore, Vol. II, No. 3, p. 18.

⁷⁹ The Quatrains are :

1. ای بیژن غم در چه زندان غمت	سهراب غمت بسته بایران غمت
بر کین سیاوش جهان کرده خراب	نعدان دلم رستم دستان غمت
چون باده ز غم چه بایدت جوشیدن	با لشکر غم چه بایدت کوشیدن
سبز است لب باده ازان دور مباد	می بر لب سبزه خوش بود نوشیدن

The former Quatrain is quoted thus in the Oriental Public Library MS. of *Rubâ'iyât-i-'Umar-i-Khayyâm*, No. 16 (fol. 36, No. 40) :—

ای بیژن غم در چه زندان غمت	سهراب خرد گشته در ایوان غمت
بر کین سیاوش جهان کرده خراب	نقران دلم رستم دستان غمت
- It is also quoted in the Calcutta Madrasah MS. No. 14, 19/1 :—
ای بیژن غم در چه زندان غمت	سهراب دلم گشته بایوان غمت
بر کین سیاوش جهان کرده خراب	نوران دلم رستم دستان غمت

The next Quatrain is quoted in almost all the editions of *Dîwân-i-Hâfiz*, including the Tehrân edition (1930), which is edited from a MS. dated 827/1424.

Rubâ'iyât, 613 in all, are arranged alphabetically.⁸⁰

7. An undated, but apparently late 17th century, MS. (No. NL, 160) in the library of the Asiatic Society of Bengal. The MS. includes 78 Rubâ'is of 'Umar-i-Khayyâm.⁸¹

8 and 9. An undated, but probably early 17th century, MS. (foll. 31) in the library of the Calcutta Madrasah. The quatrains, 316 in all, are not arranged alphabetically.⁸² The MS. is bound with the Kulliyât of Khâqânî, which is dated 917/1511-12. The same library possesses another non-alphabetical collection of the Rubâ'iyât, apparently belonging to the 19th century.⁸³

Besides the above manuscripts, Professor Christensen did not have access to the following valuable collections of 'Umar's Rubâ'iyât, whose existence has very recently been brought to my notice by Herr C. Herrnholt Rempis (of Tübingen, Germany).

10 and 11. Two MSS., dated 1448 A.D., in the *Bibliothèque Nationale*, Paris, comprising 56 and 47 Rubâ'is, respectively.

12. A MS., dated 1451 A.D., in Vienna, comprising 42 Rubâ'is.

13. A MS., dated c. 1474 A.D., in Uppsala, Sweden, comprising 256 Rubâ'is.

14, 15, 16, and 17. Manuscripts, dated 1456, 1460, 1462, 1472 A.D. and comprising 139, 313, 372,

⁸⁰ *Catalogue of Persian Manuscripts in the Oriental Public Library, Patna*, Vol. I, pp. 16-18.

⁸¹ (W. Ivanow), *Catalogue of Persian Manuscripts in the Library of Asiatic Society of Bengal*, p. 798.

⁸² See the *Hand-list of Arabic, Persian and Urdu Books and MSS. in the Library of the Calcutta Madrasah* (prepared by Mawlâwî Abu'l Mukârim Faḍlu'l Wahhâb), p. 358.

⁸³ *Ibid.*, p. 378.

and 336 *Rubâ'is* respectively in Istaînbûl (Constantinople).

Thus we find that four MSS., i.e. Nos. 4, 10, 11, and 12 of the above list are even older than the famous Bodleian MS., dated 865/1460 (which was up to now believed to be the oldest MS. of 'Umar's *Rubâ'iyât* in existence), while No. 13 was transcribed in the same year as the Bodleian MS. (i.e. in 1460 A.D.).

VI. 'CONCORDANCE' OF THE RUBÂ'ÎYÂT.

In preparing 'the concordance' of the Rubâ'îyât (which, I must confess, is primarily meant for the use of Indian students, as the works of Rosen, Christensen and other Western scholars are, ordinarily, not available to them) I have made use of the following manuscripts and editions of 'Umar-i-Khayyâm :—

- (1) Royal Asiatic Society of Bengal MS. No. NL. 160, dated c. 16th century.
- (2) Calcutta Madrasah Library MS. No. 14, 191, dated c. 16th century.
- (3) Edward Heron-Allen's edition of the Bodleian MS. (dated 865 A.H.), B.
- (4) Dr. Rosen's edition of the Berlin MS. (dated 721 A.H. ?).
- (5) Dr. Rosen's edition of the MS. of *Rubâ'îyât-i-Khayyâm*, transcribed by Sultân Muḥammad Nûr in 930 A.H., R. N.
- (6) J. B. Nicolas's edition (Paris, 1867) based on the Tehrân edition.
- (7) E. H. Whinfield's edition based on the Nawal Kishore edition and other MSS. (London, 1883).
- (8) Shaykh Ghulâm Muḥammad's edition of 906 quatrains (Amritsar).
- (9) Nâwal Kishore edition of 770 quatrains (Lucknow, 1024 A.H.).

I have also referred to Muḥammad bin Badr-i-Jâjarmî's 'Anthology' which contains 13 quatrains only, and to KAwâja Muḥammad Salîm's MS., dated A.H. 868, from which only eight quatrains are at my disposal.

N. Ashraf MS.	Bodleian MS.	Rosen, I.	Rosen, II.	Cal. Med. MS.	R.A.S.B. MS.	Nicolas's edition.	Whinfield's edition.	Amritsar edition.	Lucknow edition.	
1	6	2	..	154	..	8	7	10	5	
2	..	..	..	..	..	..	13	16	11	
3	..	..	..	..	..	8	5	17	12	
4	..	5	..	..	38	7	6	18	13	
5	..	..	..	..	..	2	..	28	23	
6	..	..	..	..	..	3	2	29	24	
7	..	..	..	..	..	5	4	23	18	
8	..	..	..	..	..	15	18	40	36	
9	..	7	..	182	47	14	17	33	28	
10	7	8	..	184	..	19	22	35	30	
11	..	..	..	..	..	..	..	168	145	
12	..	..	..	..	..	20	24	154	131	
13	..	49	..	54	..	49	52	102	78	
14	..	..	..	..	..	56	59	72	48	
15	..	..	..	..	..	52	55	70	46	
16	..	..	..	..	..	57	60	48	109	
17	11	..	..	..	..	24	28	156	133	
18	..	57	..	..	..	..	..	40	..	Christ, 771
19	..	50	..	..	..	..	..	69	45	Also in
										<i>Mirad</i>
										and <i>Jāj-</i>
										<i>armī</i> (No.
										11).
20	..	..	..	..	..	..	124	158	135	
21	..	31	..	153	..	37	41	76	52	
22	..	..	..	..	..	53	56	80	56	
23	..	27n3	..	..	..	..	129	81	57	
24	..	..	..	..	..	40	44	159	130	
25	..	..	..	..	..	..	121	167	144	
26	..	..	..	..	..	..	..	..	84	
27	..	27	..	..	..	..	..	..	..	
28	..	..	..	..	..	30	34	147	124	
29	..	19	..	238	..	25	29	129	98	
30	..	44n1	..	..	..	54	57	87	63	
31	..	..	..	..	..	50	53	94	70	
32	..	72	..	..	35	60	63	68	44	
33	..	73	..	..	31	59	62	80	62	
34	..	37	..	..	33	..	..	100	77	
35	..	..	..	..	..	..	..	184	161	
36	..	21	..	125	..	..	110	125	94	
37	..	32	..	788	..	..	..	93	69	
38	..	56n1	..	198	39	..	..	120	104	Jājarmī,
										No. 5.
39	20	..	..	106	..	22	26	108	84	
40	29	..	42	..	..	44	47	85	61	
41	..	..	..	..	..	..	..	172	149	
42	..	78	..	..	..	61	64	145	122	
43	..	68	..	289	..	63	66	123	92	
44	22	39	..	100	..	81	83	98	74	
45	..	63	..	..	..	64	67	181	158	
46	..	63	..	..	..	64	67	181	158	
47	34	62	..	226	71	..	108	126	95	
47	..	33n2	..	..	..	42	..	223 108	201 ¹	¹ Only first couplet identical.

N. Ashraf MS.	Bodleian MS.	Rosen, I.	Rosen, II.	Cal. Mat. MS.	R.A.S.B. MS.	Nicolas's edition.	Whinfield's edition.	Amritsar edition.	Locknow edition.	
48	..	60	..	170	48	..	..	92	68	
49	..	35	..	142	..	..	..	62	38	
50	..	70	..	60	..	95	90	104	80	
51	..	61	..	134	..	65	68	75	51	
52	19	10	..	129	..	38	42	64	40	Also in <i>Tārīkh-i-Jahān Gushā.</i>
53	..	..	..	..	..	..	130	132	108	
54	..	51	..	156	..	..	..	77	53	
55	25	47	..	233	..	82	84	127	96	
56	..	52	..	..	..	72	..	157	134	
57	..	..	..	..	..	73	76	203	179	
58	..	..	..	..	..	87	89	203	180	Also in <i>Sa'ī' in MS.</i>
59	..	15	..	175	..	..	..	90	66	
60	24	45	..	..	..	46	49	204	181	
61	..	..	..	..	..	..	..	206	183	
62	..	..	..	..	..	77	79	207	184	
63	38	..	..	258	..	93	95	212	189	
64	..	..	..	..	..	84	86	213	190	
65	..	..	..	197	40	70	73	214	191	
66	26	..	..	238	..	85	87	215	192	
67	17	25	..	79	..	..	112	216	193	
68	..	17	..	..	23	99	100	50	194	
69	31	58	..	..	..	31	33	217	195	
70	..	..	..	..	..	30	43	218	196	
71	..	..	..	..	..	32	38	219	197	
72	..	23	..	151	..	..	119	220	198	
73	33	59	..	..	..	90	92	221	199	
74	27	43	..	159	..	48	51	222	200	
75	..	..	..	..	..	33	37	115	99	
76	..	33	..	..	..	..	..	223	201	
77	..	55	..	198	46	..	..	224	202	
78	..	21	..	..	..	67	70	225	203	
79	..	..	..	..	..	68	71	228	206	
80	..	..	..	..	..	..	118	231	209	
81	..	13	..	121	73	69	72	232	210	
82	..	..	..	..	..	80	82	116	100	
83	..	..	..	190	..	..	..	235	213	
84	..	41	..	216	..	..	..	138	115	
85	..	74	..	..	..	98	99	237	215	
86	10	22	..	..	..	..	117	238	216	
87	..	66	..	313	11	91	93	239	217	
88	40	67	..	..	..	92	94	113	89	
89	..	30	..	60	..	..	..	240	218	
90	..	..	..	..	..	97	98	241	219	
91	..	..	..	..	..	..	..	243	221	
92	..	..	..	..	..	58	62	244	222	
93	..	..	..	..	..	36	40	245	223	
94	..	..	..	..	..	35	39	247	225	
95	..	..	..	..	..	74	70	246	224	
96	..	79	..	171	..	..	..	248	226	

N. Ashraf MS.	Bodleian MS.	Rosen, I.	Rosen, II.	Cal. Med. MS.	R.A.S.B. MS.	Nicolas's edition.	Whinfield's edition.	Amritsar edition.	Lucknow edition.	
97	..	..	..	..	..	104	..	252	227	Jajarmi, No. 1.
98	47	81	..	..	..	105	134	254	228	
99	..	108	..	205	60	141	164	301	231	
100	51	125	..	48	..	157	176	302	232	
101	..	..	..	..	..	..	..	303	233	
102	..	89	..	87	..	107	137	304	234	
103	..	110	..	226	65	..	233	305	235	
104	60	97	..	167	..	106	136	315	245	
105	..	115	..	..	..	..	..	317	247	
106	..	..	..	..	..	158	177	320	250	
107	..	80	..	..	..	464	209	331	261	
108	50	..	..	160	..	..	216	332	262	
109	..	102	..	..	..	..	..	333	263	
110	49	..	..	83	..	..	217	334	264	
111	..	146	..	..	..	113	142	335	265	
112	..	144	..	264	1	185	200	352	282	
113	..	..	..	..	..	..	..	353	283	
114	..	..	..	..	..	110	140	356	286	
115	..	132	..	..	..	..	228	346	276	
116	68	124	..	..	8	156	175	347	277	
117	..	..	..	..	..	136	160	348	278	
118	..	..	..	..	..	..	..	354	284	
119	..	137	..	221	6	168	185	355	285	
120	..	..	..	249	..	169	..	367	297	
121	70	..	..	277	..	..	..	363	293	
122	..	..	..	..	..	..	227	373	303	
123	..	..	..	..	..	..	..	374	304	
124	77	..	..	..	..	170	194	375	305	
125	..	..	..	..	..	..	226	376	306	
126	..	138	..	..	4	..	..	377	307	
127	69	126	..	..	..	109	139	378	308	
128	..	..	..	..	..	118	146	379	309	
129	85	149	..	..	..	194	..	380	310	
130	65	..	..	227	..	142	165	382	312	
131	76	..	..	212	..	..	..	385	315	
132	78	..	..	276	..	180	195	313	243	
133	..	95	..	290	..	181	196	337	267	
134	57	82	..	300	..	..	236	383	313	
135	52	..	..	230	..	112	..	428	358	
136	..	..	..	..	..	..	..	431	361	
137	..	83	..	52	..	..	..	435	365	
138	..	111	..	308	..	139	162	400	330	Variante.
139	..	..	..	..	..	..	..	387	317	
140	..	..	23	..	..	..	..	397	327	
141	..	..	24	..	..	..	..	398	328	
142	..	..	28	..	..	128	155	402	332	
143	..	..	30	..	41	..	..	404	334	
144	..	153	..	..	..	195	240	468	398	
145	90	162	..	263	..	196	..	495	472	
146	..	165	..	148	..	214	..	472	402	
147	..	158	..	44	32	198	242	482	412	
148	..	..	..	..	..	209	..	..	..	
149	..	..	..	..	..	..	254	478	408	

N. Ashraf MS.	Bodleian MS.	Rosen I.	Rosen II.	Cal. Mad. MS.	R.A.S.B. MS.	Nicolas's edition.	Whinfield's edition.	Amritsar edition.	Lucknow edition.	
150	..	159	..	53	..	..	..	479	409	Christ. 1014.
151	89	161	..	..	26	311	252	481	411	
152	..	154	35	90	..	109	243	487	420	
153	..	155	36	84	..	..	..	491	431	
154	..	164	41	163	20	212	..	486	416	
155	..	..	..	..	..	..	..	483	413	
156	..	157a2	37	205	..	202	246	..	..	
157	2	172	40	..	..	222	262	506	427	
158	1	176	45	..	..	229	268	502	423	
159	..	..	46	..	..	233	272	513	434	
160	99	175	47	214	52	230	260	514	435	Christ. 1032.
161	..	166	50	219	..	..	..	529	..	
162	94	168	..	..	..	231	270	532	443	
163	..	179	..	..	76	232	271	527	448	
164	100	177	..	..	..	..	274	525	446	
165	..	..	..	..	..	236	276	531	449	
166	..	180	..	96	17	238	278	533	451	
167	102	186	..	169	..	242	282	539	454	
168	..	184	..	..	27	241	281	540	455	
169	..	188	..	280	..	244	284	547	462	
170	..	189	..	283	..	248	285	549	464	Jājarmī, No. 8 also in Salīm MS.
171	103	187	..	71	58	243	283	555	470	
172	..	..	..	..	..	251	292	567	479	
173	..	192	..	170	19	252	..	571	474	
174	..	191	..	224	..	..	..	564	476	
175	..	227	..	..	..	206	333	622	499	
176	..	230	..	192	..	..	..	630	507	
177	..	203	..	..	..	263	306	641	519	
178	..	235	..	189	49	299	..	640	518	
179	..	202	53	..	..	..	..	652	530	
180	..	231	55	282	..	279	..	658	530	Jājarmī, No. 4.
181	..	219	56	127	..	284	324	659	537	
182	..	..	57	..	..	..	354	660	538	
183	..	..	58	223	..	..	..	667	545	
184	..	204	60	82	..	269	312	668	546	
185	..	215	..	..	..	293	..	669	547	
186	..	240	..	..	..	..	389	705	581	
187	..	242	..	101	21	325	366	709	585	
188	..	243	..	..	..	346	384	711	587	
189	124	246	..	..	..	..	387	729	606	
190	..	..	..	..	..	321	364	736	612	Also in Salīm MS.
191	..	..	..	..	..	332	..	739	615	
192	123	..	..	215	61	327	368	741	617	
193	..	..	..	..	..	323	..	744	620	
194	151	203	..	291	..	354	398	761	625	

N. Ashraf MS.	Bodleian MS.	Rosen, I.	Rosen, II.	Cal. Mad. MS.	R.A.S.B. MS.	Nicolas's edition.	Whinfield's edition.	Amritsar edition.	Lucknow edition.	
195	130	259	..	..	..	351	393	780	624	Jājarmi, No. 12.
196	..	258	..	..	..	353	395	768	632	
197	129	262	..	..	..	348	390	770	634	
198	..	310	..	70	54	431	466	858	698	
199	..	313	..	105	..	434	469	877	717	
200	..	321	..	..	..	447	478	854	694	Jājarmi, No. 13.
201	..	320	..	93	..	448	479	857	697	
202	..	..	..	299	..	420	459	873	713	
203	..	..	..	..	..	389	431	883	723	
204	..	392	..	180	..	..	..	885	725	
205	..	329	..	..	..	458	487	891	731	
206	..	327	61	111	..	426	463	927	767	

VII. TEXT
OF THE
RUBĀ'ĪYĀT
OF
'UMAR-I-KHAYYĀM

رباعیات
عمر خیام

بسم الله الرحمن الرحيم

(1) ۱

Fol. 1a.

چون عهده نمی شود کسی فردا را حالی خوشدار این دل شیدا را
مئی نوش بنور ماه ای ماه که ماه بسیار بر آید و نیابد ما را

(2) ۲

از آتش ما دود بجای بود آنجا وز مایه ما سود بجای بود آنجا
آنکس که مرا نام خراباتی کرد در اصل خرابات بجای بود آنجا

(3) ۳

Fol. 1b.

برخیز و بیا بنواز بهر دل ما حل کن بجمال خویشتن مشکل ما
یک کوزه مئی بیار تا نوش کنیم زان پیش که کوزه ها کنند از کل ما

(4) ۴

چون فوت شوم بباده شوئید مرا تلقین ز شراب و جام کوئید مرا
خواهید که روز حشر یابید مرا از خاک در میکده جوئید مرا

(5) ۵

Fol. 2a.

ای آنکه گزیده جهانی تو مرا خوشتر ز دل و دیده و جانی تو مرا
از جان صنایع عزیز تر چیزی نیست صد بار عزیز تر از آبی تو مرا

(6) ٦

امشب بر ما مست که آورد ترا وز پرده بدین دشت که آورد ترا
نزدیک کسی که بی تو بر آتش بود چون باد همی جست که آورد ترا

(7) ٧

Fol. 2b.

ای خواجه یکی کام روا کن ما را دم در کش و در کار خدا کن ما را
ما راست رویم لیک تو کج بینی رو چاره دیده کن رها کن ما را

(8) ٨

در راه نیاز هر دل را در یاب در کوی حضور مقبلی را در یاب
صد کعبه آب و کل بیک دل نرسد کعبه چه روی برو دل را در یاب

(9) ٩

Fol. 3a.

چندان مخورم شراب کین بوی شراب آید ز تراب چون شوم زیر تراب
تا بر سر خاک من رسد مخموری از بوی شراب من شود مست و خراب

(10) ١٠

مائیم و می [و] مطرب و این کنج خراب جان و دل و جام و جامه پر درد شراب
فارغ ز امید رحمت و بیم عذاب آزاد ز خاک و باد و ز آتش و آب

(11) ١١

Fol. 3b.

در میکه ذکر باده چل اسم منست رندی و پرستیدن می قسم منست
من جان جهانم اندرین دیر مغان این صورت کون جملگی جسم منست

(12) ۱۲

از منزل کفر تا بدین یک نفس است وز عالم شک تا به یقین یک نفس است
این یک نفس عزیز را خوش میدار کز حاصل عمر ما همین یک نفس است

(13) ۱۳

Fol. 4a.

✓ دل سر حیات اگر کاهی دانست در موت هم اسرار الهی دانست
اکنونکه تو با خودی ندانستی هیچ فردا که زخود روی چه خواهی دانست

(14) ۱۴

می خوردن و شاد بودن آئین منست فارغ بودن ز کفر و دین دین منست
گفتم بعروس دهر کاین تو چیست گفتا دل خرم تو کاین منست

(15) ۱۵

Fol. 4b.

ساقی چو زمانه در شکست من و تست دنیا نه سرا چه نشست من و تست
کز زانکه بدست من و تو جام میست میدان بیقین که حق بدست من و تست

(16) ۱۶

نه لایق دوزخم نه در خورد بهشت ایزد داند کل مرا از چه سرشت
چون کافر درویشم و چون قبه زشت نه دین و نه دینی و نه امید بهشت

(17) ۱۷

Fol. 5a.

امروز که نوبت جوانی منست می نوشم ازانکه کامرانی منست
عیبش نکنید اگر چه تلخست خوشست تلخست ازانکه زندگانی منست

(18) ۱۸

کنه خردم در خور اثبات تو نیست و اندیشه من بجز مناجات تو نیست
من ذات ترا بواجبی کی دایم داننده ذات تو بجز ذات تو نیست

Fol. 5b. (19) ۱۹

دوری که درو آمدن و رفتن ما ست اورا نه نهایت نه بدایت پیدا ست
کس می زند می درین معنی راست کین آمدن از بجا و رفتن بکجا ست

(20) ۲۰

جز حق حکمی که حکم را شاید نیست حکمی که ز حکم حق فزون آید نیست
هر چیز که هست آنچنان می باید آن چیز که آنچنان نمی باید نیست

Fol. 6a. (21) ۲۱

تا هشیارم طرب ز من پنهانست چون مست شدم در خردم نقصانست
حالیست میان مستی و هشیاری من بنده آن که زندگانی آنست

(22) ۲۲

عمری بکل و باده برفتیم بکشت یک کار من از دور جهان راست نکشت
از می چو نشد هیچ مرادی حاصل از هر چه گذشتیم گذشتیم گذشت

Fol. 6b. (23) ۲۳

بسیار دویدیم بکرد در و دشت اندر همه آفاق بکشتیم بکشت
از کس نه شنیدیم که آمد زین ره راهی که برفت رادرو باز نکشت

(24) ۲۴

چون لاله بنوروز قدح کیر بدست با لاله رخی اگر ترا فرصت هست
می نوش بخرمی که این چرخ کهن ناگاه ترا چو خاک گرداند پست

(25) ۲۵

Fol. 7a.

دیربست که صد هزار عیسی دیدست طوربست که صد هزار موسی دیدست
فصربست که صد هزار قیصر بگذاشت طاقبست که صد هزار کسری دیدست

(26) ۲۶

بسیار بکشتیم بکرد در و دشت
یک کشت من از کار جهان نیک نکشت
در ناخوشی زمانه باری غم‌رم
کر خوش نکذشت باری خوش خوش بگذشت

(27) ۲۷

Fol. 7b.

کُتبخانه و کعبه خانه بندکیست ناقوس زدن ترانه بندکیست
محراب و کلیسا و تسبیح و صلیب حقا که همه نشانه بندکیست

(28) ۲۸

ای دل چو نصیب تو همه خون شدنت
و احوال تو هر لحظه دگرگون شدنت
ای جان تو درین تنم چه کار آمده
چون عاقبت کار تو بیرون شدنت

می بر کف من نه که دلم در تابست ورن عمر کریز پای چون سیابست
برخیز که بیداری دولت خوابست دریاب که آتش جوانی آبست

روزی که بود اذا [۱] لسماء افطرت واندم که بود اذا [۱] لنجوم انکدرت
من دامن تو بکیرم اندر عرصات کویم صنای بای ذنب قنصلت

هر دل که درو مهر محبت نسرشت خواه اهل سجاده باش خواه اهل گشت
در دفتر عشق هر کرا نام نوشت آزاد ز دوزخ است و فارغ ز بهشت

هر سبزه که بر کنار جوئی رستست کوئی ز لب فرشته خوئی رستست
تا بر سر سبزه پا بخواری نهی کان سبزه ز خاک ماه روئی رستست

✓خاکی که زیر پای هر حیوانیست زلف صنعی و عارض جانانیست
هر خشت که بر کنکرة ایوانیست انکشت وزیری و سر سلطانیست

سر دو جهان در قدح مستانیست خورشید ازل جام می تابانیست
این نکته که در جان جهان پنهانیست در شیشه می آکر بدای آنیست

۳۵ (35)

Fol. 9b.

چون آمدنم بمن بند روز نخست وین رفتن بی مراد عزیمت درست
برخیز و میان به بند ای ساقی چست کاندوه جهان بمی فرو خواهم شست

۳۶ (36)

✓ چندین غم ما به حسرت دنیا چیست هرگز دیدی کسی که جاوید بزیست
این یک نفسی که درتنت عاریتست با عاریتی عاریتی باید زیست

۳۷ (37)

Fol. 10a.

چون ابر بنوروز رخ باده بشست برخیز و بحام باده کن عزم درست
کین سبزه که امروز تماشا که تست فردا همه از خاک تو برخواهد رست

۳۸ (38)

چون آب بجویبار و چون باد به دشت روزی دگر از عمر من و تو بگذشت
هرگز غم دو روزه نخواهم خوردن روزیکه نیامدست و روزیکه گذشت

۳۹ (39)

Fol. 10b.

در پرده اسرار کسی را ره نیست زین تعبیه جان هیچکس آ که نیست
جز در دل خاک هیچ منزلکه نیست می خور که چنین زمانها کوتاه نیست

۴۰ (40)

درمای قرا به غلغل می چه خوشست وین زاری زار ناله می چه خوشست
در بر بت دلفریب و در سرمی تاب فارغ ز غم زمانه می می چه خوشست

(41) ۴۱

Fol. 11a.

یک جرعه می ز ملک کاؤس بهست وز تخت قباد و ملک طوس بهست
هر ناله که عاشقی بر آرد بسحر از نعره زاهدان سالوس بهست

(42) ۴۲

می خوردن من نه از برای طربست نه از بهر فساد و ترک دین و ادبست
خواهم که به بیخودی برارم نفسی می خوردن و مست بودم زین سببست

(43) ۴۳

Fol. 11b.

خیام که خیمهای حکمت میدوخت در کوره غم فتاد و ناگاه بسوخت
مقراض اجل طناب عمرش ببرید دلال امل برایش بفروخت

(44) ۴۴

گویند مرا که دوزخی باشد مست قولیست خلاف دل درو نتوان بست
کز عاشق و میخواره بدوزخ باشند فردا بینی بهشت را چون کف دست

(45) ۴۵

Fol. 12a.

The Same.

(46) ۴۶

گویند مرا بهشت با حور خوشست من میکویم آب انکور خوشست
این نقد بکیر و دست از نسیه بدار کاواز دهل برادر از دور خوشست

(47) ۴۷

Fol. 12b.

چون چرخ فلک هیچ بکام تو نکشت خواهی تو فلک هفت شمر خواهی هشت
هرگز غم دو روز مرا کرد نکشت روزیکه نیامد ست روزی که گذشت

(48) 48

می گرچه بشرع زشت نام است خوشست
چون از کف شاهد و غلام است خوشست
تلخ است و حرام است و خوشم می آید
دیرست که هرچه حرام است خوشست

(49) 49

Fol. 13a.

چون نیست حقیقت و یقین اندر دست نتوان بامید شک همه عمر نشست
هان تا نهم ساغر باده ز دست در بیخبری مرد چه هشیار چه مست

(50) 50

نیک و بدی که در نهاد بشر است خیری و شری که در قضا و قدر است
با چرخ مکن حواله کو نیز چو تو چرخ از تو هزار بار بیچاره تر است

(51) 51

Fol. 13b.

گویند مخور باده که شعبان نه رواست نه نیز رجب که آن مه خاص خداست
شعبان و رجب ماه خداست و رسول ما می رمضان خوریم کان خاصه ماست

(52) 52

ترکیب پیاله که در می پیوست بشکستن آن روا نمی دارد مست
چندین سر و پای نازنینان جهان از مهر که پیوست و بکین که شکست

(53) 53

Fol. 14a.

آباد خراباب ز می خوردن ماست خون دو هزار توبه در کردن ماست
کر من نکنم کناه رحمت که کند کارایش رحمت از کنه کردن ماست

(54) ۵۴

زان باده که روح را حیاتی دگرست پر کن قدحی کرچه ترا درد سرست
بر نه بکنم که کار عالم سمرست بشتاب که عمرت ای پسر بر گذرست

Fol. 14b. (55) ۵۵

در فصل بهار اگر بت حور سرشت پر می قدحی بمن دهد بر لب کشت
هرچند بنزد عامه این باشد زشت از سک بترم اگر کنم یاد بهشت

(56) ۵۶

ای دل چو زمانه میکند غناکت ناکه برود ز تن روان پاکت
بر سبزه نشین و خوش بزی روزی چند زان پیش که سبزه بر دمد از خاکت

Fol. 15a. (57) ۵۷

آن باده که قابل صورهاست بذات کاهی حیوان می شود و گاه نبات
تا ظن نبری که نیست کرد هیات موصوف بذاتست اگر نیست صفات

(58) ۵۸

عمریست که مداحی می ورد من است
و اسباب می است هرچه در کرد من است
زاهد اگر استاد تو عقلست اینجا
خوش باش که استاد تو شاگرد من است

Fol. 15b. (59) ۵۹

ای آمده از عالم روحانی تفت حیران شده در چهار و پنج و شش و هفت
می خور که خر جوانی اندر کل خفت کم خور غم عالمی که چون رفتی رفت

(60) ۶۰

در صومعه و مدرسه و دیر و کنشت ترسنده ز دوزخ اند و جوای بهشت
و انکس که ز اسرار خدا با خبر است ز این تخم در اندرون دل هیچ نکشت

(61) ۶۱

Fol. 16a.

ترکیب طبایع چو بکام تو دمیست خوش باش اگر چه بر تو هر دم ستمیست
با اهل خرد نشین که اصل تن تو کردی و شراری و نسیمی و نیست

(62) ۶۲

با مطرب و می خور سرشتی کر هست با آب روانت لب کشتی کر هست
به زین مطلب دوزخ فرسوده متاب حقا که جز این نیست بهشتی کر هست

(63) ۶۳

Fol. 16b.

من می خورم و مخالفان از چپ و راست گویند بخور باده که دین را اعدا ست
چون دانستم که می عدوی دین است بالله بخورم خون عدو را که روا ست

(64) ۶۴

دوران جهان بی می و ساقی حشو ست
بی نمره نای عراقی حشو ست
هر چند در احوال جهان می نکریم
حاصل همه عشرتست و باقی حشو ست

(65) ۶۵

Fol. 17a.

ابر آمد و باز بر سر سبزه کریست بی باده ارغوان نمی شاید زیست
این سبزه که امروز تماشا که ما ست تا سبزه خاک ما تماشا که کیست

(66) ٦٦

در یاب که از روح جدا خواهی رفت در پرده اسرار خدا خواهی رفت
می نوش ندانی ز کجا آمده خوش باش ندانی بکجا خواهی رفت

(67) ٦٧

Fol. 17b.

بر چهره کل شبنم نوروز خوشست
در صحن چمن روی دل [ا] فروز خوشست
از دی که گذشت هر چه کوئی خوش نیست
خوش باش و ز دی مگو که امروز خوشست

(68) ٦٨

یزدان که کل وجود ما را آراست
دانست ز فعل ما چه برخواهد خواست
بی حکمش نیست هر گناهی که مراست
پس سوختن قیامت از بهر چه غاست

(69) ٦٩

Fol. 18a.

بر لوح نشان بودنیها بودست پیوسته قلم ز نیک و بد آسودست
اندر تقدیر آنچه بایست بداد غم خوردن و کوشیدن ما بیهودست

(70) ٧٠

ترس اجل و بیم فنا هستی تست ورنه ز فنا شاخ بقا خواهد رست
نا از دم عیسوی شدم زنده بجان مرک ابد از وجود ما دست بشست

با هر بد و نیک راز نتوانم گفت کوتاه سخضم دراز نتوانم گفت
حالی دارم که شرح نتوانم داد رازی دارم که باز نتوانم گفت

با باده نشین که ملک محمود اینست
وز چنگ شنو که لحن داؤد اینست
از آمده و رفته دگر یاد مکن
حالی خوش باش و دان که مقصود اینست

کردون کهری ز عمر فرسوده ما ست جیحون اثری ز اشک پالوده ما ست
دوزخ شرری ز رنج بیپوده ما ست فردوس دمی ز وقت آسوده ما ست

در خواب بدم مرا خردمندی گفت کز خواب کسی را کل شادی نشکفت
کاری چکنی که با اجل باشد جفت می خور که بزیر خاک میباید خفت

با ما درم قلب نمیکردد جفت جاروب طربخانه ما پاک برفت
پیری ز خرابات برون آمد و گفت می خور که بزیر خاک میباید خفت

چون چرخ بکام یک خردمند نکشت
خواهی تو فلک هفت شمر خواهی هشت
چون باید مرد و بودنها همه هشت
چه مور خورد بکور و چه کرک بدشت

۷۷ (77)

Fol. 20a.

شادی مطلب که حاصل دهر غم‌یست هر ذره ز خاک کیقبادی و جمیست
احوال جهان و اصل این عمر به بین خوابی و خیالی و فریبی و دمیست

۷۸ (78)

این کهنه رباط را که عالم نامست آرامکه ابلق صبح و شامست
بزمیست که و امانده صد جمشیدست قصریست که تکیه گاه صد بهرامست

۷۹ (79)

Fol. 20b.

اکنونکه کل سعادت بر بارست دست تو ز جام می چرا بیکارست
می خور که زمانه دشمنی غدارست دریافتن روز چنین دشوارست

۸۰ (80)

از باد صبا دلم چو بوی تو گرفت بکذاشت مرا و جستجوی تو گرفت
اکنون ز من خسته نمی آرد یاد بوی تو گرفته بود خوی تو گرفت

۸۱ (81)

Fol. 21a.

آن قصر که بهرام درو جام گرفت روبه بچه کرد و شیر آرام گرفت
بهرام که کور می‌گرفتی دایم امروز نکر که کور بهرام گرفت

۸۲ (82)

خیام تنت بخیمه ماند راست جان سلطانی که منزلش دار بقاست
فراش اجل ز بهر دیگر منزل این خیمه بیفکند چو سلطان برخاست

۸۳ (83)

Fol. 21b.

صحرا رخ خود باهر نوروز بهشت وین دهر شکسته دل بنو کشت درست
هین سبز خطی بسبزه زاری می بین ای بیخبر از سبزه که از خاک پرست

۸۴ (84)

در بزم خرد عقل دلیلی سره گفت در شام و عرب میمنه و میسره گفت
کر نا اهل کوید که می ناسره است من کی شنوم زانکه خدامی سره گفت

۸۵ (85)

Fol. 22a.

هر کو رقی ز عقل در دل بنکاشت یک لحظه ز عمر خویش ضایع نکداشت
یا در طلب رضای یزدان کوشید یا راحت خود کرید و ساغر برداشت

۸۶ (86)

ای وای بران دل که دروسوزی نیست سودا زده مهر دل افروزی نیست
روزی که تو بی باده بسر خواهی برد ضایع تر از آن روز ترا روزی نیست

۸۷ (87)

Fol. 22b.

من بنده عاصیم وضای تو بکا ست در کنج دلم نور و ضیای تو بکا ست
ما را تو بهشت اگر بطاعت بخشی این بیع بود لطف و عطای تو بکا ست

۸۸ (88)

من هیچ ندانم که مرا آنکه سرشت از اهل بهشت گفت یا دوزخ زشت
جای و بقی و بر بقی بر لب کشت این جمله مرا نقد و ترا نسیه بهشت

تا کی ز چراغ مسجد و دود کشت تا کی ز زبان دوزخ و سود بهشت
رو بر سر حرف بین که استاد قضا اندر ازل آنچه بودنی بود نوشت

هر دل که درو مایه تجرید کم است بیچاره همه عمر ندیم ندم است
جز خاطر فارغ که نشاطی دارد باقی همه هر چه هست اسباب غم است

از مارمقی بسعی ساقی ماند ست وز صحبت عمر بی وفاقی ماند ست
از باده دوش یک منی بیش نماند از عمر ندانم که چه باقی ماند ست

نفست بسک خانه همی ماند راست جز بانگ میان تهی ازو هیچ نخواست
روبه صفتست و خواب خرگوش دهد آشوب پلنگ دارد و کرک دغا ست

پر خون ز فراق جگری نیست که نیست
شیدای تو صاحب نظری نیست که نیست
با آنکه نداری سر سودای کسی
سوادى تو در [هیچ] سرى نیست که نیست

بیگانه اگر وفا کند خویش منست ور خویش جفا کند بداندهش منست
کز زهر موافقت کند تریاک است ور نوش مخالفت کند نیش منست

(95) ۹۵

Fol. 24b.

از آتش این طایفه جز دودی نیست وز هیچکس امید بهبودی نیست
دستی که ز دست چرخ بر سر دارم در دامن هر که میزنم سودی نیست

(96) ۹۶

تا بتوانی غم جهان هیچ مستنج بر دل منه از انده نا آمده رنج
خوش میخوروی بخش کزین دارسپنج با خود نبری کرچه بسی داری کنج

(97) ۹۷

Fol. 25a.

کو مطرب و می تا بدهم داد صبح خوش وقتی آن دل که کند یاد صبح
ما را بجهان سه چیز می آید خوش سر مستی و عاشقی و فریاد صبح

(98) ۹۸

چون میگردد عمر چه شیرین و چه تلخ چون جان بلب آمد چه نشاپور و چه بلخ
می نوش که بعد از من و تو ماه بسی از سلخ بغره آید از غره بسلخ

(99) ۹۹

Fol. 25b.

قدر کل و مل جاده پرستان دانند نه تنکدلان و تنکدستان دانند
از بیخبری بیخبری معذوری ذوقیست درین شیوه که مستان دانند

(100) ۱۰۰

زاوردن من نبود کردون را سود وز بردن من جاه و جلالش نفزود
از هیچکسی نیز دو گوشم نشنود کاوردن و بردن من از بهر چه بود

بوی خوش کل بزخم خاری ارزد کر باده خوری هم بخماری ارزد
یاری که ازو هزار جان تازه شود انصاف یده که انتظاری ارزد

انکس که زمین و چرخ و افلاک نهاد بس داغ که او بر دل غمناک نهاد
بسیار لب چو لعل و زلفین چو مشک در طبل زمین و حقه خاک نهاد

خورشید کند صبح بر بام افکند کبخسرو روز باده در جام افکند
می خور که منادی سحر که خیزان آوازه اش بر [ا] در ایام افکند

این قافله عمر عجب میگذرد دریاب دی که با طرب میگذرد
ساقی غم فردای حریفان چه خوری پیش آر پیاله که شب میگذرد

بر چشم تو عالم ارچه می آریند مکرو تو بدان که عاقلان نگریند
بربای نصیب خویش کت بریند بسیار چو تو شوند و بسیار آیند

سرم همه دانای فلک می داند کو موی بموی و رک برک می داند
کیرم که بزرگ خلق را بفریبی با او چه کنی که یک بیک می داند

Fol. 27b.

(107) ۱۰۷

آنها که محیط جمع آداب شدند در کشف دقیقه شمع اصحاب شدند
 ره زین شب تاریک نبردند برون گفتند فسانه و در خواب شدند

(108) ۱۰۸

آنها که اسیر عقل و تمیز شدند در حسرت هست و نیست ناچیز شدند
 رو با خبرا تو آب انکور کزین کین بیخبران بغوره مویز شدند

Fol. 28a.

(109) ۱۰۹

پیری سر رای بی نوائی دارد کنار رخم برنگ آبی دارد
 بام و در و چار رکن دیوار وجود ویران شد و روی در خرابی دارد

(110) ۱۱۰

آن عقل که در راه سعادت پوید روزی صد بار خویش را می گوید
 دریاب تو این یکدمه صحبت که نه آن تره که بدروند و دیگر روید

Fol. 28b.

(111) ۱۱۱

اکنون که دلم زه عشق محروم نشد کم بود ز اسرار که مفهوم نشد
 و اکنون که همی بنکرم از روی خرد عمرم بگذشت و هیچ معلوم نشد

(112) ۱۱۲

وقتیکه طلوع صبح ازرق باشد باید که بکف جام مروق باشد
 گویند که حق تلخ بود در افواه باید بهمه حال که می حق باشد

۱۱۳ (113)

Fol. 29a.

از باده شب اگر بخارم نبود می خوردن روز اختیارم نبود
گویند مکن اختیار می خوردن روز در خوردن روز اختیارم نبود

۱۱۴ (114)

آنروز که توسن فلک زین کردند و آرایش مشتری و پروین کردند
این بود نصیب ما ز دیوان فضا ما را چه کناه چون نصیب این کردند

۱۱۵ (115)

Fol. 29b.

روزی که جزای هر صفت خواهد بود قدر تو بقدر معرفت خواهد بود
در حسن صفت گوش که در روز جزا حشر تو بصورت صفت خواهد بود

۱۱۶ (116)

زان پیش که غمهاش شبیخون آرند فرمای بتا تا می کلکون آرند
تو زر نه ای غافل نادان که ترا در خاک نهند و باز بیرون آرند

۱۱۷ (117)

Fol. 30a.

چون مرده شوم خاک مرا کم سازید و احوال مرا عبت مردم سازید
پس خاک و کلم بباده آغشته کنید وز کالبدم خشت سر خم سازید

۱۱۸ (118)

در دهر چو آوازه کل تازه دهند فرمای بتا که می باندازه دهند
از دوزخ و از بهشت و از حور و قصور فارغ بنشین که آن باوازه دهند

۱۱۹ (119)

Fol. 30b.

کویند بهشت و حور عین خواهد بود آنجا می ناب و انکین خواهد بود

Fol. 31a.

ما با می و معشوق ازانیم مقیم چون عاقبت کار همین خواهد بود

۱۲۰ (120)

Fol. 31b.

کویند بهشت حور و کوثر باشد آنجا می ناب و شهد و شکر باشد
پر کن قدح باده و بر دستم نه نقدی ز هزار نسیه بهتر باشد

۱۲۱ (121)

می خور که تنت بخاک در ذره شود هر ذره ز تو پیاله و خمره شود
مشو سخن بهشت و دوزخ ز کسان عاقل بچین روز چرا غره شود

۱۲۲ (122)

Fol. 32a.

این خلق [همه] خران با افسوس اند پر مشغله و میان تپی چون کوس اند
خواهی که کف پای ترا بوسه زنند خوش نام بزی که بنده ناموس اند

۱۲۳ (123)

می نوش که تا غم از نهادت ببرد شغل دو جهان جمله ز یادت ببرد
رو آتش تر کزین کن و آب روان زان پیش که خاک شوی و بادت ببرد

۱۲۴ (124)

Fol. 32b.

می خور که ز تو کثرت و قلت ببرد و اندیشه هفتاد و دو ملت ببرد
پرهیز مکن ز کیمیایی که ازو یک جو بخوری هزار علت ببرد

(125) ۱۲۵

چون شاهد روح خانه پرداز شود هر چیز باصل خویشتن باز شود
این ساز وجود و چار ابریشم طبع از زخمه روزگار بی ساز شود

(126) ۱۲۶

Fol. 33a.

گویند ازان کسان که با پرهیز اند ز انسان که بمیرند چنان برخیزند
ما با می و معشوق ازانیم مدام تا بو که بحشر مان چنان انگیزند

(127) ۱۲۷

زهار مرا ز جام می قوت کنید وین چهره کهر با چو یاقوت کنید
چون فوت شوم بباده شوئید مرا وز چوب رزم تحته تابوت کنید

(128) ۱۲۸

Fol. 33b.

اندیشه جرم چو برابر کرد از آتش سینه آیم از سر گذرد
لیکن شرط است بنده چون توبه کند مخدوم بلطف از سر آن در گذرد

(129) ۱۲۹

یک جام هزار مرد بد دین ارزد یک جرعه می مملکت چین ارزد
در روی زمین چیست ز باده خوشتر تلخی که هزار جان شیرین ارزد

(130) ۱۳۰

Fol. 34a.

در میکه جز بمی وضو نتوان کرد وان نام که زشت شد نکو نتوان کرد
خوش باش که این پرده مستوری ما بدرید و چنان شد که رفو نتوان کرد

(131) ۱۳۱

مگذار که غصه در حصار ت گیرد و اندوه محال روزگارت گیرد
مگذار دی کنار آب و لب کشت زان پیش که خاک در کنارت گیرد

(132) ۱۳۲

Fol. 34b.

✓ می کرچه حرامست ولی تا که خورد و انگاه چه مقدار و ذکر تا چه خورد
هرگاه که این چهار شرط آید جمع پس می نخورد مردم دانا چه خورد

(133) ۱۳۳

من باده بجام یک منی خواهم کرد خود را بدو جام می غنی خواهم کرد
اول سه طلاق عقل و دین خواهم گفت پس دختر رز را بزنی خواهم کرد

(134) ۱۳۴

Fol. 35a.

آنها که اساس کار بر زرق نهند آیند و میان جان و تن فرق نهند
بر فرق نهم سبوی می را پس ازین کر همچو خروسیم آره بر فرق نهند

(135) ۱۳۵

از دفتر عمر پیاک می باید شد وز چنگ اجل هلاک می باید شد
ای ساقی خوش لقا تو خوش خوش ما را آبی درده که خاک می باید شد

(136) ۱۳۶

Fol. 35b.

سو[د]ی در این قوم چه کردی که خرنند دانش چه بری که از تو دانش نخرند
سالی یکبار آب جوییت نه دهند روزی صد بار آب روییت ببرند

(137) ۱۳۷

آنها که بکار عقل در می کوشند هیأت که جمله کاو ز می دوشند
آن به که لباس ابلهی در پوشند کامروز بعقل تره می نفروشند

(138) ۱۳۸

Fol. 36a.

خوش باش که عالم گذران خواهد بود بر چرخ قران اختران خواهد بود
خشتی که ز قالب تو خواهند زدن بنیاد سرای دگران خواهد بود

(139) ۱۳۹

هرگز نه جهان کهنه نو خواهد شد نه کار کسی بکام او خواهد شد
ای ساقی اگر باده دهی ورندهی میدان که سر جمله فرو خواهد شد

(140) ۱۴۰

Fol. 36b.

از می طرب و نشاط و مردی خیزد وز طبع کنب خشکی و سردی خیزد
کر باده خوری تو سرخ رو خواهی بود کر خوردن سبزه روی زردی خیزد

(141) ۱۴۱

بیمارم و بت در امتحانم دارد ناخوردن می قصد بجانم دارد
وین طرفه نکر که هرچه در بیماری جز باده خورم همه زیانم دارد

(142) ۱۴۲

Fol. 37a.

افسوس که نامه جوانی طی شد وین تازه بهار ارغوانی دی شد
آن مرغ طرب که نام او بود شباب هیأت ندانم که کی آمد کی شد

(143) ۱۴۳

هر لذت و راحتی که خلاق نهاد از بهر مجتهدان در آفاق نهاد
هر کس که ز طاق منقلب گشت بچفت اسایش خود ببرد و بر طاق نهاد

Fol. 37b.

(144) ۱۴۴

افلاک که جز غم نفرایند دگر نهند بجا تا نریایند دگر
نا آمدگان اگر بدانند که ما از دهر چه می کشیم نایند دگر

(145) ۱۴۵

آن می که حیات جاودانیست بخور سرمایه لذت جوانیست بخور
سوزنده چو آتشست لیکن غم را سازنده چو آب زندگانیست بخور

Fol. 38a.

(146) ۱۴۶

وقت سحر ست خیز ای طرفه پسر پر باده لعل کن بلورین ساغر
کین یکدمه عاریت درین کنج بقا بسیار بجوی و نیای دیگر

(147) ۱۴۷

این اهل قبور خلک گشتند و غبار هر ذره ز هر ذره گرفتند کنار
آه این چه شرابست که تا روز شمار بیخود شده و بی خبرند از همه کار

Fol. 38b.

(148) ۱۴۸

در موسم گل باده کلرنک بخور با ناله نای و نغمه چنگ بخور
من می خورم و عیش کنم نوشم باد کر تو نخوری من چه کنم سنگ بخور

(149) ۱۴۹

در دایره سپهر ناپیدا غور جامیست که جمله را چشانند بدور
نوبت چو بدور تو رسد آه مکن می نوش بخوشدلی که دورست نه جور

(150) ۱۵۰

Fol. 39a.

چون حاصل آدمی درین جای دو در جز درد دل و دادن جان نیست دگر
خرم دل آنکه شد بطفلی آزاد و اسوده کسی که خود نژاد از مادر

(151) ۱۵۱

دی کوزه کری بدیدم اندر بازار بر تازه کلی لکد همی زد بسیار
آن کل بزبان حال میگفت بدو من همچو تو بوده ام مرا نیکو دار

(152) ۱۵۲

Fol. 39b.

ای دل همه اسباب جهان ساخته گیر وین خانه پر از نعمت و از خاسته گیر
در دینی فانی که نه جای من و تست روزی دوسه بنشسته و برخاسته گیر

(153) ۱۵۳

ای دوست غم جهان بیهوده بخور بیهوده غمان دهر فرسوده بخور
چون بود گذشت و نیست نابود پدید خوش باش و غم بوده و نابوده بخور

(154) ۱۵۴

Fol. 40a.

کر باده خوری تو با خردمندان خور یا با صنی لاله رخی خندان خور
بسیار بخور فاش مکن ورد مساز کم کم خور و که گاه خور و پنهان خور

(155) ۱۵۵

کار همه عالم برادرت شده کیر وین عمر برفته و اجل آمده کیر
گفتی که یکام خوش دستی بزیم خود نتوانی وکر توانی زده کیر

(156) ۱۵۶

Fol. 40b.

ایام شبابست شراب اولتر با خوش پسران باده ناب اولتر

Fol. 41a.

این عالم فانی چو خرابست و بیاب از باده درو مست و خراب اولتر

(157) ۱۵۷

Fol. 41b.

با تو بخرابات اگر کویم راز به زانکه بمحراب برم بی تو نماز
ای اول و ای آخر خلقان همه خواهی تو مرا بسوز و خواهی بنواز

(158) ۱۵۸

کر کوهر طاعتت نسفتم هرگز ور کرد کنه ز رخ زفتم هرگز
نومید نیم ز بارگاه کرمت دانی که یکی را دو نکفتم هرگز

(159) ۱۵۹

Fol. 42a.

ما عاشق و آشفته و مستیم امروز در کوی مغان باده پرستیم امروز
از هستی خوشتن بکلی رسته پیوسته به محبوب الستیم امروز

(160) ۱۶۰

کردیم دگر شیوه رندی آغاز تکبیر همی زیم در پنج نماز
هر جا که بیاله ایست مارا بینی کردن چو صراحی سوی او کرده دراز

۱۶۱ (161)

Fol. 42b.

آب رخ نو عروس رز پاک مریز جز خون دل تائب غمناک مریز
خون دو هزار تائب نا معلوم بر خاک بریز و جرحه بر خاک مریز

۱۶۲ (162)

از روی حقیقی نه از روی مجاز ما لعبتکایم و فلک لعبت باز
بازیچه می کنیم بر نطع وجود رفیم بصندوق عدم یک یک باز

۱۶۳ (163)

Fol. 43a.

می پرسیدی که چیست این نقش مجاز کر برکویم حقیقتش هست دراز
نقشیت پدید آمده از دریائی وانگاه شده بقعر آن دریا باز

۱۶۴ (164)

لب بر لب کوزه بردم از غایت آرز تا زو ظلم واسطه عمر دراز
لب بر لب من نهاد و میگفت براز می خور که بدین جهان نمی آئی باز

۱۶۵ (165)

Fol. 43b.

ای واقف اسرار ضمیر همه کس در حالت عجز دستگیر همه کس
یا رب تو مرا توبه ده و عذر پذیر ای توبه ده و عذر پذیر همه کس

۱۶۶ (166)

از حادثه زمان زاینده مترس وز هرچه رسد چون نیست پابنده مترس
این یک دم نقد را غنیمت می دان از رفته میندیش و ز آینده مترس

۱۶۷ (167)

Fol. 44a.

خیام اگر ز عشق مستی خوش باش با لاله رخی اگر نشستی خوش باش
در عالم نیستی چو می باید رفت انکار که نیستی چو هستی خوش باش

۱۶۸ (168)

تا چند کنم عرضه نادانی خویش بگرفت دل من از پریشانی خویش
ز نار مغانه بر میان خواهم بست دانی ز چه از تنگ مسلمانم خویش

۱۶۹ (169)

Fol. 44b.

سرمست بمیخانه گذر کردم دوش پیری دیدم مست سبوی بر دوش
گفتم ز خدا شرم نداری ای پیر گفتا کرم از خداست می نوش خموش

۱۷۰ (170)

می را که خرد خجسته دارد پاسش او آب حیاتست و منم الیاسش
من قوت دل و قوت روحش گفتم چون گفت خدا منافع للناسش

۱۷۱ (171)

Fol. 45a.

در کار که کوزم کری رفتم دوش دیدم دو هزار کوزه گویا و خموش
ناگاه یکی کوزه بر آورد خروش کو کوزه کرو کوزه خرو کوزه فروش

۱۷۲ (172)

ای چرخ فلک نه نان شناسی نه نمک پیوسته مرا برهنه داری چو سمک
از چرخ زنی دو شخص پوشیده شود از چرخ زنی تو کمتر ای چرخ زنک

۱۷۳ (173)

Fol. 45b.

خیام زمانه از کسی دارد تنگ کو در غم ایام نشیند دل تنگ
می خور تو بابکینه با ناله چنگ زان پیش که آبکینه آید بر سنگ

۱۷۴ (174)

روحي که منزّه است ز الایش خاک مهان تو آمد است از عالم پاک
میده تو ببادۀ صبحی مددش زان پیش که گوید انعم الله مساک

۱۷۵ (175)

Fol. 46a.

کر من کنه روی زمین کردستم عفو تو امید ست که گیرد دستم
گفتی که بروز عجز دست گیرم عاجز تر ازین بخواه کاکنون هستم

۱۷۶ (176)

گویند مرا که می پرستم هستم گویند مرا عارف و مستم هستم
در ظاهر من نگاه بسیار مکن کاندرا باطن چنانکه هستم هستم

۱۷۷ (177)

Fol. 46b.

ای چرخ ز گردش تو خرسند نیم آزاد کنم که لایق بند نیم
کر میل تو با بیخرد و نا اهل است من نیز چنان اهل و خردمند نیم

۱۷۸ (178)

میل بشراب ناب باشد دایم کوشم به فی و رباب باشد دایم
کر خاک مرا کوزه کران کوزه کنند آن کوزه پر از شراب باشد دایم

(179) ۱۷۹

Fol. 47a.

افسوس که بی فایده فرسوده شدیم وز آس سپهر سرنگون سوده شدیم
دردا و ندامتا که تا چشم زدیم تا بوده بکام خویش نابوده شدیم

(180) ۱۸۰

ما افسر خان و تاج کی بفروشیم دستار قصب ببانک فی بفروشیم
تسبیح که پیک لشکر تزویر است ناکاه بیک جرعه می بفروشیم

(181) ۱۸۱

Fol. 47b.

چون نیست مقام ما درین دیر مقیم پس بی می و معشوق خطائست عظیم
تا کی ز قدیم و محدث ای مرد سلیم چون من رفتم جهان چه محدث چه قدیم

(182) ۱۸۲

پاک آمدیم از عدم و ناپاک شدیم آسوده در آمدیم و غمناک شدیم
بودیم ز آب دیده در آتش دل دادیم بباد عمر و در خاک شدیم

(183) ۱۸۳

Fol. 48a.

زان پیش که از زمانه تابی بخوریم با یکدگر امروز شرابی بخوریم
کین چرخ فلک بکاه رفتن ما را چندان ندهد امان که آبی بخوریم

(184) ۱۸۴

ای دوست بیا تا غم فردا نخوریم وین یک دم نقد را غنیمت شمريم
فردا که ازین دیر کهن در گذریم با هفت هزار سالکان سر بسریم

۱۸۵ (185)

Fol. 48b.

شها گذرد که دیده بر هم زنیم تا پای نشاط بر سر غم زنیم
بر خیز که دم زنیم پیش از دم صبح کین صبح بسی دمد که ما دم زنیم

۱۸۶ (186)

اسرار ازل را نه تو دانی و نه من وین حرف معما نه تو خوانی و نه من
هست از پس پرده گفتگوی من و تو چون پرده بر افتد نه تو مانی و نه من

۱۸۷ (187)

Fol. 49a.

برخیز و مخور غم جهان گذران خوش باش و دی بشادمانی گذران
در طبع جهان اگر وفا می بودی توبت بتو خود نیامدی از دگران

۱۸۸ (188)

بر سینه غم پذیر من رحمت کن بر جان و دل اسیر من رحمت کن
بر پای خرابات رو من بخشای بر دست پیاله گیر من رحمت کن

۱۸۹ (189)

Fol. 49b.

چون حاصل آدمی درین شورستان جز خوردن غصه نیست یا دادن جان
خرم دل آن کزین جهان زود برفت و اسوده کسی که خود نیامد بجهان

۱۹۰ (190)

غمهای جهان بر دلم آسان می کن و افعال بدم ز خلق پنهان می کن
امروز خوشم بدار و فردا با من آنچه از کرم تو می سزد آن می کن

Fol. 50a. ۱۹۱ (191)

دارم ز جفای فلک آئینه کون وز گردش روزگار خس پرور دون
از دیده رخی همچو پیاله پر اشک وز کریه دلی همچو صراحی پر خون

۱۹۲ (192)

تا بتوانی میل برندان می کن بنیاد فساد و مکر ویران می کن
بشنو سخنان عمر خیامی می میخور و ره میزن و احسان می کن

Fol. 50b. ۱۹۳ (193)

اکنون که بزد هزار دستان دستان جز باده لعل زکف مستان مستان
برخیز و بیا که کل بشاهی بنشت روزی دوسه داد خود زستان بستان

Fol. 51a. ۱۹۴ (194)

بردار پیاله و سبو ای دلجو بر کرد بکرد سبزه زار و لب جو
کین چرخ بسی قد بتان مه رو صد بار پیاله کرد و صد بار سبو

۱۹۵ (195)

از آمدن و رفتن ما سودی کو وز تار وجود عمر ما پودی کو
در چنبر چرخ جان چندین پاکان می سوزد و خاک می شود دودی کو

Fol. 51b. ۱۹۶ (196)

آتم که پدید کشتم از قدرت تو صد ساله شدم بناز در نعمت تو
صد سال بامتحان کنه خواهم کرد تا جرم منست یش یا رحمت تو

۱۹۷ (197)

این چرخ فلک هر هلاک من و تو قصدی دارد بجان پاک من و تو
بر سبزه نشین بیا که بس دیر نماند تا سبزه برون دمد ز خاک من و تو

۱۹۸ (198)

Fol. 52a.

در کار که کوزه‌ری کردم رای در پایه چرخ دیدم استاده بپای
میکرد سب و کوزه را دسته و سر از کلاه پادشاه و از دست کدای

۱۹۹ (199)

ز بهار که می توانی باری بردار ز خاطر عزیزان باری
کین مملکت حسن نماند جاوید از دست تو هم برون رود یکباری

۲۰۰ (200)

Fol. 52b.

کر زانکه بدست افتد از می دو می می خور تو بهر محفل و هر انجمنی
کانکس که جهان کرد فراغت دارد از سبک چون تویی و ریش چو می

۲۰۱ (201)

کر دست دهد ز مغز کندم نانی وز می کدوی ز کوسفندی رانی
با لاله رخی نشسته در ویرانی عیشی بود آن نه حد هر سلطانی

۲۰۲ (202)

Fol. 53a.

چندانکه نگاه میکنم هر سوئی از سبزه بهشت است و ز کوثر جوئی
صحرا چو بهشت است ز دوزخ کم کوی بشین بهشت با بهشتی روئی

(203) ۲۰۳

ای آنکه نتیجه چهار و هفتی وز پنج و چهار دایم اندر تفتی
می خور که هزار بار پشت کفتم باز آمدنت نیست چو رفتی رفتی

(204) ۲۰۴

Fol. 53b.

ای باده خوشکوار در جام بهی بر پای خرد تمام بند و کرمی
هر کس که ز تو خورد امانش ندهی تا کوهر او بر کف دستش نهدی

(205) ۲۰۵

یا رب بکشای بر من از رزق دری بی منت مخلوق رسان ماحضری
از باده چنان مست نکهدار مرا کز بیخبری نباشدم درد سری

(206) ۲۰۶

Fol. 54a.

هنکام سپیده دم خروس سحری دانی که چرا همی کند نوحه کری
یعنی که نمودند در آئینه صبح کز عمر شبی گذشت و تو بیخبری

تمام شد رباعیات ملک الحکما شیخ عمر خیام

طاب الله ثراه بتاريخ سلخ شهر رجب المرجب

سنه احدى عشر و تسعمائة الهجرية النبوية

کتبه العبد المذنب سلطان علي الكاتب

VIII. ADDITIONS AND CORRECTIONS.

The publication of the text of this MS. has been delayed by nearly a decade. I wrote the Preface in the early part of 1930 and extracts from it were read by me in the April (1930) meeting of the Royal Asiatic Society of Bengal. I need not enumerate here the causes which led to the delay but I may refer to one of them, namely the delay in obtaining the MS. for photographic reproduction. I feel that after a lapse of nearly ten years, some of the points discussed in my Preface are somewhat out of date but, nevertheless, they are expected to prove useful in some respects at least. I may add that a detailed descriptive note of the MS. will be useful to those who have perused Sayyid Sulaimân Nadvî's *Khayyâm* ('Āẓamgarh, 1933).

P. 23, l. 15. In *Nukhbat-ush-Shârib wa 'Ijâlat-ur Râkib*, (composed between 1258-1282, A.D.), a quatrain of 'Umar (beginning بارنده چرخ خوب آراست) is quoted with its Arabic translation (Mingana, *Catalogue of Arabic Manuscripts in the John Ryland's Library, Manchester*, p. 774, No. 465).

P. 23, l. 16. 'Ubaid-i-Dhâkânî (d. 772/1370-71) quotes one quatrain (No. 203 of this copy) of 'Umar in his *Akhlâq-ul-Ashrâf* (composed in 740/1340) and another in his *Risâla-i-Dilgushâ* (Constantinople, p. 91).

P. 23, l. 23. Sayyid Sulaimân Nadvî states in his *Khayyâm* ('Āẓamgarh, 1933, p. 288) that the following quatrain is attributed to 'Umar in the Bombay edition (p. 51) of the *Qâbûs Nâma* (composed in 475/1082):

ای دل حذر از مستی و مخوری کن
وز همدمی رطل گران دوری کن
از باده شفا خیزد و از مستی رنج
توبه ز شفا مکن از مخوری کن

But I have been unable to find it in the Tehrân edition (1312 Shamsî) of the *Qâbûs Nâma*, which is edited from a MS. dated 750/1349. Similarly, Dr. E. Edwards, who is editing the *Qâbûs Nâma* for the Gibb Memorial Series, has been unable to find it in any old

codex of the work and considers it to be an interpolation (Rempis, *Beiträge zur Hayyâm-Forschung*, p. 88 n 1).

P. 30, l. 11. Dr. Csillik has published the text of nine *Rubâ'iyât* MSS. in his *Les Manuscrits Mineurs des Rubâ'iyât de 'Omar Khayyâm dans la Bibliothèque Nationale* (Szeged, 1933). The MSS. included in Dr. Csillik's edition are:—

(i)	Suppl. Pers. 1777 (dated 1448, A.D.)	..	56	quatrains.
(ii)	" " 826 (dated 1540-41, A.D.)	..	75	"
(iii)	" " 745 (begin. of 16th c., A.D.)	..	8	"
(iv)	" " 793 (end of 16th c., A.D.)	..	6	"
(v)	" " 1481 (16th century, A.D.)	..	34	"
(vi)	" " 1425 (middle of 16th c., A.D.)	..	60	"
(vii)	" " 1817 (17th century, A.D.)	..	28	"
(viii)	" " 1327 (1819, A.D.)	..	31	"
(ix)	" " 1458 (1851-52, A.D.)	..	95	"

He has also published the text of three more MSS. in his *The Principal Manuscripts of the Rubâ'iyât of 'Umar-i-Khayyâm in the Bibliothèque Nationale*, Paris, Vol. I, (Szeged, 1934). They are:—

(i)	Suppl. Pers. 1417 (1475, A.D.)	..	268	quatrains.
(ii)	Anc. Fonds 349 (1497, A.D.)	..	213	"
(iii)	Suppl. Pers. 823 (1528, A.D.)	..	349	"

Of the above twelve MSS., Suppl. Pers. Nos. 1417, 823 and 826 and Anc. Fonds 349 were available to Dr. Christensen.

P. 34, l. 21. Dr. Csillik has published the text of 56 quatrains of this MS. (Suppl. Pers. 1777) in his *Les Manuscrits Mineurs*, but the text of the remaining 47 *Rubâ'is*, occurring on foll. 326a-328a of this MS., is yet to be published.

P. 34, l. 27. The MS. is in the *Nationalbibliothèque Wien* and the *Rubâ'is* are on foll. 249a-252b. The MS. was copied in 855/1451.

P. 34, l. 28. The Istambûl MSS. of the *Rubâ'iyât* are:—

- (i) A MS., copied at Shîrâz in 861/1456 preserved in the 'Âyâ Şûfiya Library (foll. 194b-206b), comprising 139 quatrains.
- (ii) A MS. copied in 865/1460, preserved in the Nûr 'Uthmâniya Library (foll. 1b-66b), containing 313 quatrains.
- (iii) A MS., executed by Yâr Aḥmad ibn Ḥusayn ar-Rashîdî in 867/1462 (foll. 1b-75a), preserved in the Nûr 'Uthmâniya Library, containing 372 quatrains.
- (iv) A MS. (of *Lama'ât* of 'Irâqî), copied in Dhu'l Qa'da 876/1472 (foll. 39b-82a) preserved in the Sulaimâniya Library, containing 336 quatrains.

P. 35, l. 2. The publication of Dr. C. H. Rempis's *'Umar Chajjâm und Seine Vierzeiler* (Tübingen, 1935) and *Beiträge zur Hayyâm Forschung* (Leipzig, 1937) constitute a most important contribution to 'Omariān literature during the present decade. Dr. Rempis has discussed the question of the identification of the *Rubā'iyāt* and of the 'Wandering Quatrains' and other allied subjects in a comprehensive manner. He has also brought to light the existence of another valuable codex of 'Umar's *Rubā'iyāt*, dated 731/1331, which is ten years older than Jājarmī's *Mu'nis-ul-Ahrār* (741/1340). The *Rubā'is* of 'Umar—31 in number—are included in a MS. of *Nuzhat-ul-Majālis fī'l Ash'ār* of Isma'īl Ibn Isfandiyār Ibn Muḥammad Isfandiyār, dated 25th Shawwāl, 731 A.H. It is preserved in the Jārullāh Library, Istanbūl. Dr. Rempis has very kindly sent me a transcript of the *Rubā'is*.

Another valuable collection of 11 *Rubā'is* of 'Umar-i-Khayyām has been discovered in a *Majmā'a* (or a manuscript of 'mixed contents') of Abul Faḍl Muḥammad bin Maḥmūd bin 'Alī bin Saḍīd bin Aḥmad, dated Jumāda I, 750 A.H. (July, 1349), preserved in the Kitābkhāna-i-Majlis (No. 9011 of that Library), Tehrān. 'Āqā Sa'īd Nafīsī has published the Text in the *Sharq* of Rabi' I, 1350 A.H. I am grateful to my friend Mr. Madan Murāri Lāl Saxena of Lucknow for sending me a transcript of the *Rubā'is*. They are published here in Appendix B. Of the 11 *Rubā'is* in that collection, Nos. 4, 6, 10 and 11 correspond with Nos. 3, 181, 105, 183 of our manuscript.

P. 65, l. 7. Text : قدی.

P. 70, l. 2. Text : زور.

IX. APPENDIX A.

TEXT OF THE *Rubâ'iyât* OF 'UMAR-I-KHAYYÂM.

From Taqî Kâshî's *Khulâsat-ul Ash'âr wa Zubdat-ul Afkâr*
(Oriental Public Library, Patna, MS. No. 684).

(1) ۱

بس کس که روانش اندرین ره فرسود
بنیاد فلک ز چیست اصلش ز چه بود
دهقان بچه ایست اندرین خرمن خاک
بسیار چو من کشت و بسی چون تو درود

(2) ۲

از دست قضا چو نیست روی جستن
از هرچه قلم رفت نخواهم جستن
بیداد زمانه را نهادم گردن
چه توان کردن که هیچ نتوان گفتن

(3) ۳

بی مرگ بعالم جاودانی نرسی
تا مرده بعالم معانی نرسی
تا همچو خلیل اندر آتش نروی
چون خضر بآب زندگانی نرسی

(4) ۴

دی آمدم و نیامد از من کاری
و امروز ز من نیز بشد بازاری
فردا بروم بی خبر از اسراری
تا آمده به بدی ازین بسیاری

(5) ۵

نه مرد سجاده‌ام نه سالوس و گلیم
ما مرد معاشریم و میخانه مقیم
ما را چه کنی بقاضی و مفتی هم
دردی خرابات به از مال یتیم

(6) ۶

گر شهرة شهری منی و پیمانه بکا ست
چپ راست خرامیدن مستانه بکا ست
پرسی ره میخانه وگر باده‌خوری
خود باده بگویدت که میخانه بکا ست

(7) ۷

چون روزی ده ز کار روزی پرداخت
بیهوده چرا گرد جهان باید تاخت
با آنچه نصیب تست می باید ساخت
چون ضرب سه یک شد سه شش نتوان خاست

(8) ۸

آن مرد نیم کز عدم بیم آید
 کان نیمه مرا بهتر ازین نیم آید
 جانی دارم بمن رسیده ز خدای
 تسلیم کنم چو وقت تسلیم آید

(9) ۹

آنانکه کشنده نیند نایند
 وانانکه شب همیشه در عجز نایند
 بر خشک کسی نیست همه در آید
 بیدار کسی نیست همه در خوابند

(10) ۱۰

زانکه بدست افتد از می دو می
 با یار همی خور تو بهر انجمنی
 کائنات که جهان کرد فراغت دارد
 از سبک چون توی و ریش چو می

(11) ۱۱

چون آب بھوئبار و چون باد بدشت
 روز دگر از نوبت عمرم بگذشت
 هرگز غم دو روز مرا یاد نگشت
 روزی که نیامد ست و روزی که گذشت

(12) ۱۲

وقت سحر است خیز ای مایه ناز
 نرمک نرمک باده خور و رود نواز
 کاینان که بجایند نپایند دراز
 وانان که شدند کسی نمی آید باز

(13) ۱۳

گرچه دل من ز علم محروم نشد
 کم ماند ز اسرار که مفهوم نشد
 هرچند که می بنگرم از روی خرد
 عمرم بگذشت و هیچ معلوم نشد

(14) ۱۴

آن فصر که جشید درو جام گرفت
 آهو بچه کرد و روبه آرام گرفت
 بهرام که او گور گرفتی همه عمر
 این نادره بین که گور بهرام گرفت

(15) ۱۵

ای پیر خردمند بکه تر برخیز
 وان کودک خاک بیز را بنگر تیز
 پندش ده و گو که نرم نرمک می بیز
 مغز سر گقباد و چشم پرویز

دوری که درو آمدن و رفتن ما ست
 او را نه نهایت و بدایت پیدا ست
 کس می‌نزد دی درین معنی راست
 کین آمدن از بجا و رفتن بکجا ست

X. APPENDIX B.

TEXT OF THE *Rubâ'iyât* OF 'UMAR-I-KHAYYÂM.

From a *Majmû'a* (or a manuscript of 'mixed contents') of Abul Fadl Muḥammad bin Maḥmūd bin 'Alī bin Sadīd bin Aḥmad, dated Jumāda I, 750 A.H. (July, 1349), preserved in the Kitābkhāna-i Majlis, Tehrān.

(1) ۱

آنها که کهن شدند و اینها که نوند هرکس برادر خویش یک یک بدوند
این کهنه جهان بکس نماند باقی رفتند و رویم و دیگر آیند و روند

(2) ۲

آرند یکی و دیگری برپایند بر هیچ کسی راز^۱ می نکشایند^۲
ما را ز قضا جزین قدر نمایند پیانۀ عمر ما ست می پیمایند

(3) ۳

از جرم کل سیاه تا اوج زحل کردم همه مشکلات کلی را حل
بکشادم بندهای مشکل بحیل هر بند کشاده شد مگر بند اجل

(4) ۴

برخیز بتا بیار هر دل ما حل کن بحال خویشان مشکل ما
یک کوزه شراب تا بهم نوش کنیم زان پیش که کوزها کنند از کل ما

^۱ راز Text.

^۲ نکشاید Text.

(5) ۵

ای دوست حقیقت شنو از من سخنی با باده لعل باش و با سیم تنی
کان کس که جهان کرد فراغت دارد از سبلت چون توی و ریش چو منی

(6) ۶

چون نیست مقام ما درین دهر مقیم پس بی می و معشوق خطا نیست عظیم
تا که ز قدیم و محدث ای مرد سلیم چون من مردم جهان چه محدث چه قدیم

(7) ۷

آن مایه ز دنیا که خوری یا پوشی معذوری اگر در طلبش میکوشی
باقی همه رانکان نیرزد هشدار تا عمر کران بها بدان نفروشی

(8) ۸

کرچه غم و رنج من درازی دارد عیش و طرب تو سرفرازی دارد
بر دهر مکن تکیه که دوران فلک در پرده هزار گونه بازی دارد

(9) ۹

از رنج کشیدن آدمی حر گردد قطره چو کشد حبس صدف در گردد
کر مال نماند سر بماناد بجای پیمانه چو شد تهی دگر پر گردد

(10) ۱۰

بر چشم تو عالم ارچه می آراند مکرای بدو که عاقلان فکراوند
بسیار چو تو شدند و بسیار آیند بر بای نصیب خویش کت بر بایند

(11) ۱۱

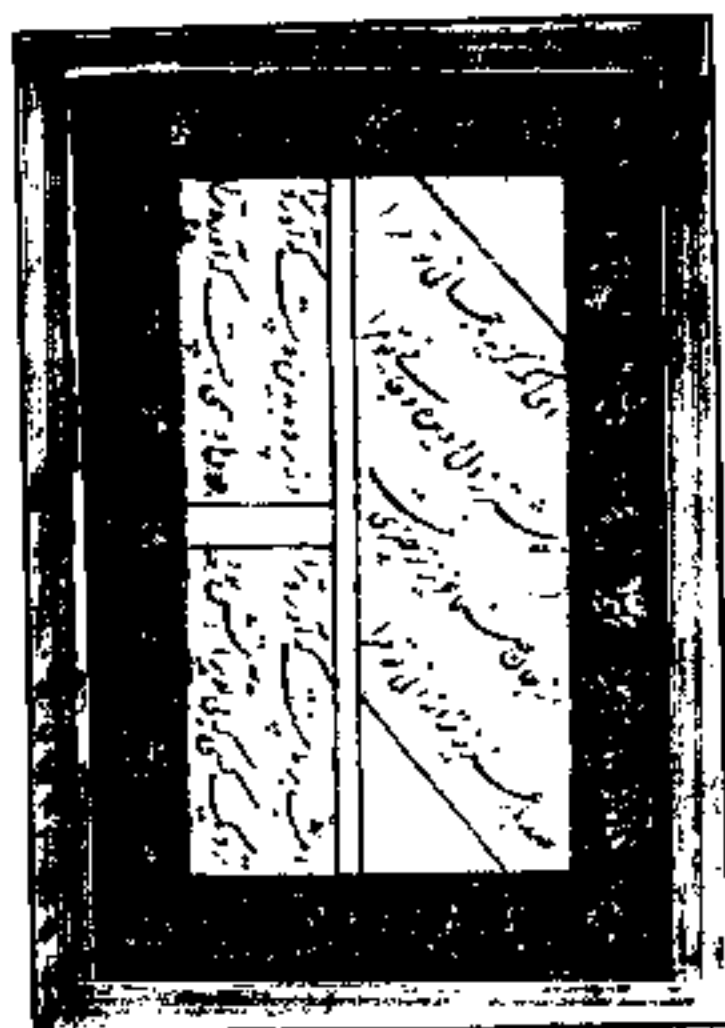
بر نغیز ز خواب تا شرابی بخوریم زن پیش که از زمانه تا بی بخوریم
کاین چرخ ستیزه روی نا که روزی چندان ندهد زمان که آبی بخوریم

The compiler attributes the following well-known *Rubâ'î*, usually attributed to 'Umar-i-Khayyâm, to his cousin (ابن عم) Majd-ud-Dîn :—

در رهگذرم هزار و یک دام نهی کوئی که بکیرمت اگر کام نهی
یک ذره جهان ز حکم تو خالی نیست حکم تو کنی و عاصیم نام نهی

XI. FACSIMILE
OF THE
MANUSCRIPT
(PLATES I TO LVII)

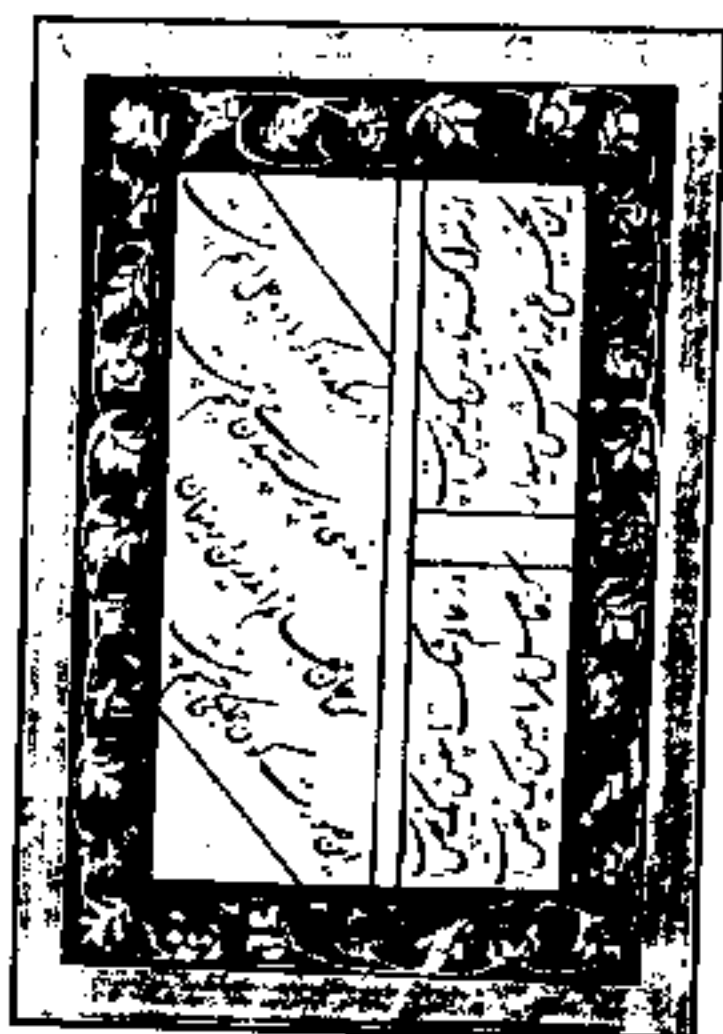
Fol. 26r.

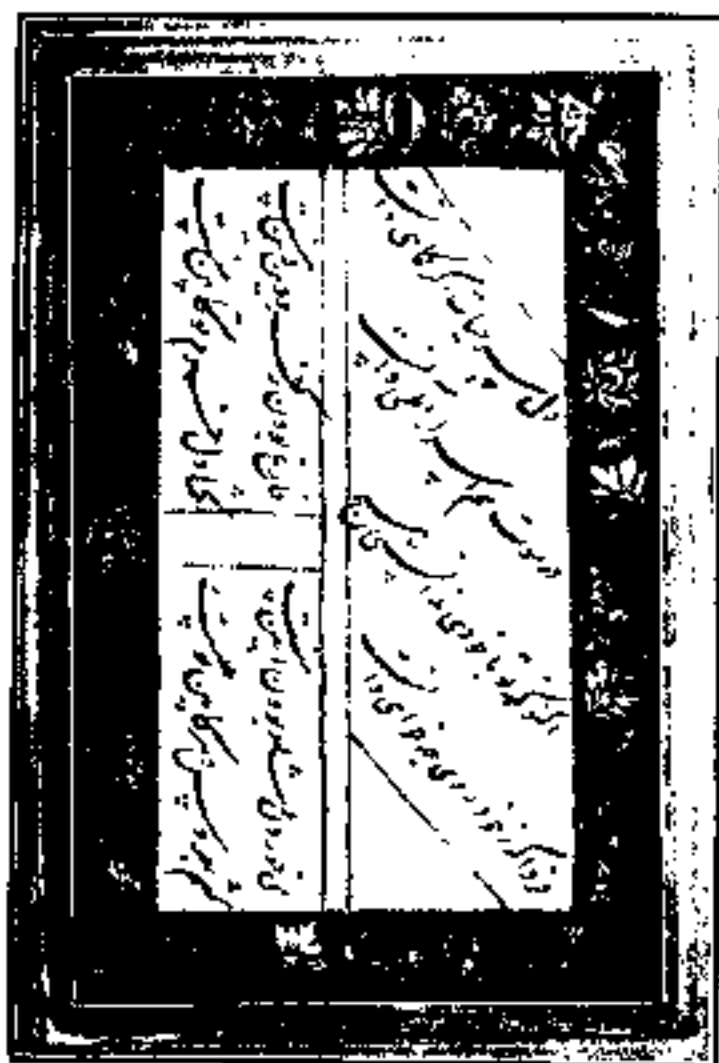
Fol. 26v.

Fol. 36r.

Fol. 36v.

Fol. 40r.

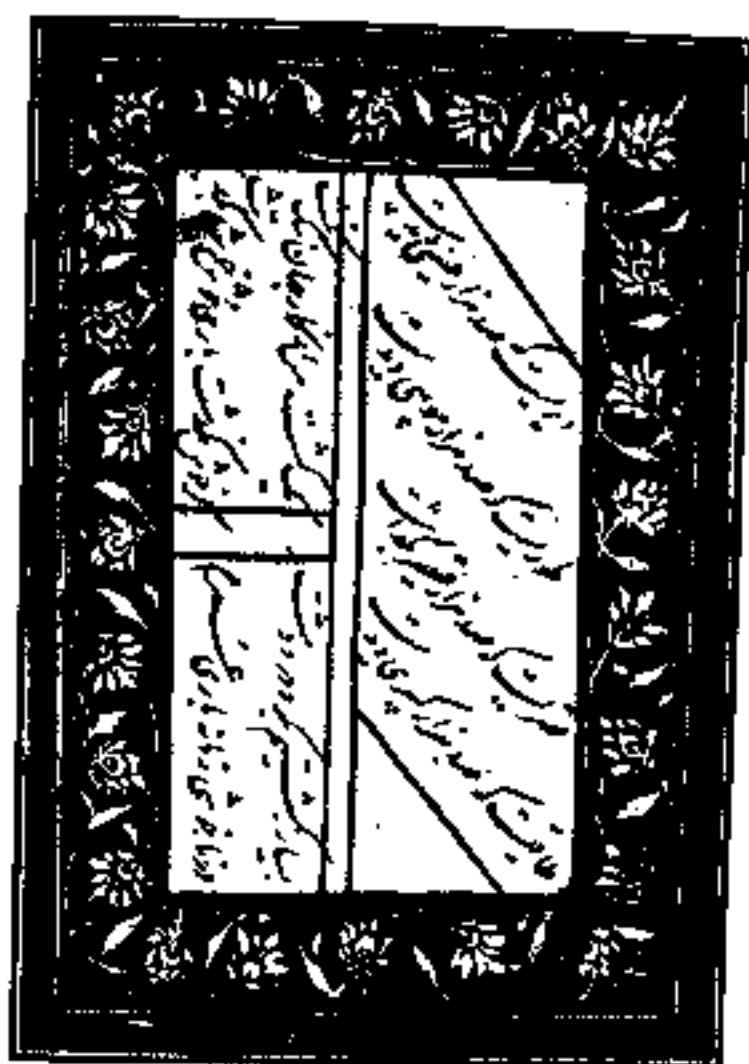
Fol. 16r.

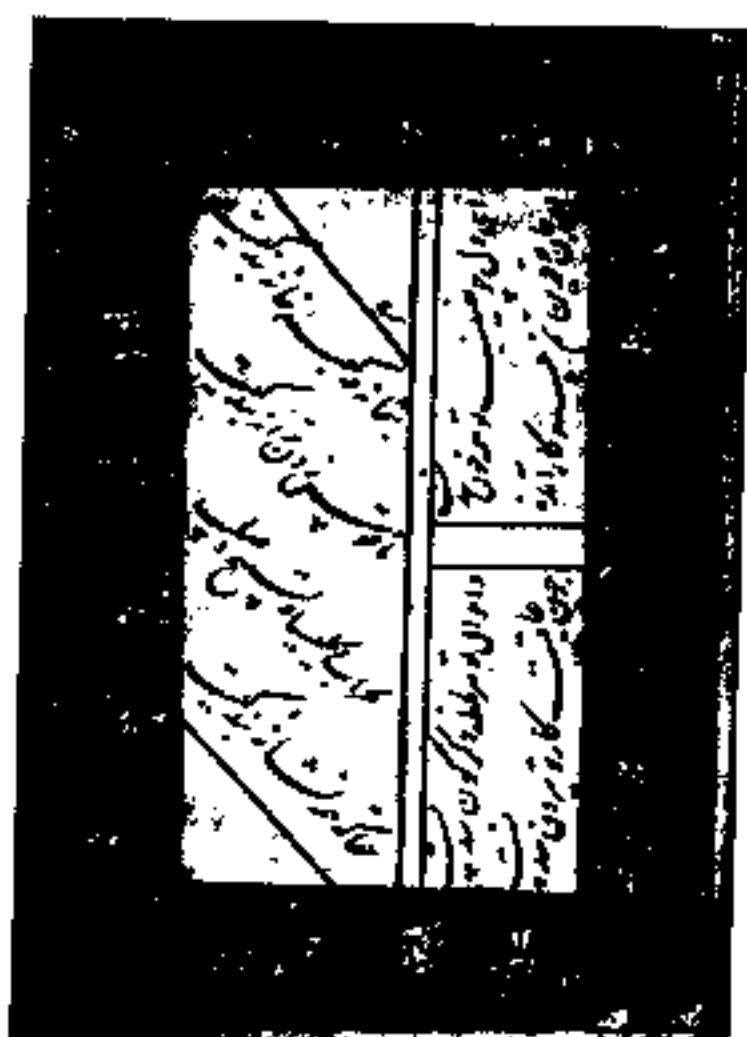
Fol. 47v.

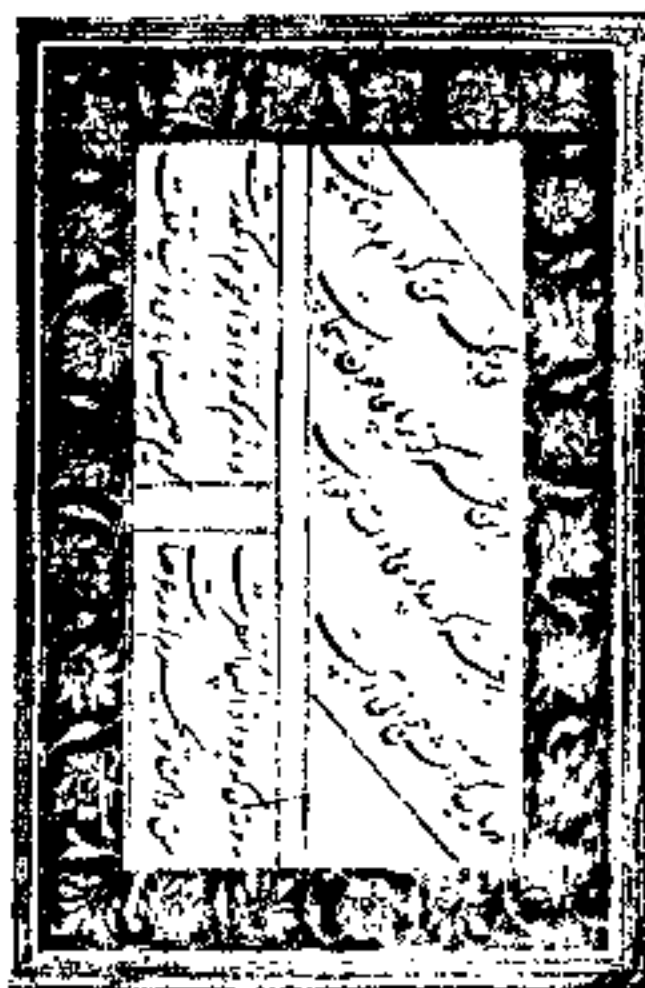
Fol. 50v.

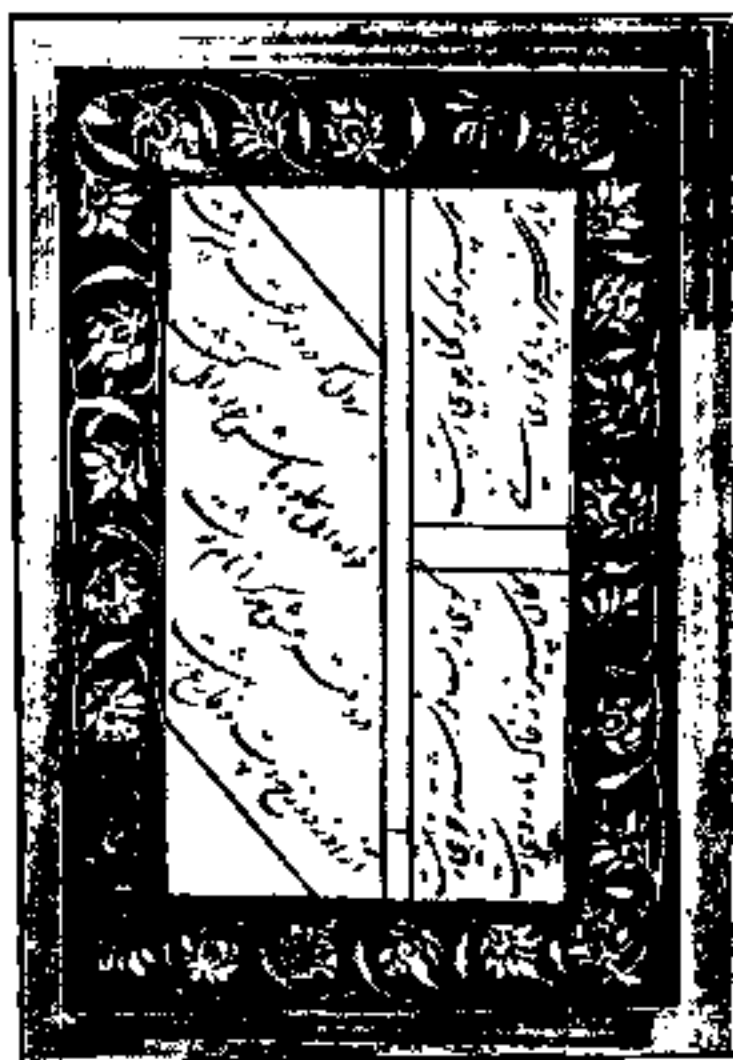
Fol. 7a.

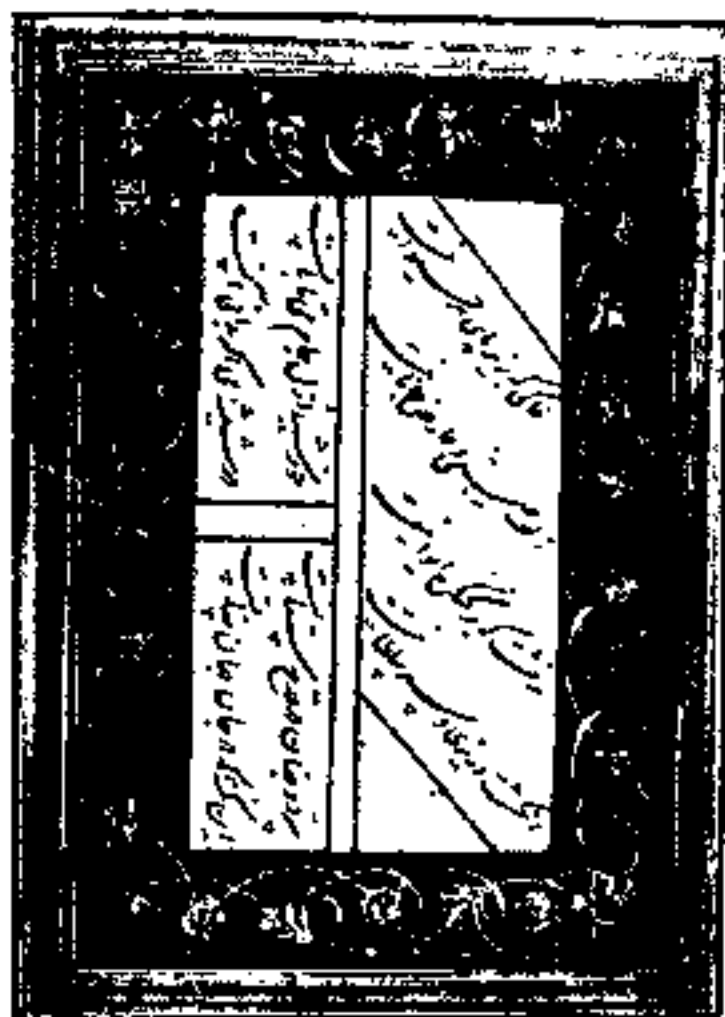
Fol. 7b.

Fol. 8a.

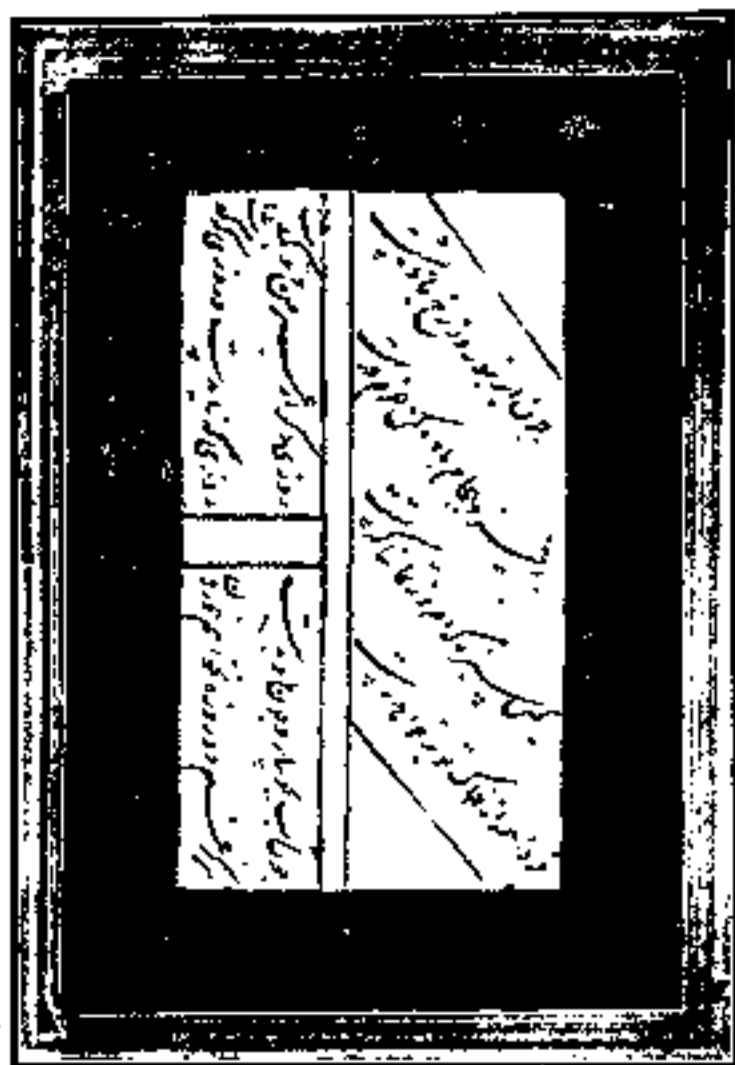
Fol. 8b.

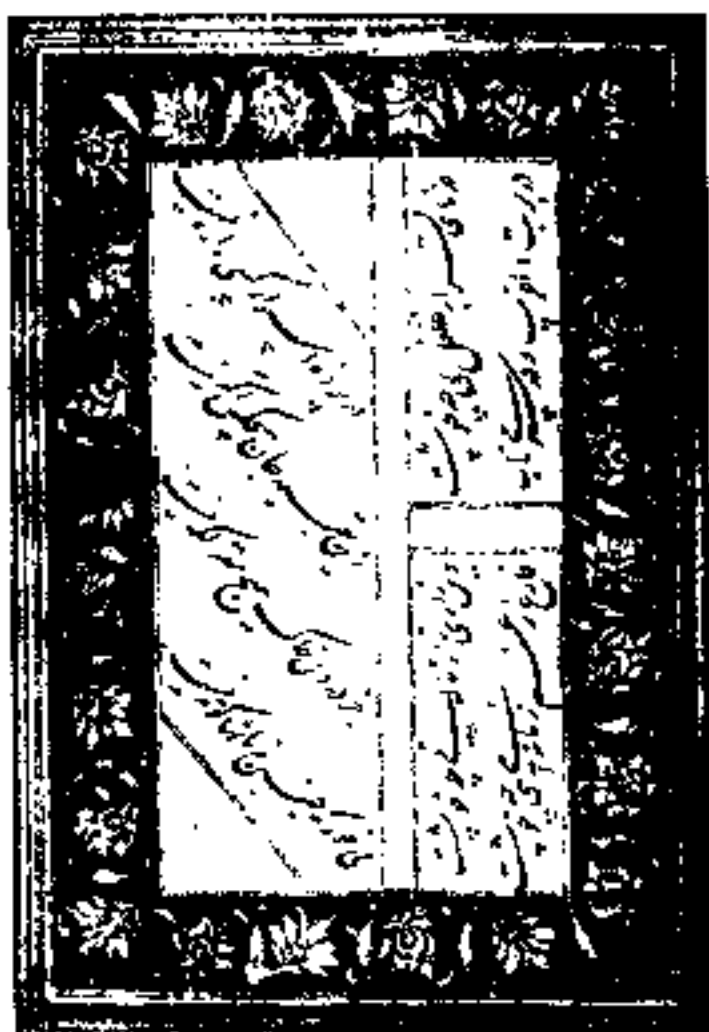
Fol. 94r.

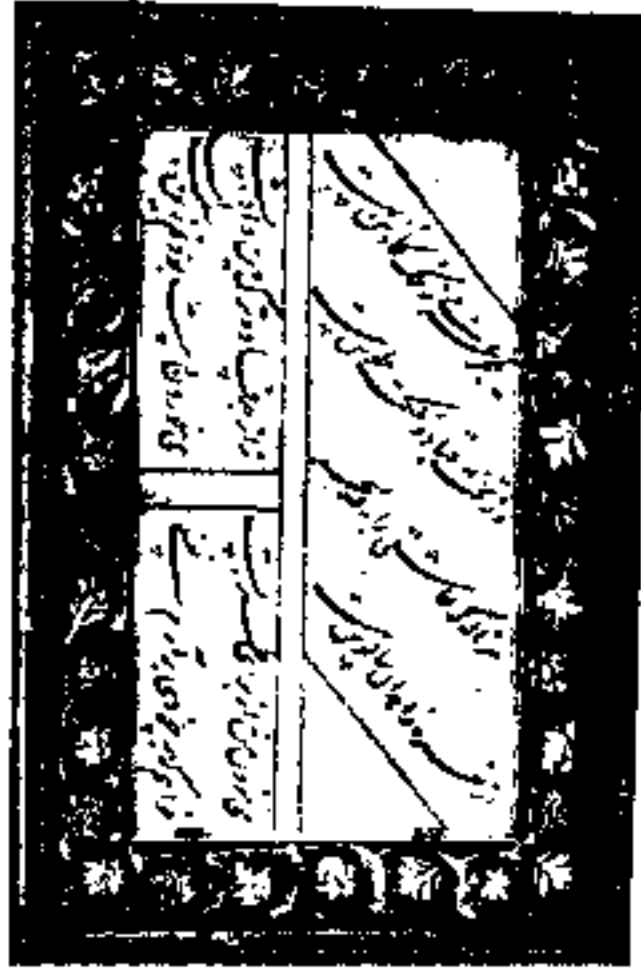
Fol. 96r.

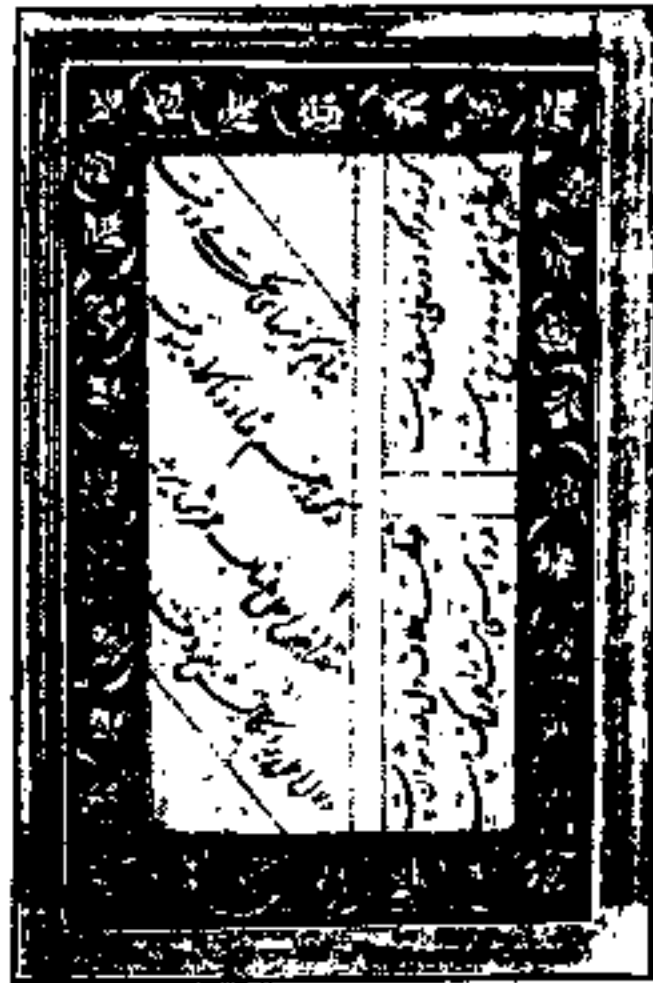
Fol. 10a.

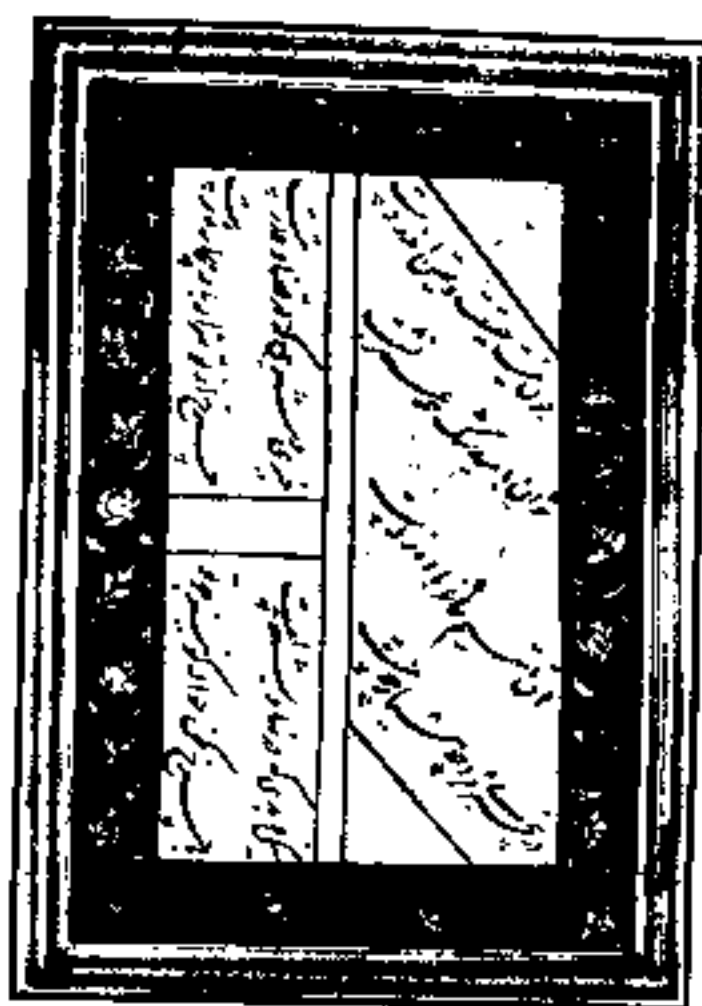
Fol. 10b.

Fol. 11a.

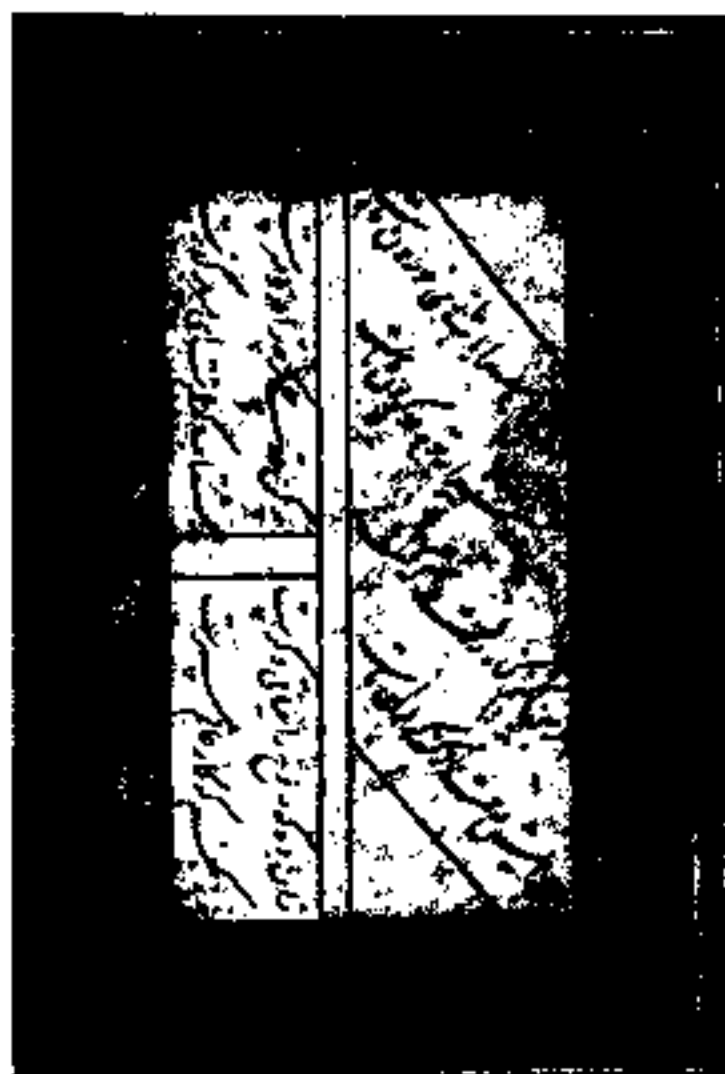
Fol. 11b.

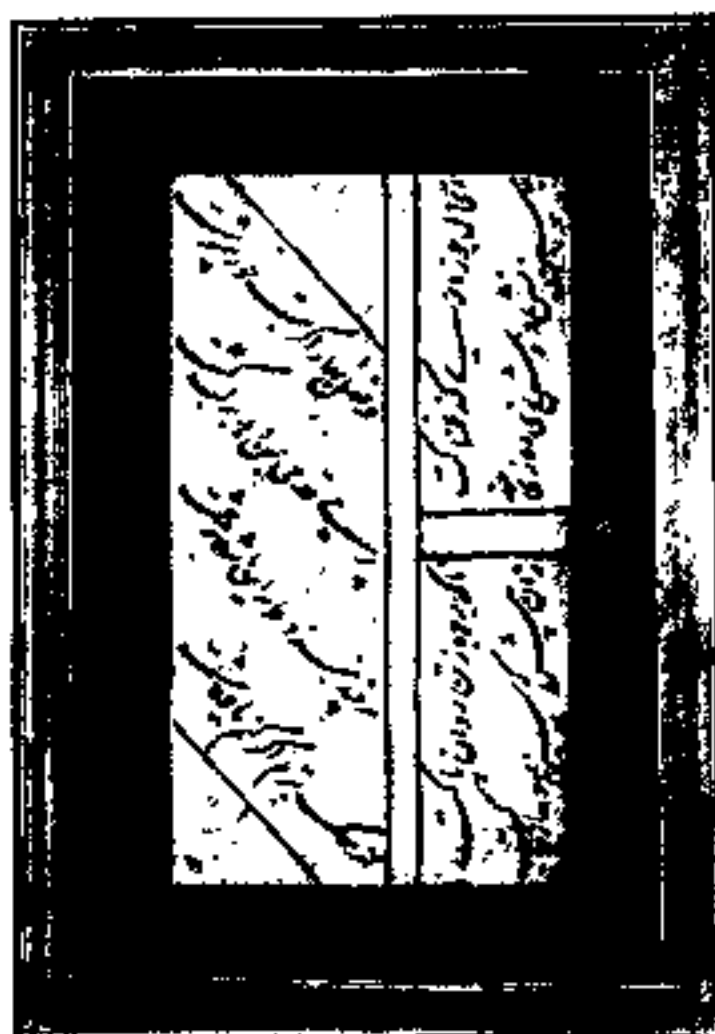
Fol. 13a.

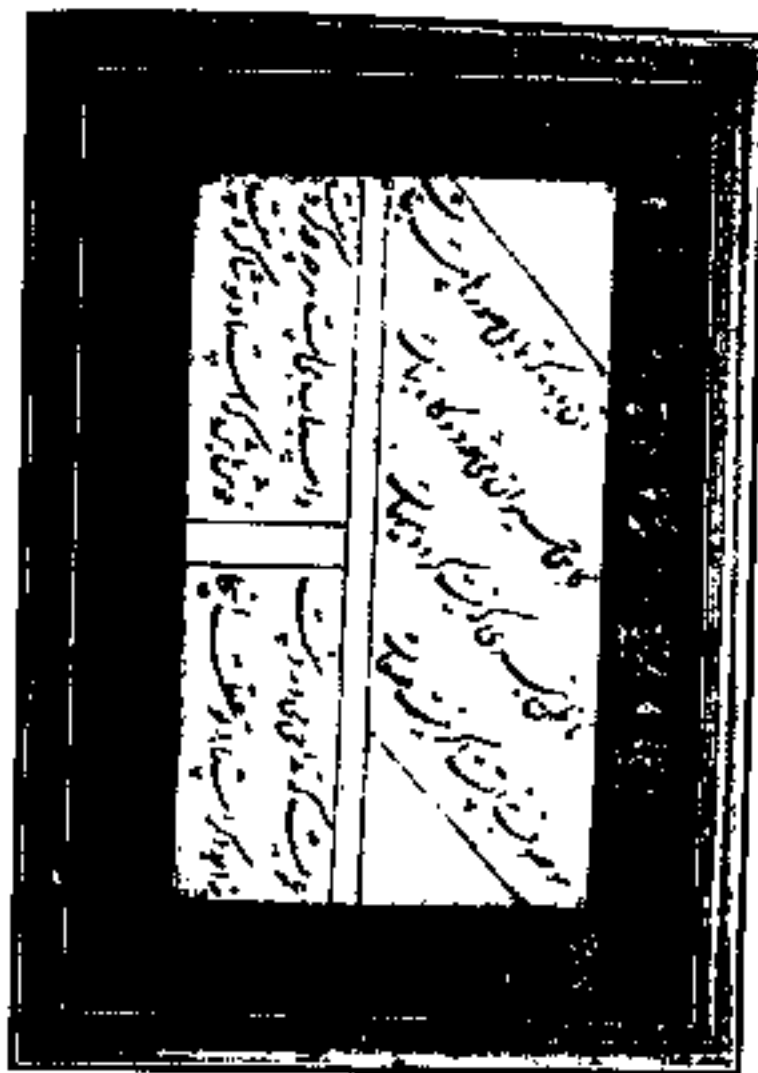
Fol. 13b.

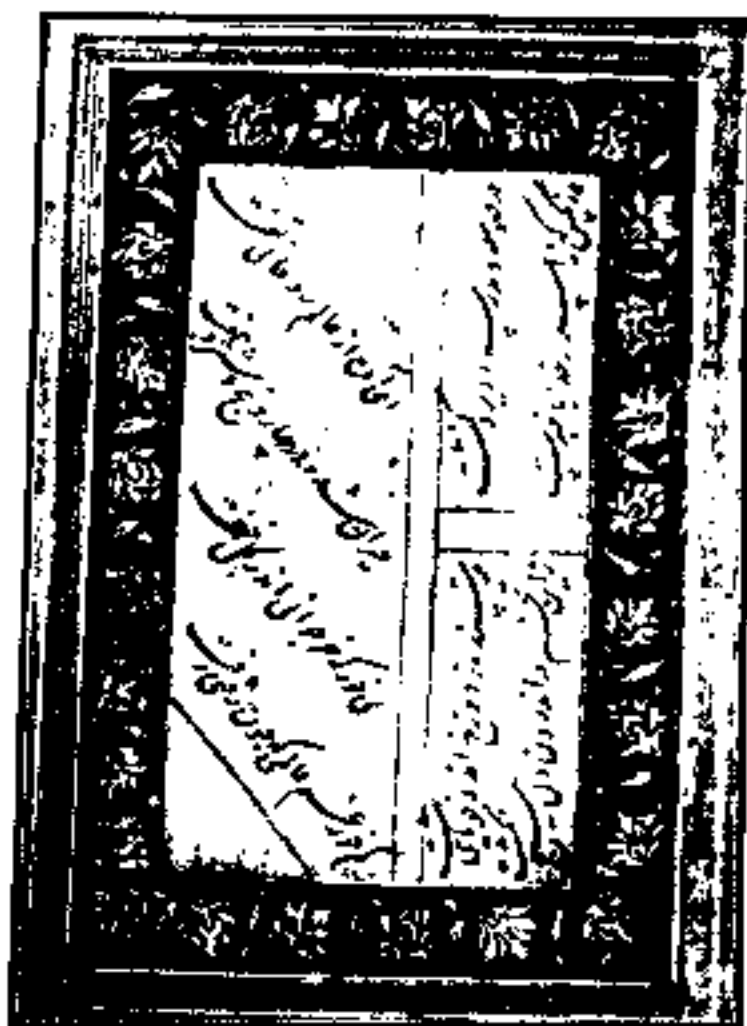
Fol. 14a.

Fol. 14b.

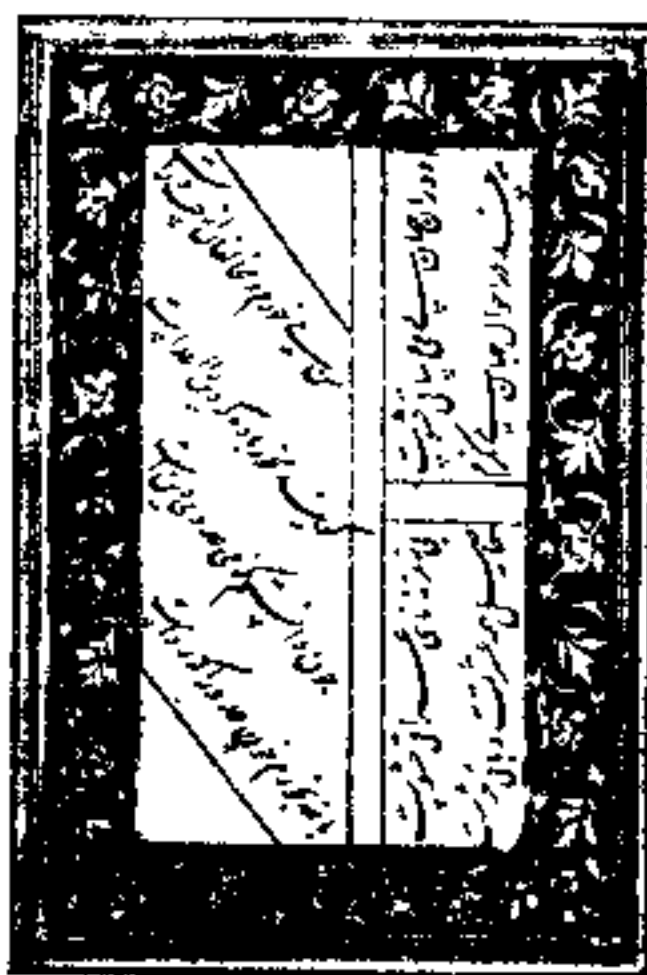
Fol. 150r.

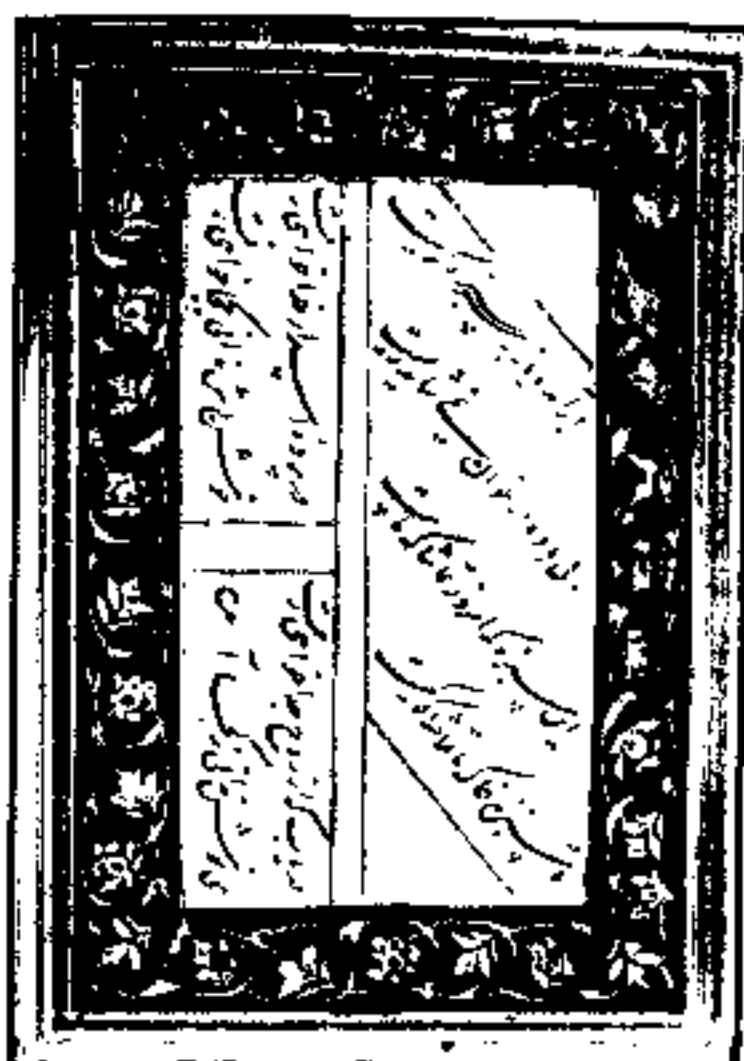
Fol. 150v.

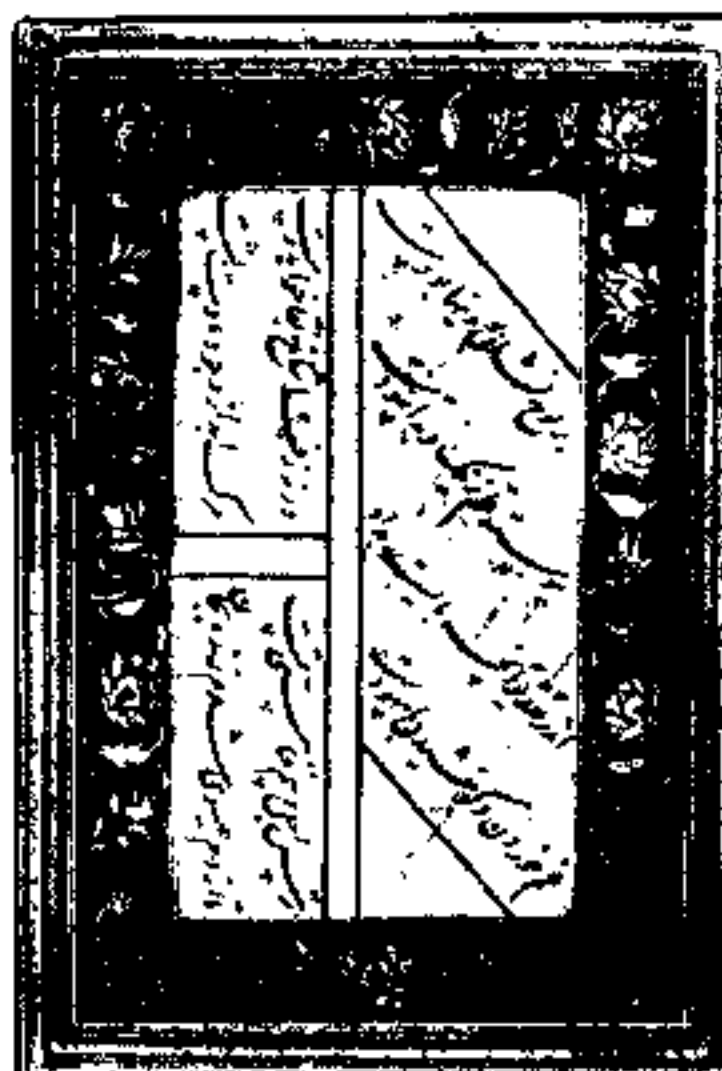

Fol. 10a.

Fol. 10b.

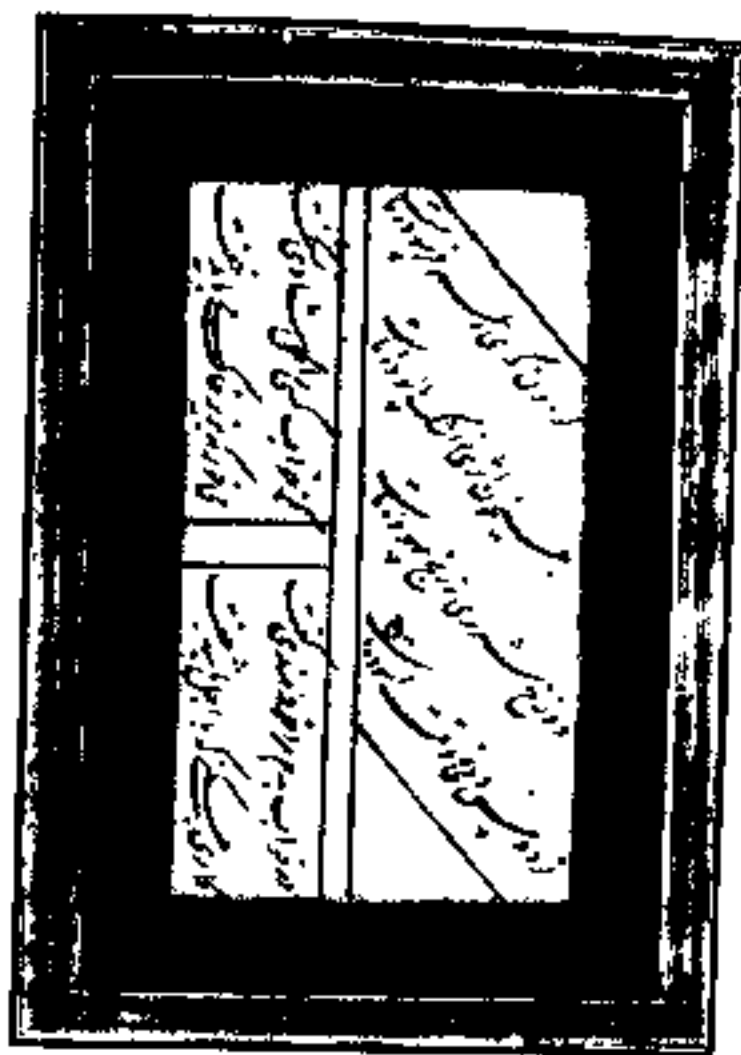

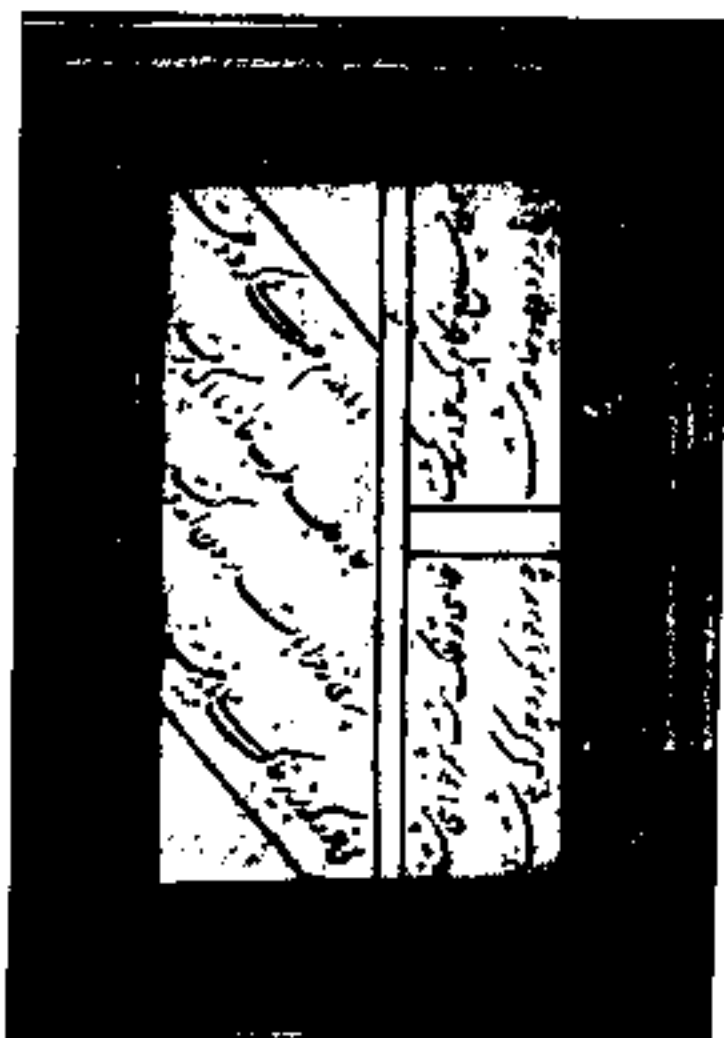
Fol. 187r.

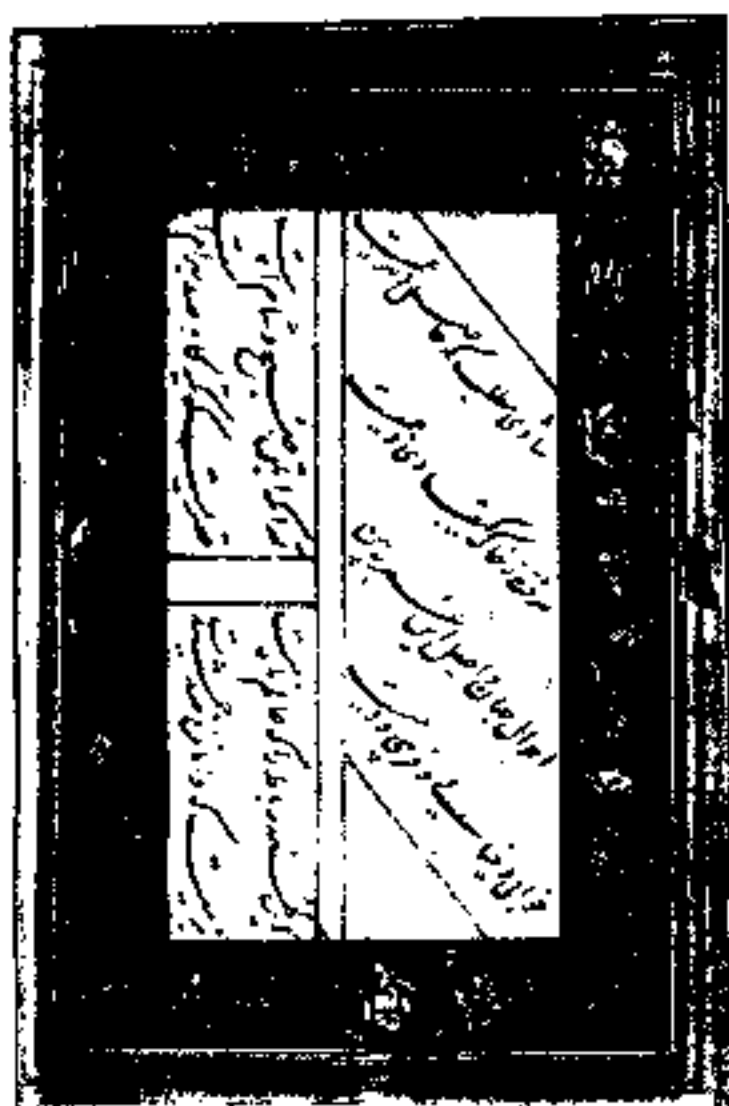
Fol. 186v.

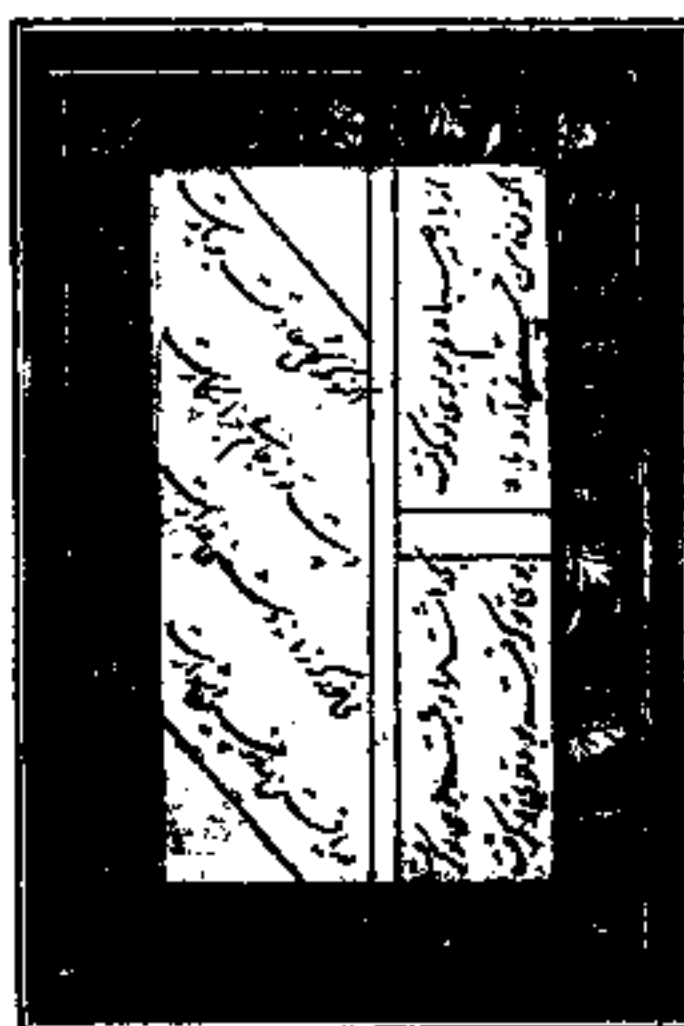
Fol. 116r.

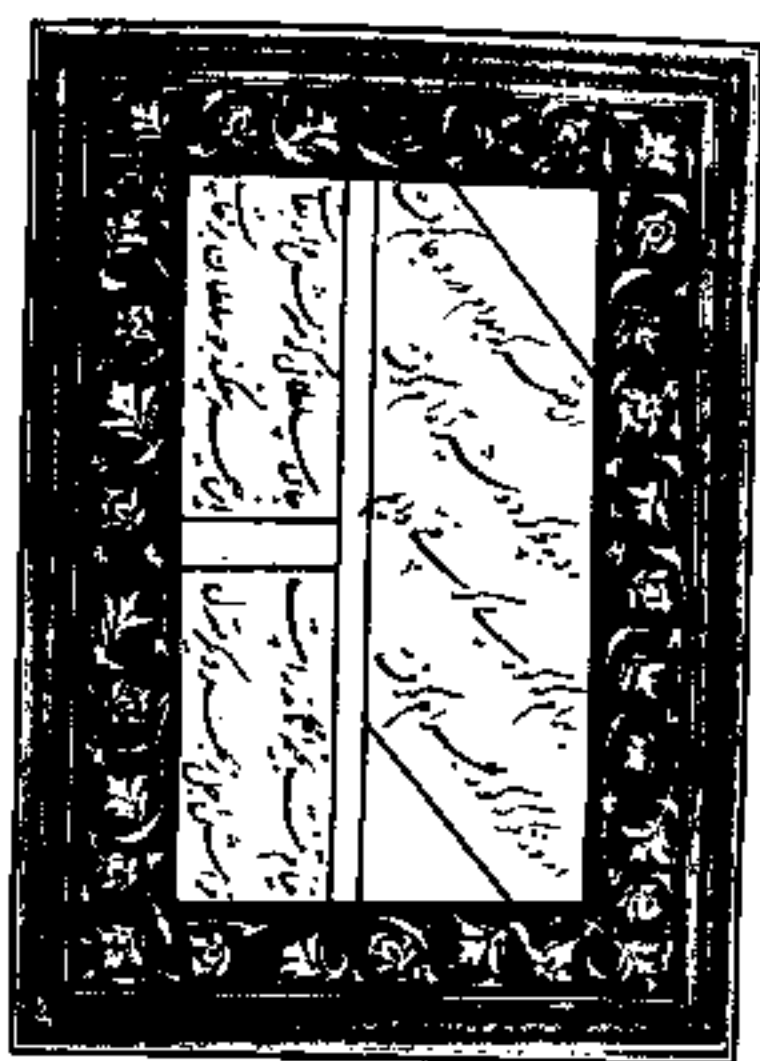
Fol. 116v.

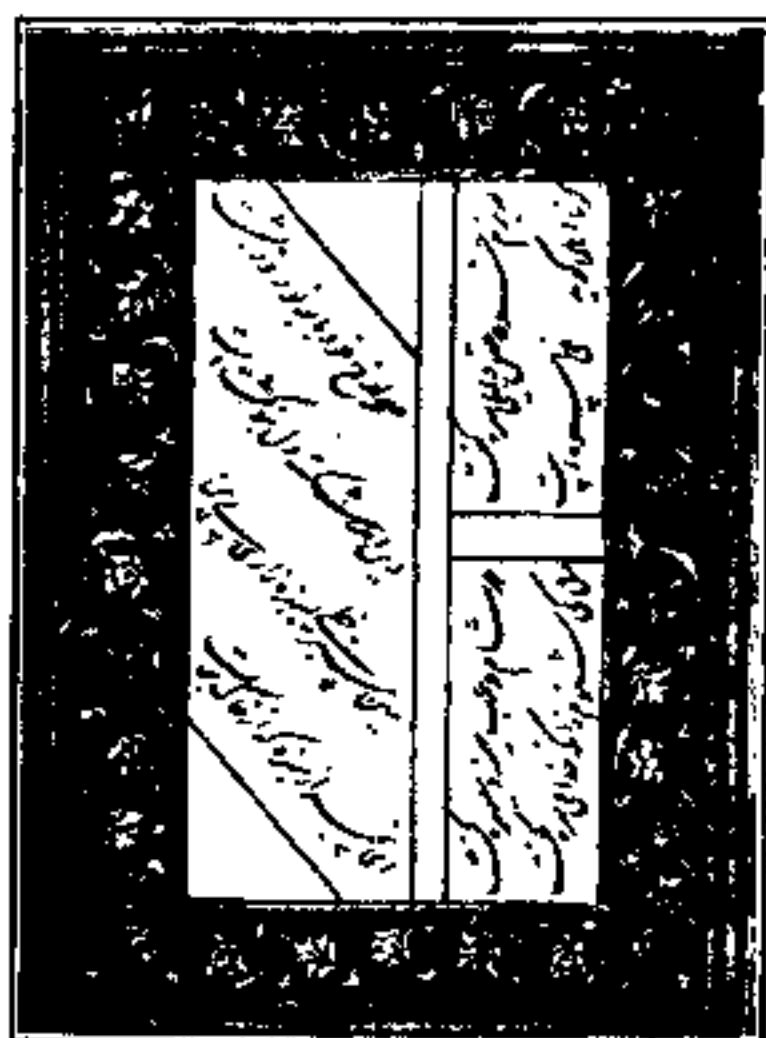
Fol. 20a.

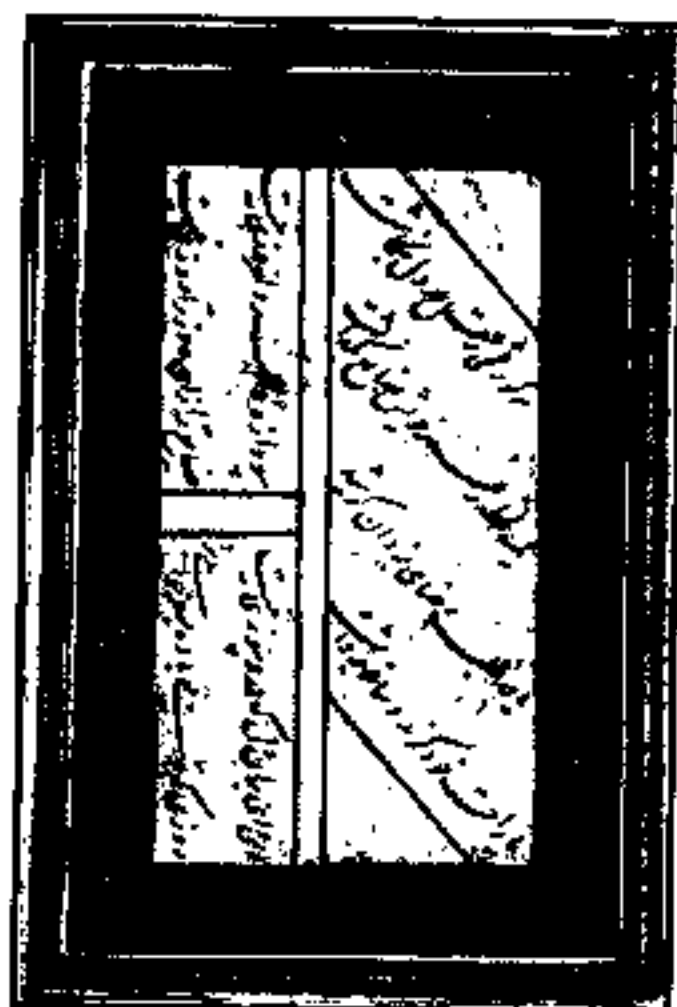
Fol. 20b.

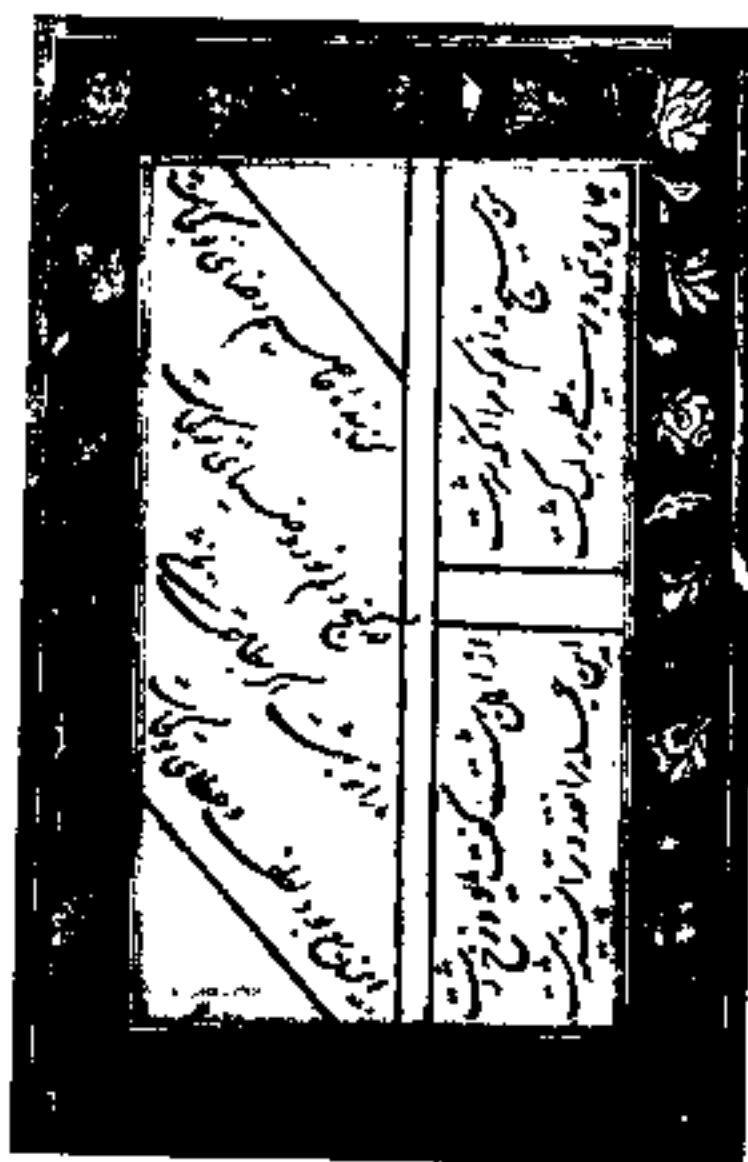
Fol. 216r.

Fol. 216v.

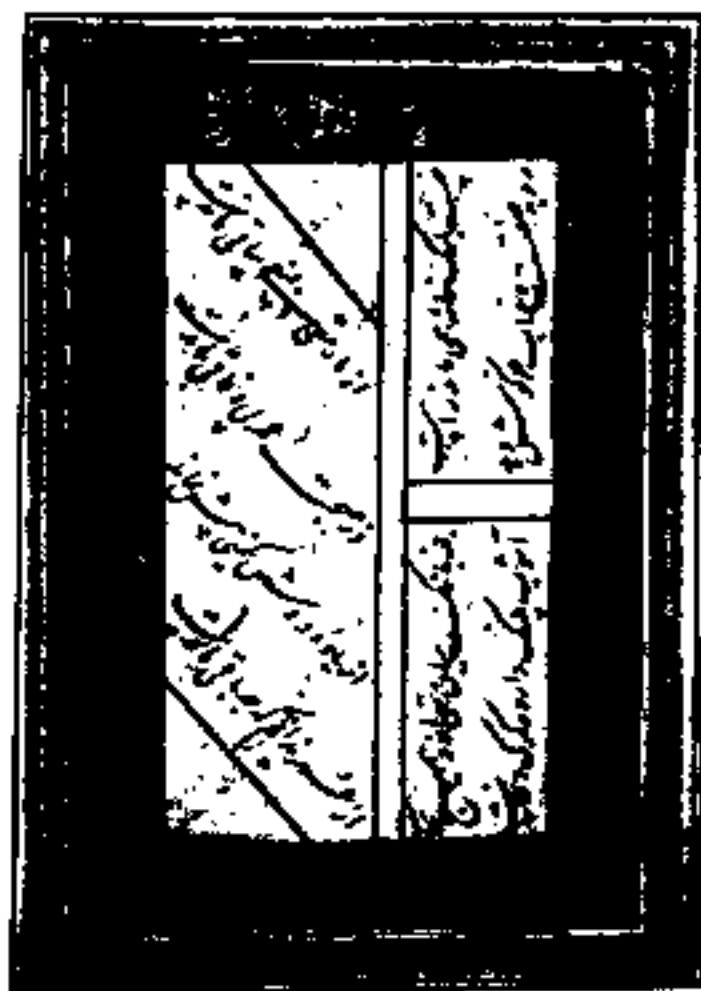
[Co]. 22a.

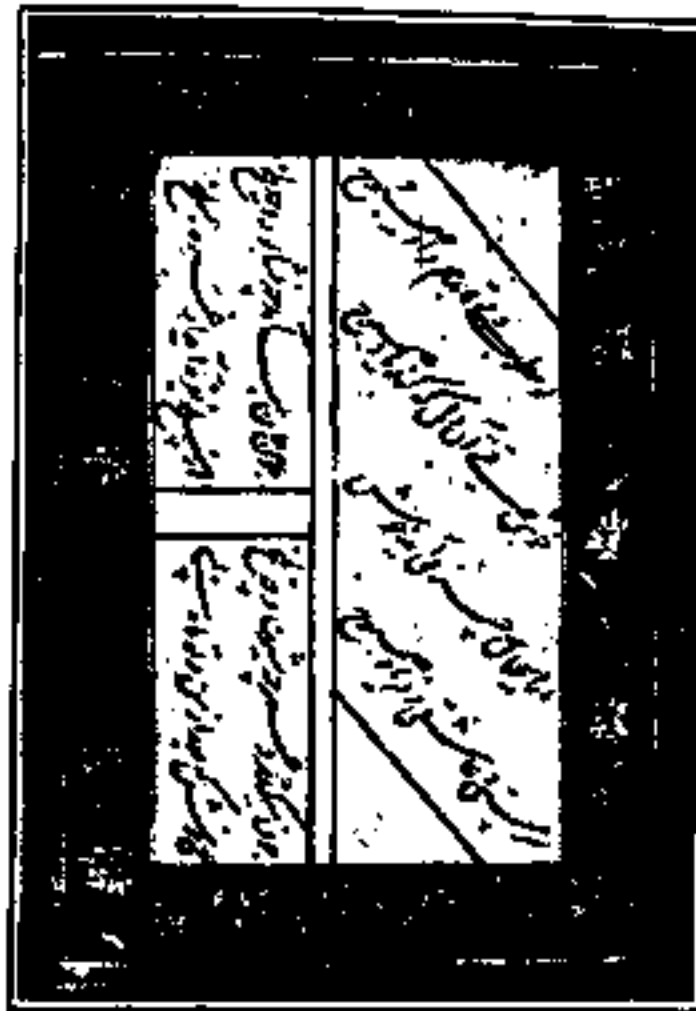
Fol. 22b.

Fol. 236r.

Fol. 236v.

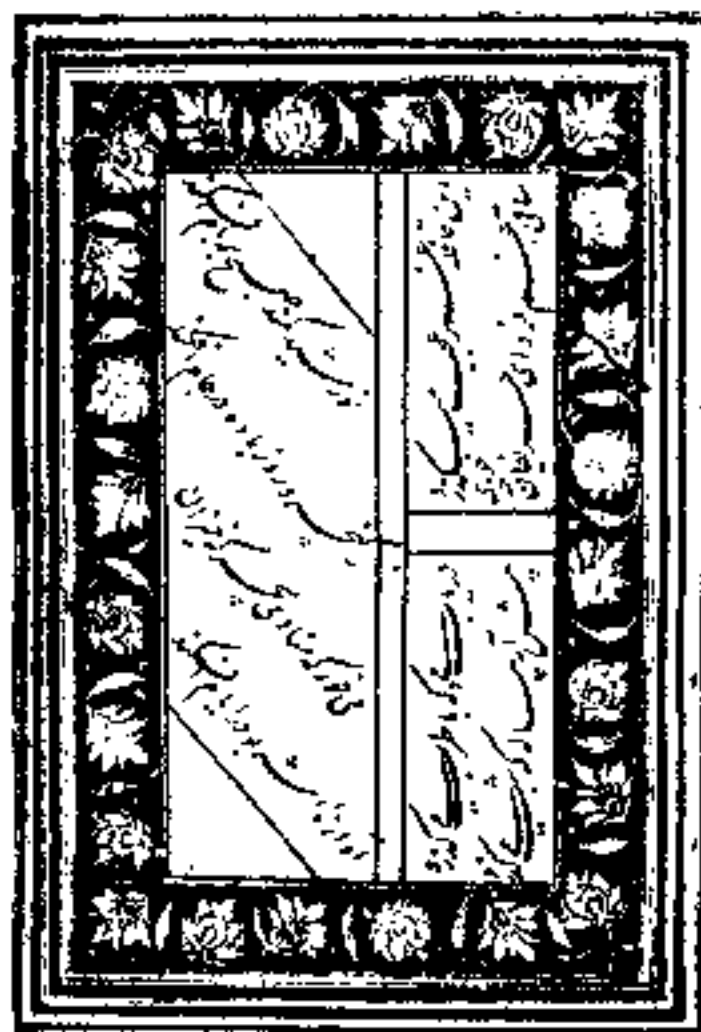
Fol. 254r.

Fol. 256r.

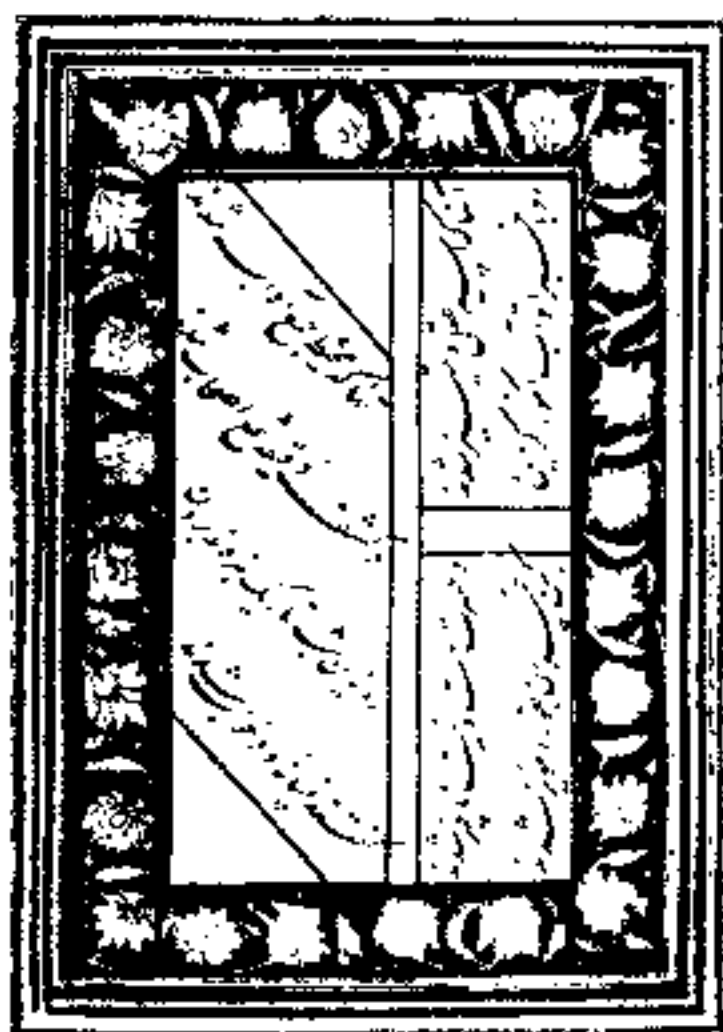
Fol. 20a.

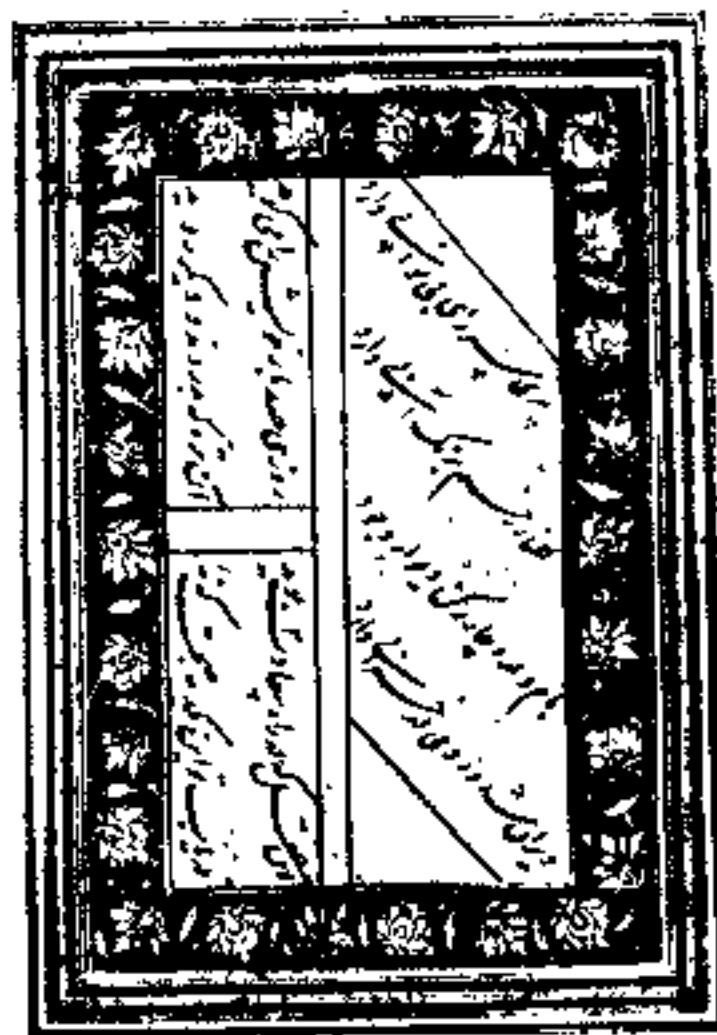
Fol. 20b.

Fol. 27a.

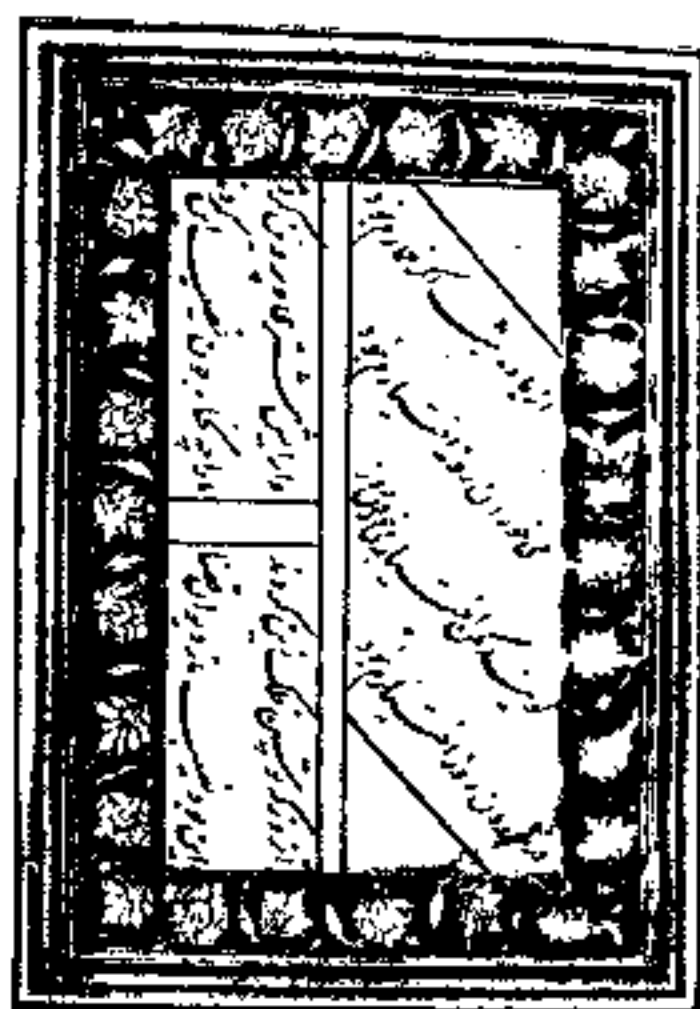
Fol. 27b.

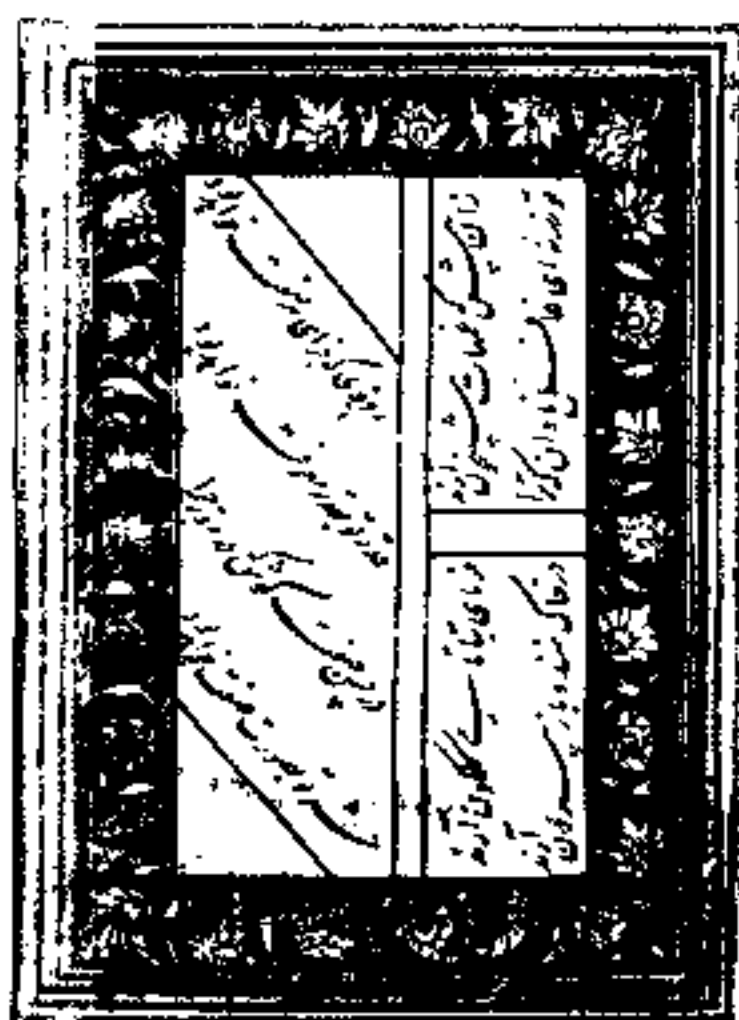
Fol. 285r.

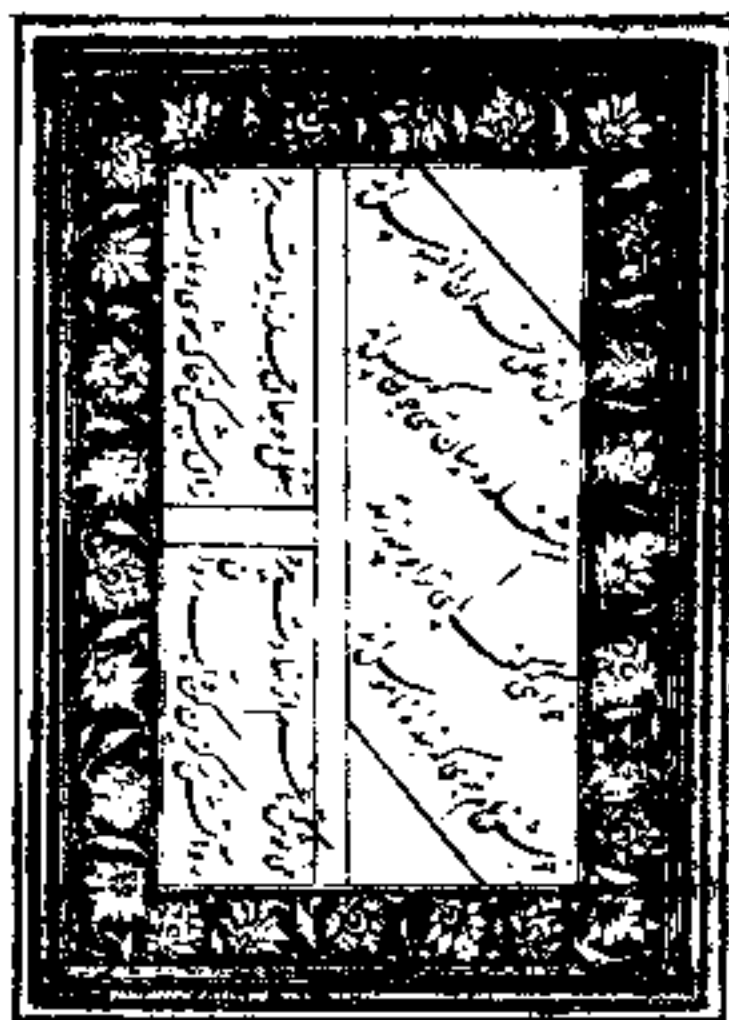
Fol. 286r.

Fol. 29a.

Fol. 29b.

Fol. 32a.

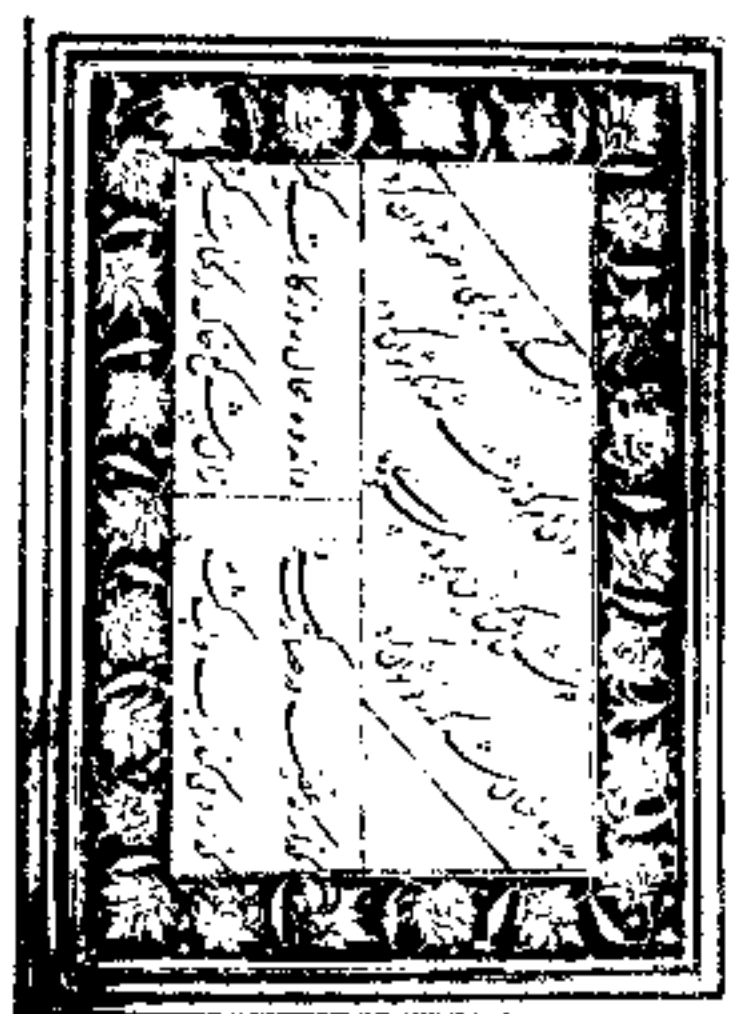
Fol. 32b.

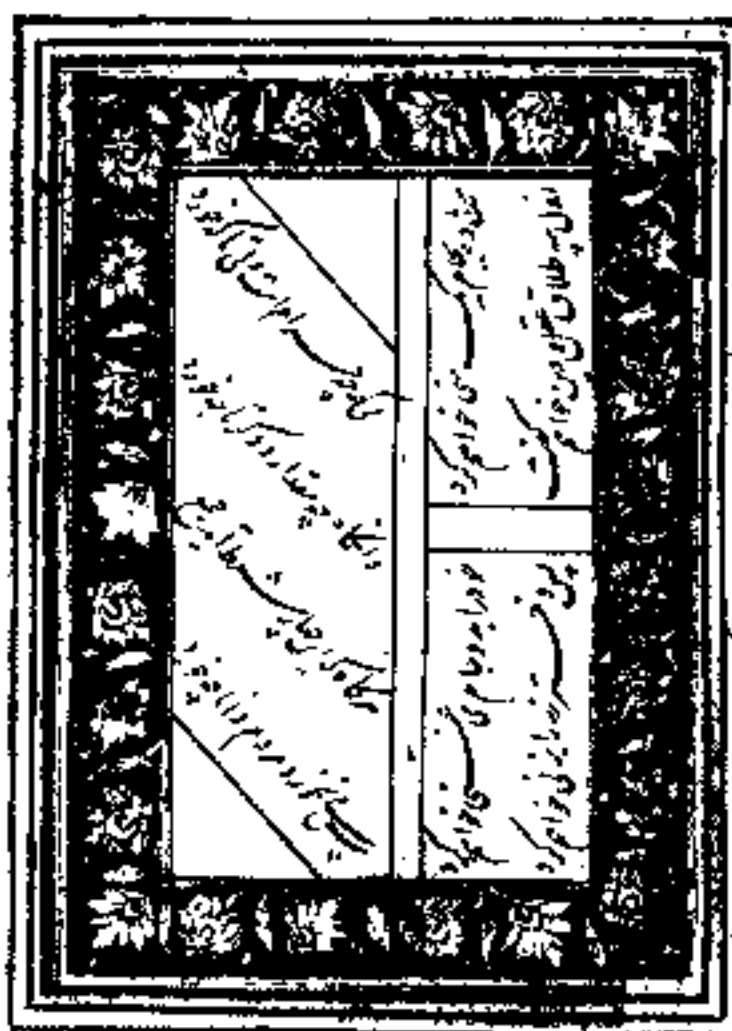
Fol. 33v.

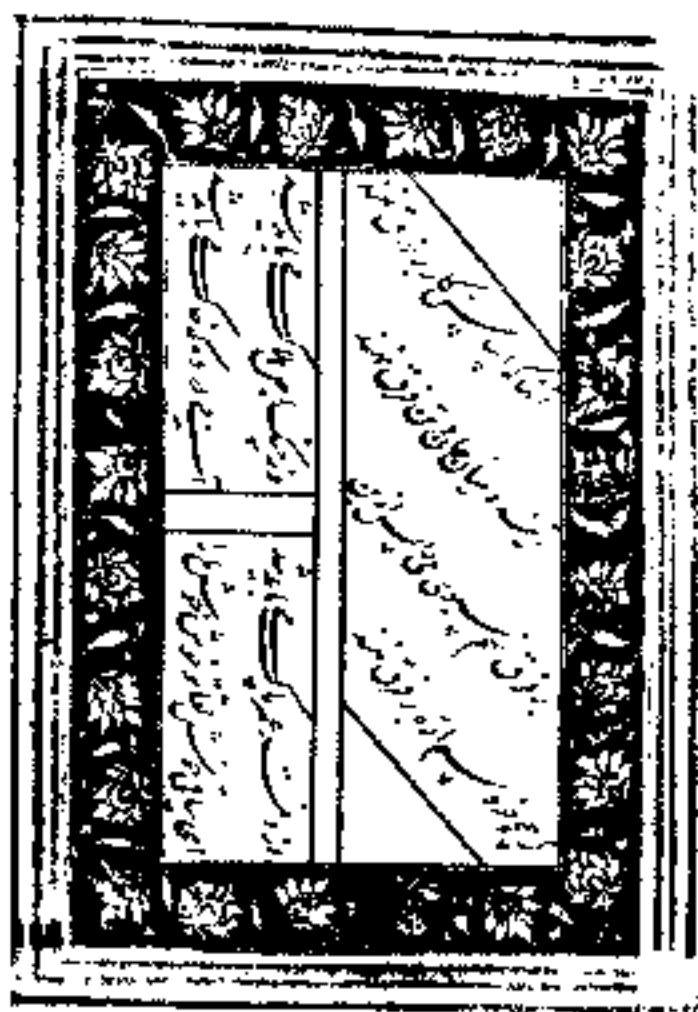
Fol. 33b.

Fol. 34r.

Fol. 34v.

Vol. 35a,

Fol. 35b.

Fol. 362,

Fol. 36b.

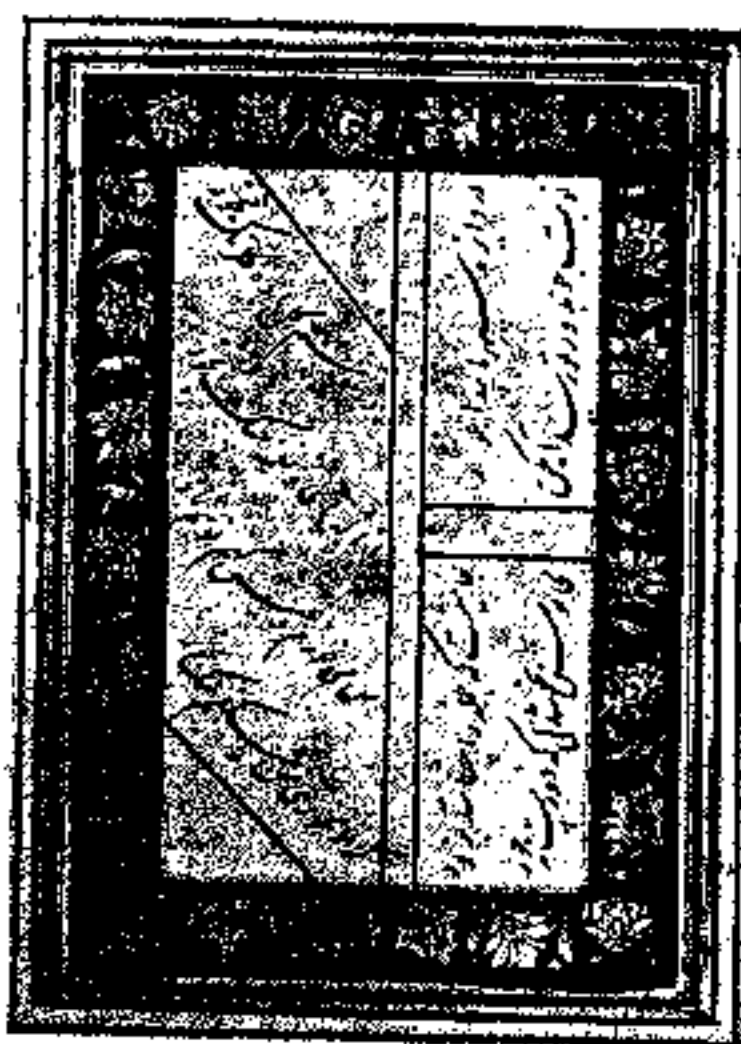
Fol. 37a.

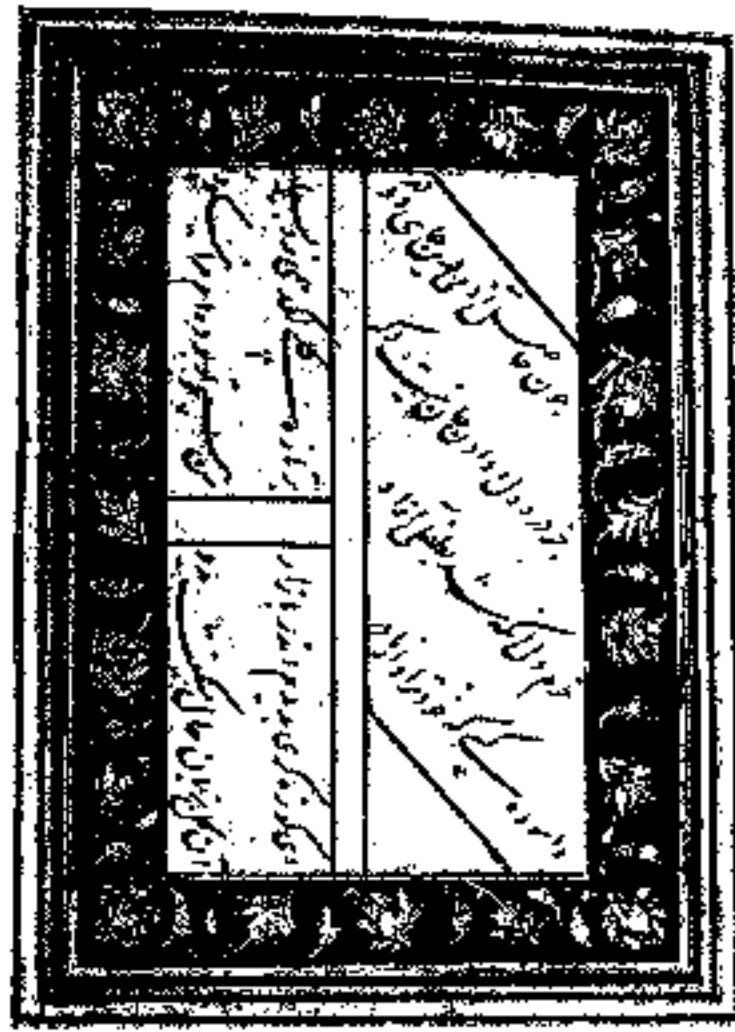
Fol. 37b.

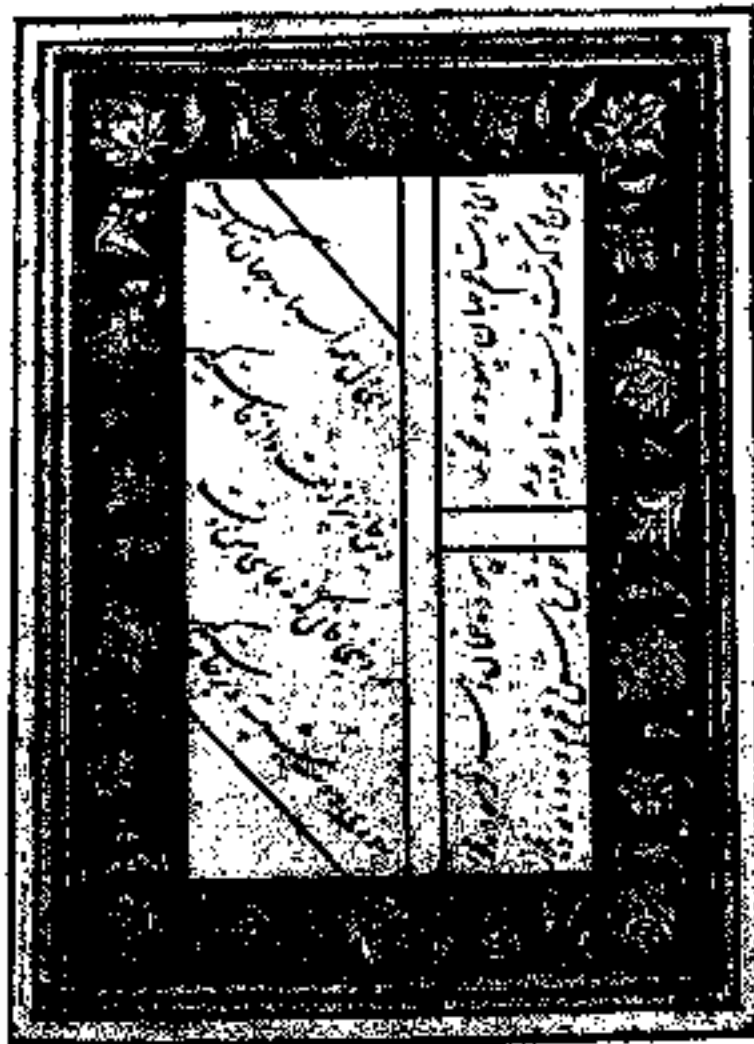
Fol. 38a.

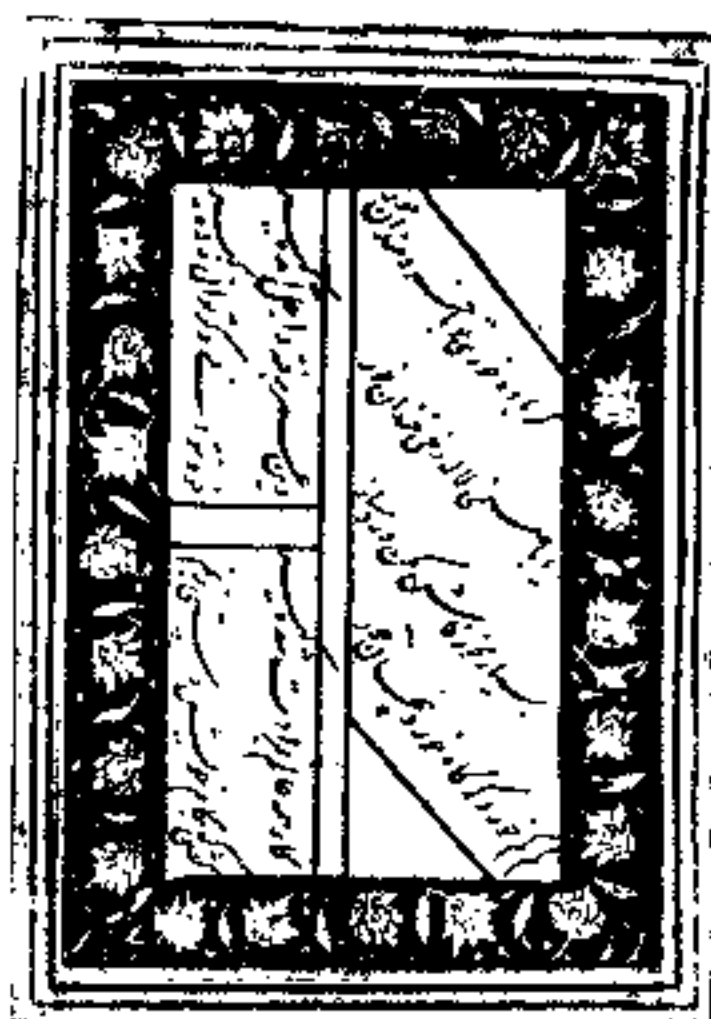
Fol. 38b.

Fol. 39a.

Fol. 39b.

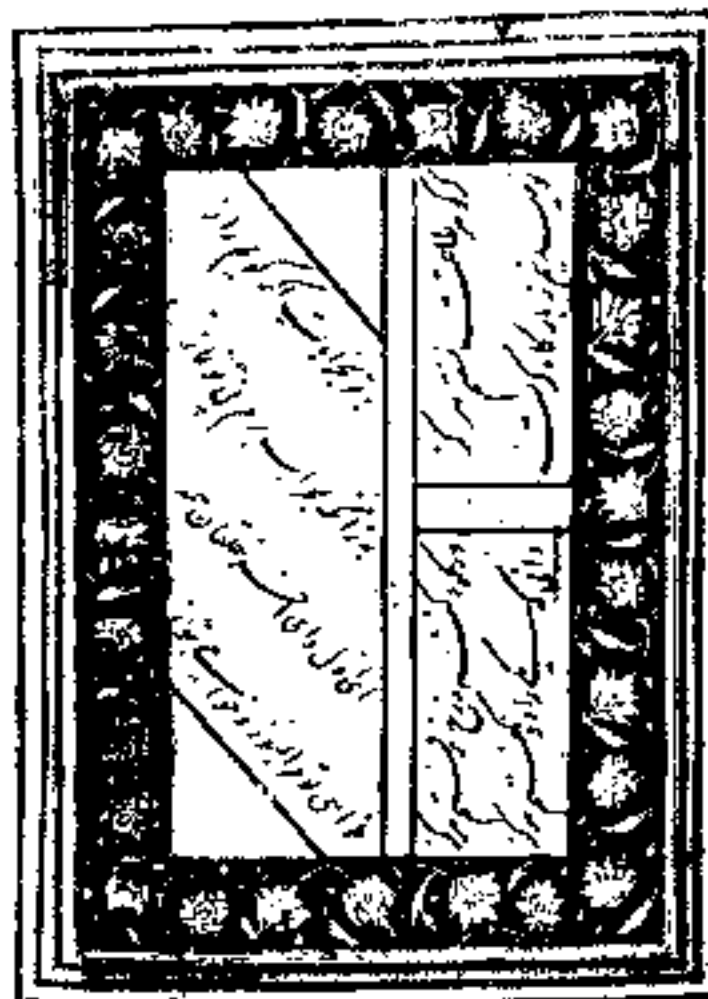
Fol. 40ra.

Fol. 40b

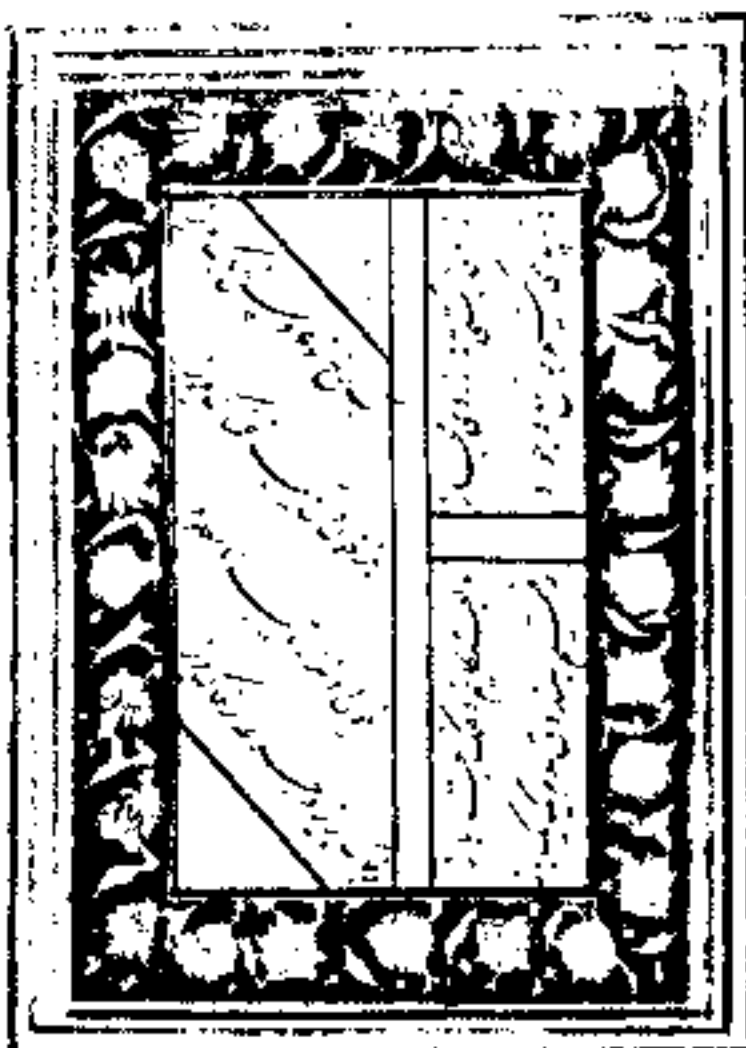

Fol. 41r.

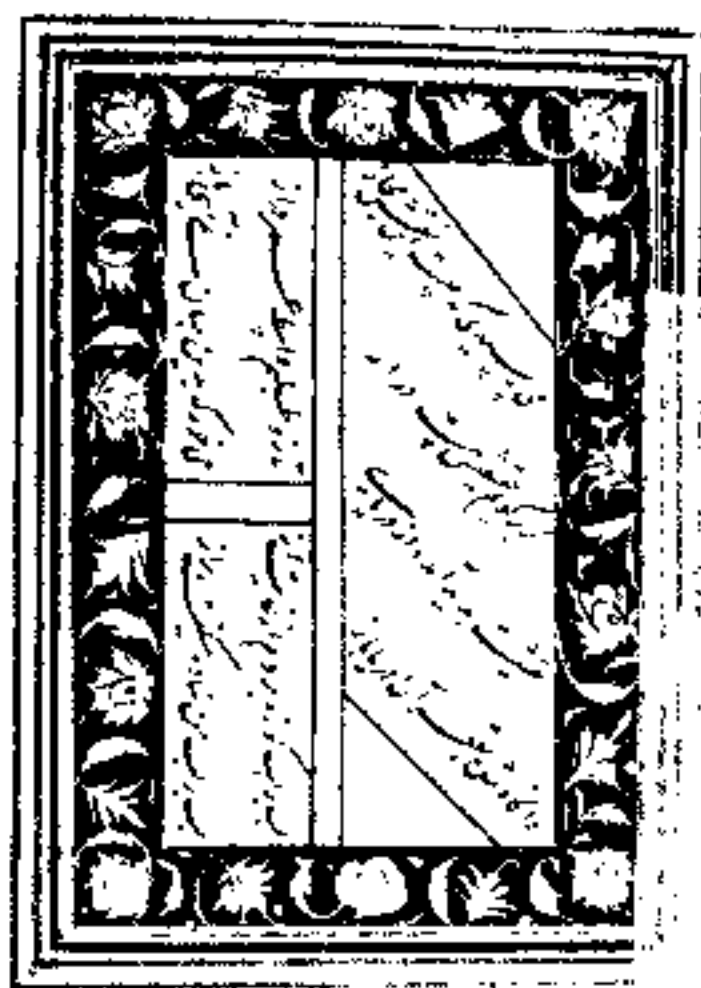

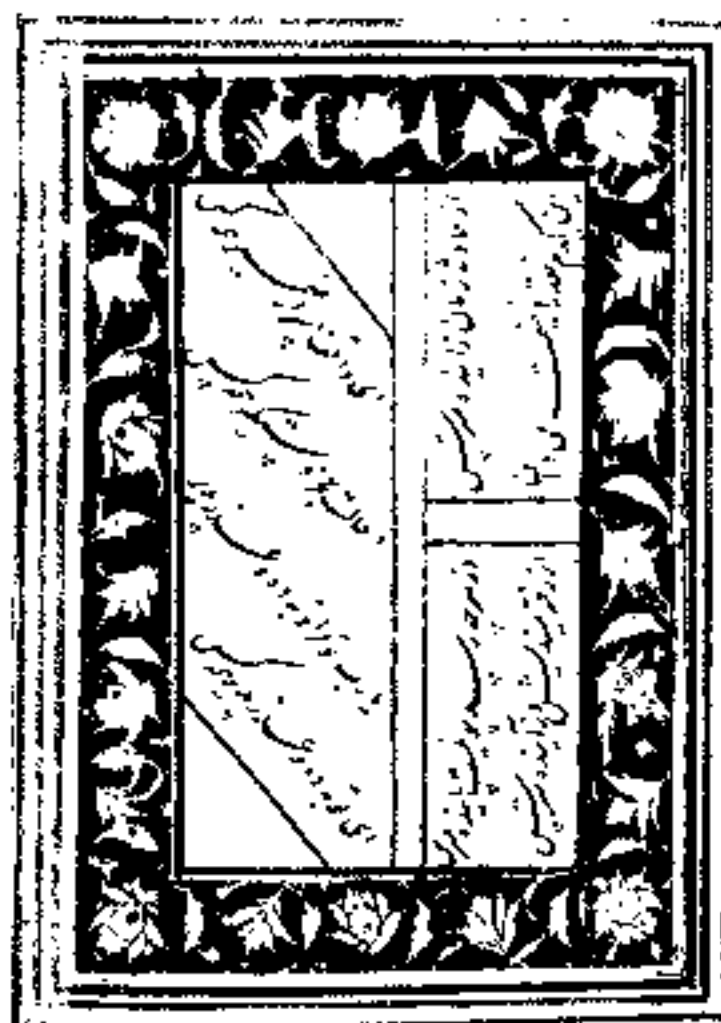
Fol. 42a.

Fol. 42b.

Fol. 43a.

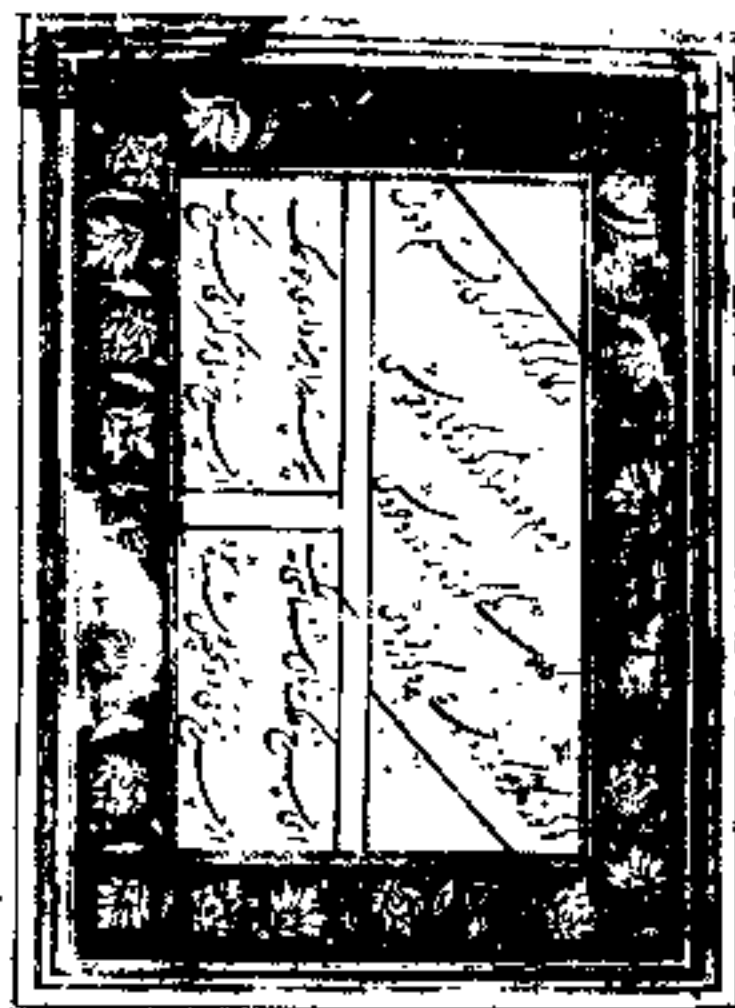
Fol. 43b.

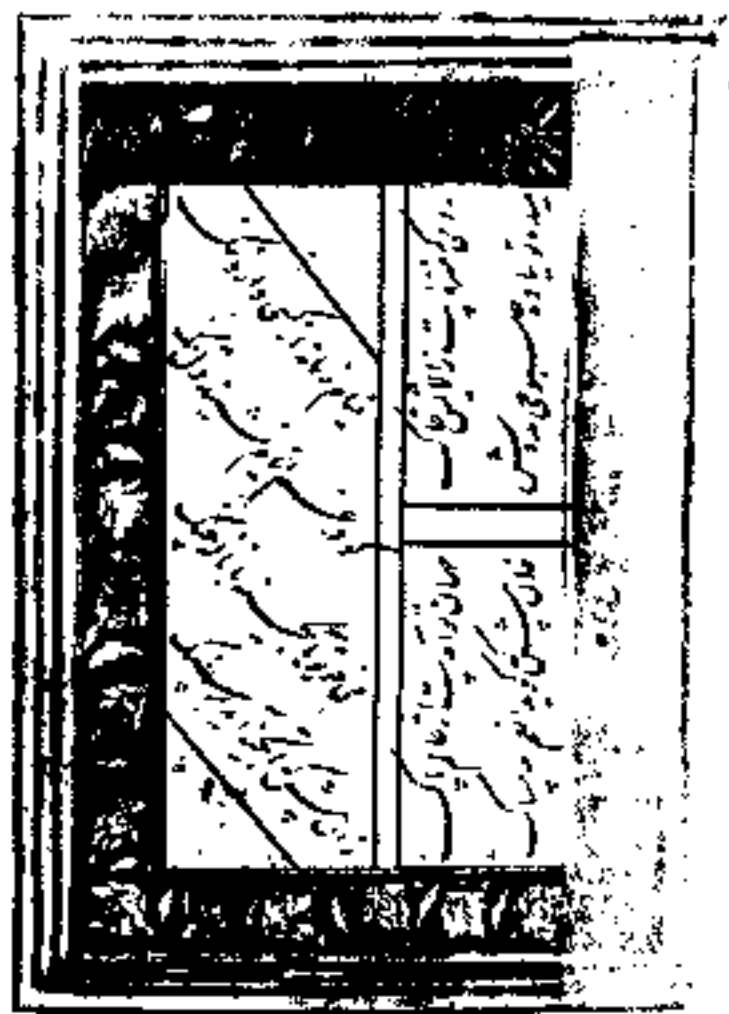
Fol. 44a.

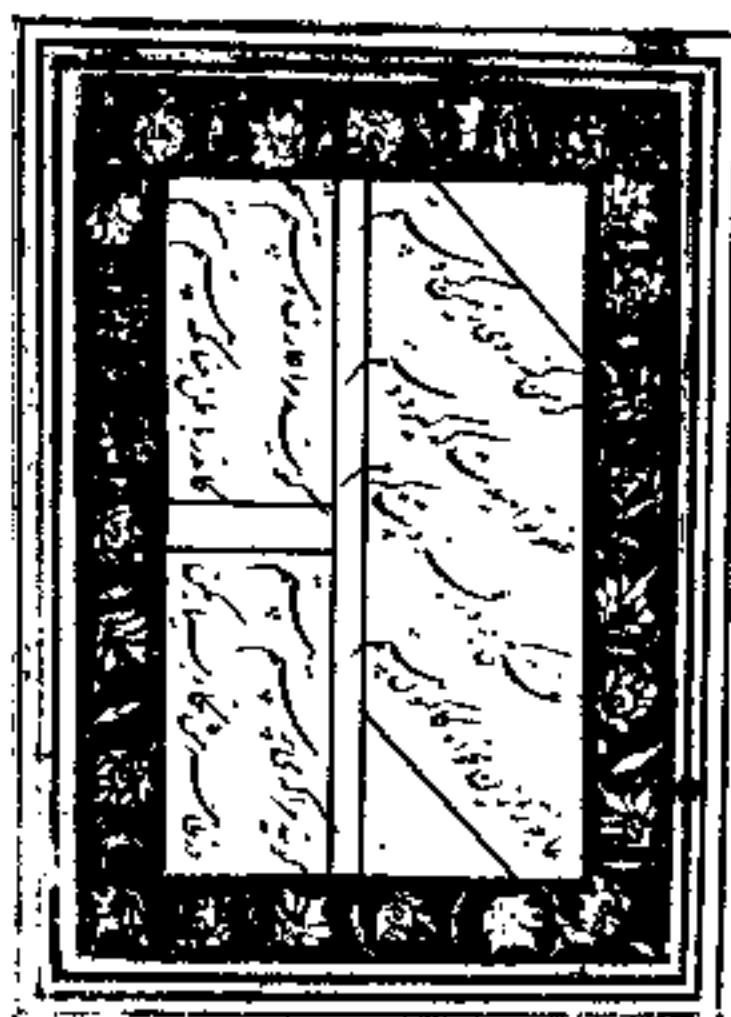
Fol. 44b.

Fol. 45a.

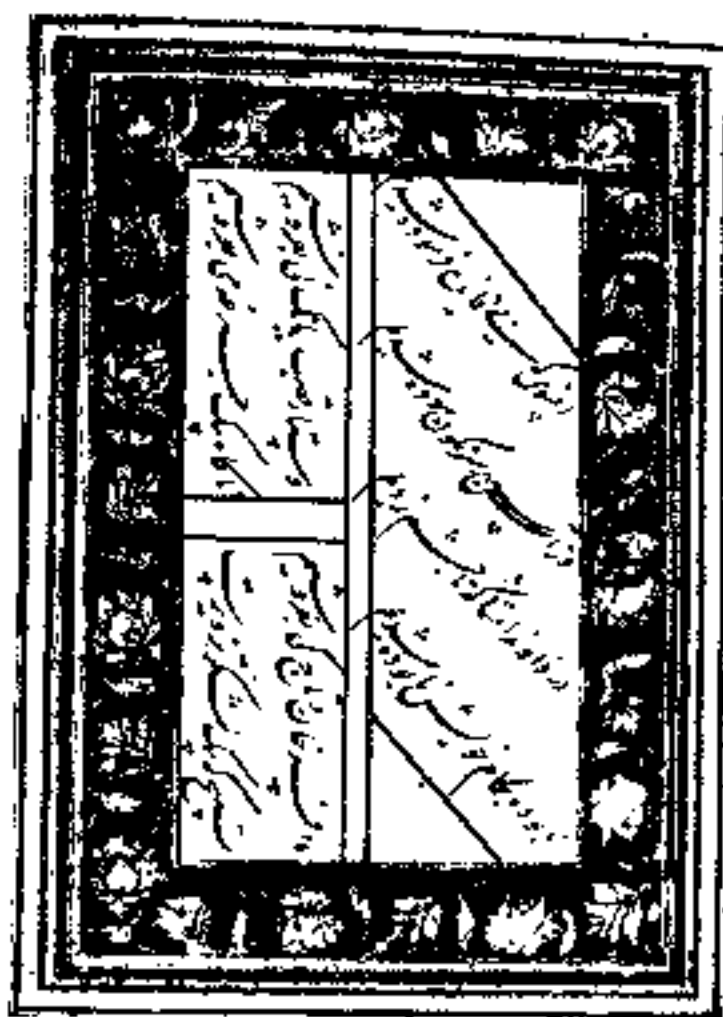
Fol. 45b.

Fol. 46a.

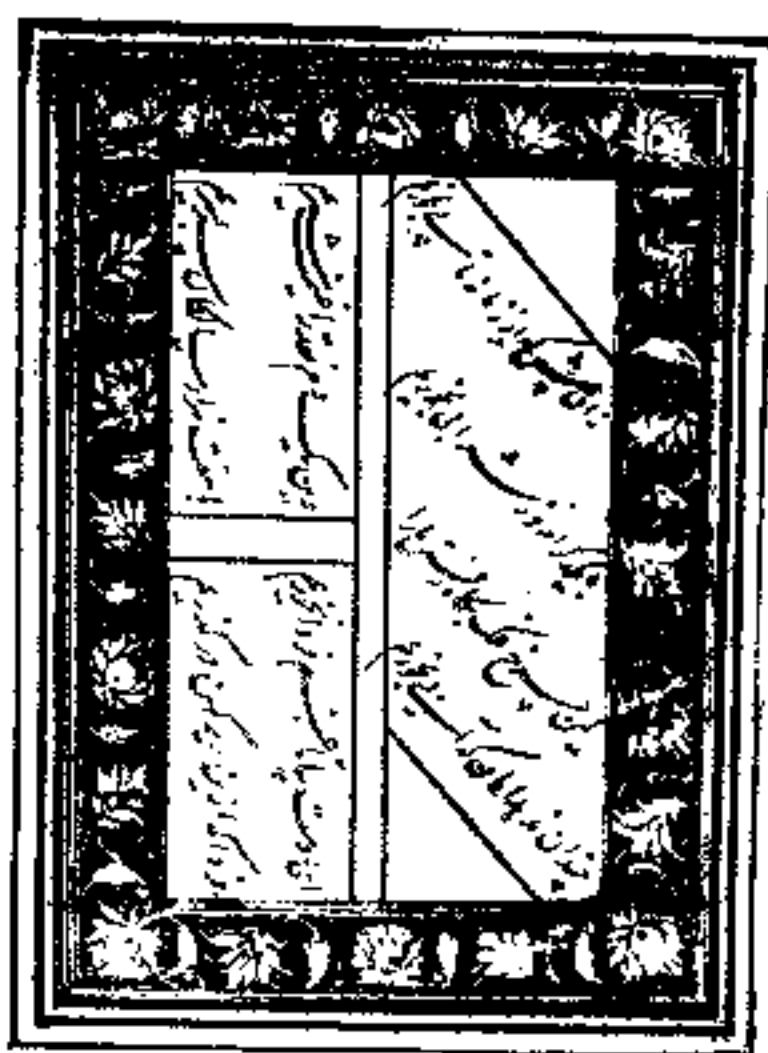
Fol. 46b.

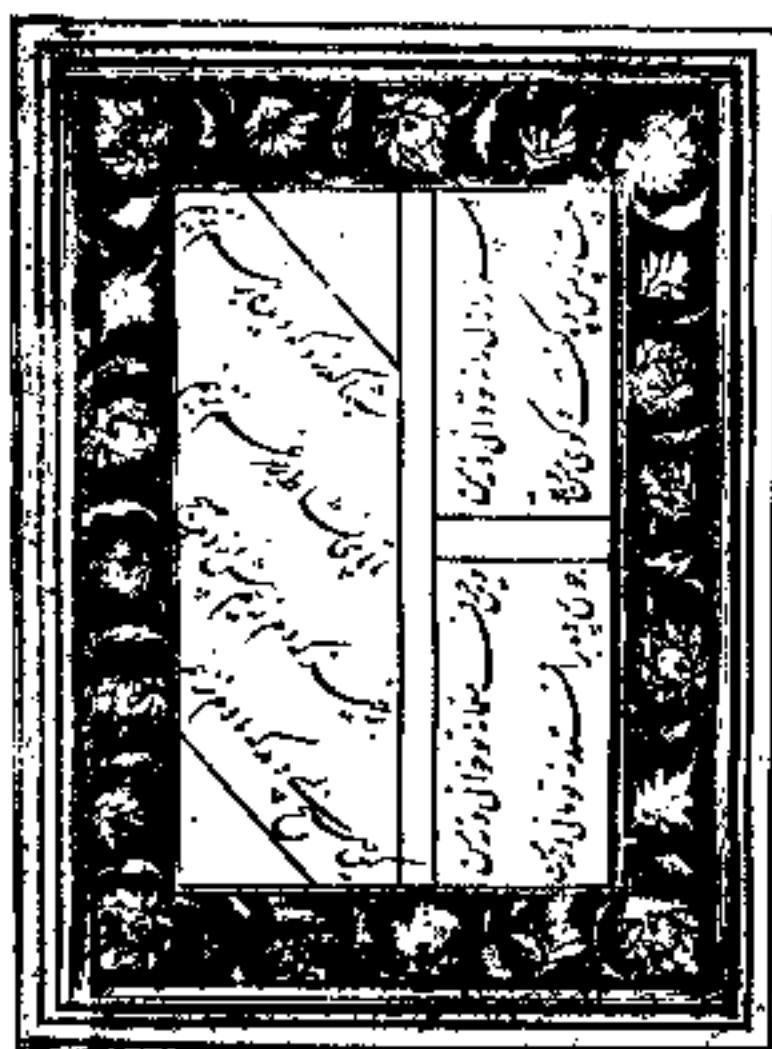
Fol. 47a.

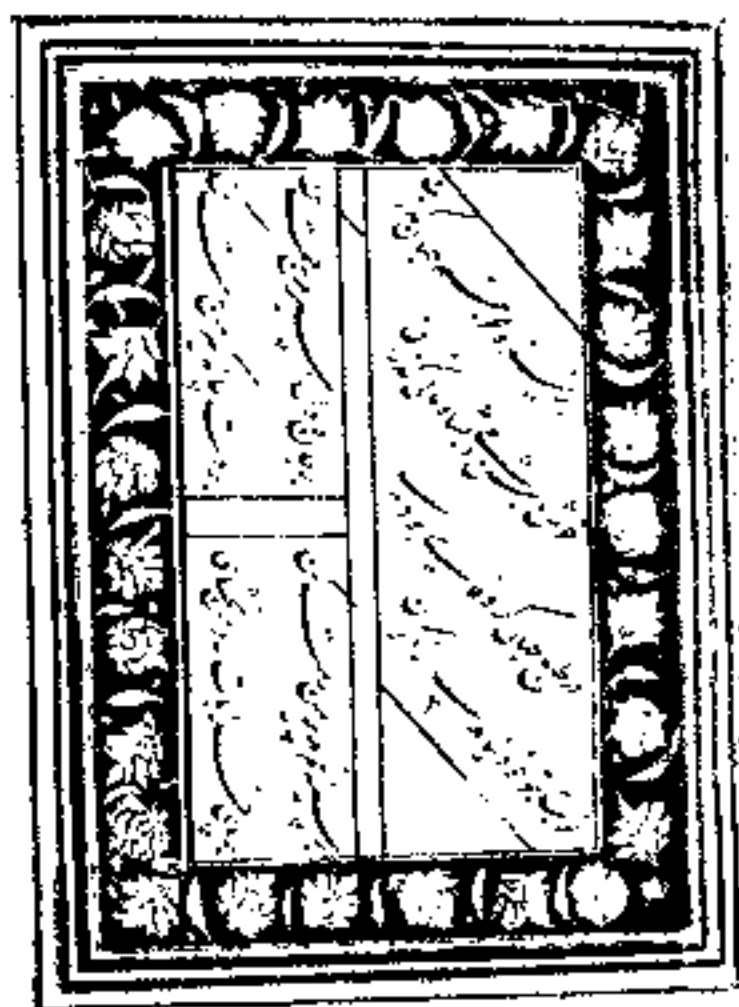
Fol. 47b.

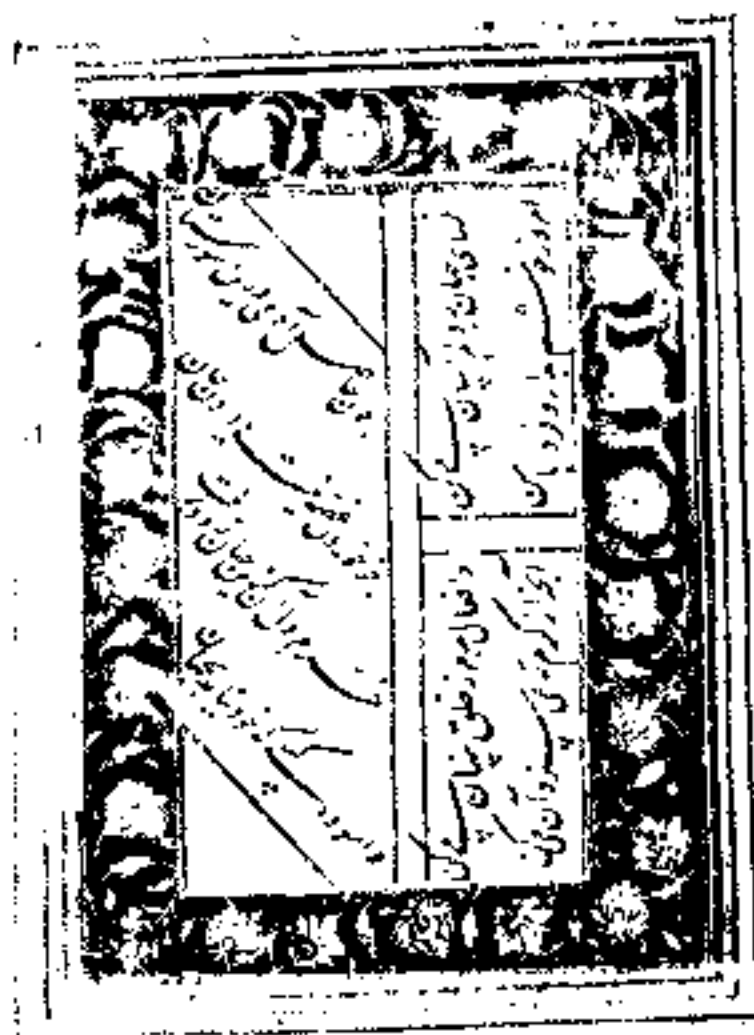
Fol. 48a.

Fol. 48b.

Fol. 49a.

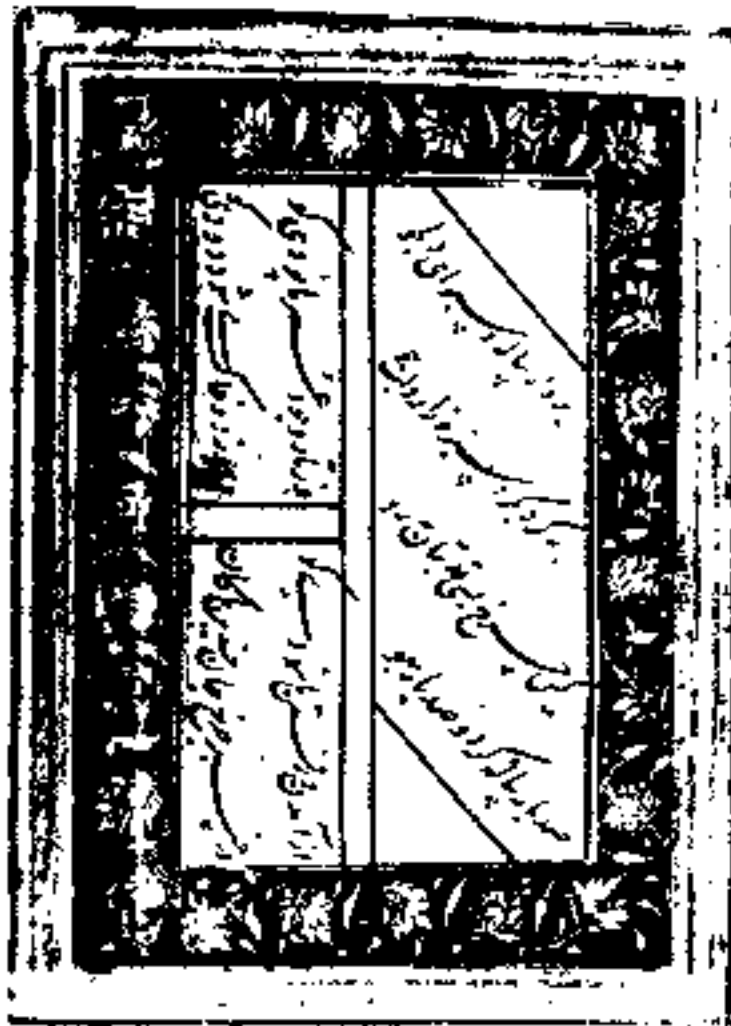

Fol. 49b.

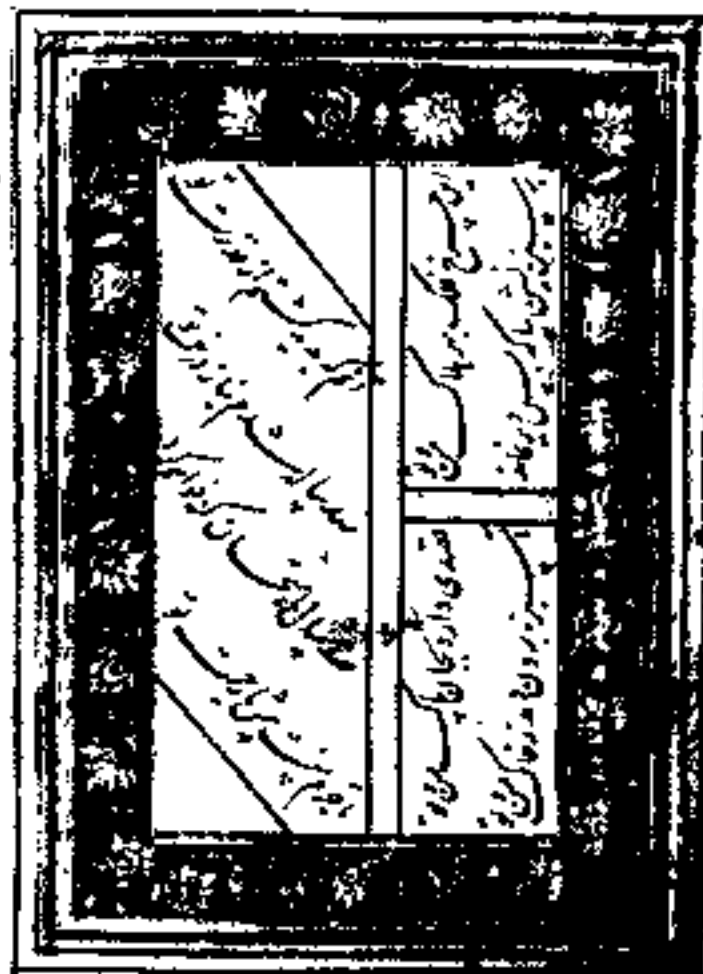

Fol. 50r.

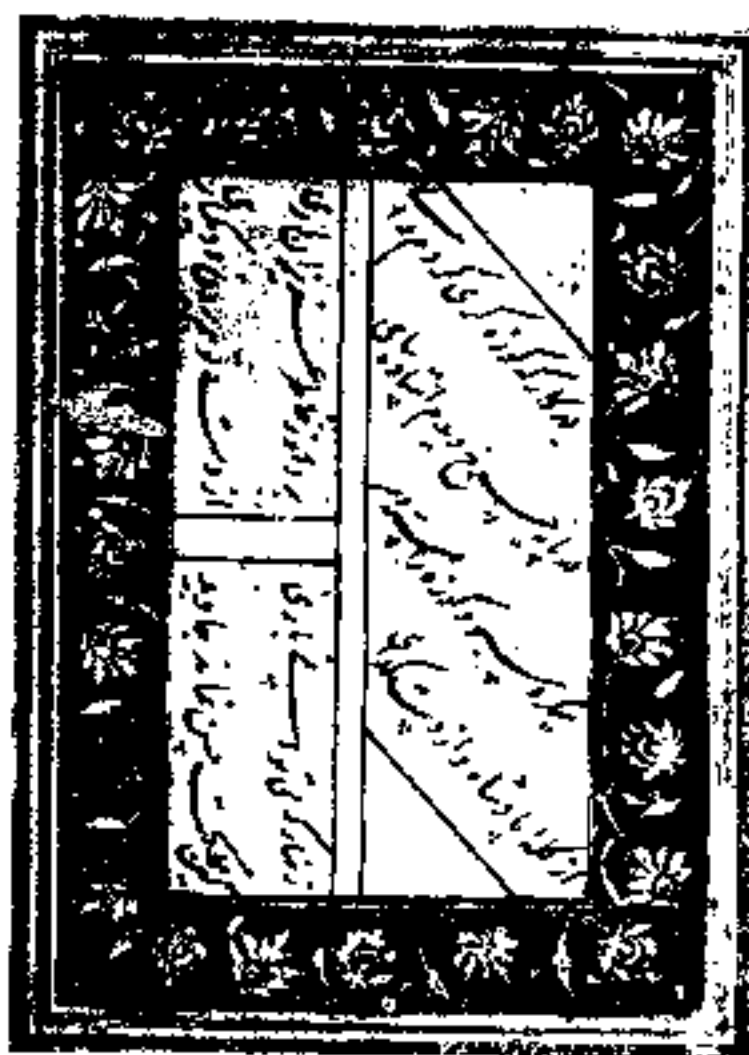

Fol. 51a.

Fol. 51b.

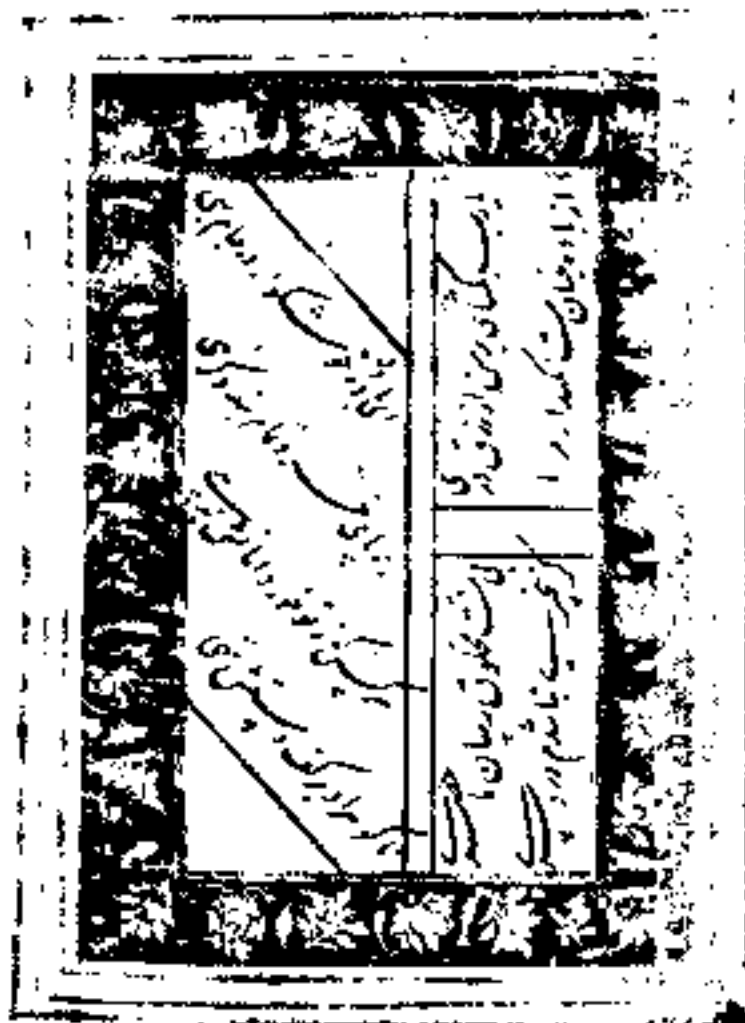
Fol. 52a.

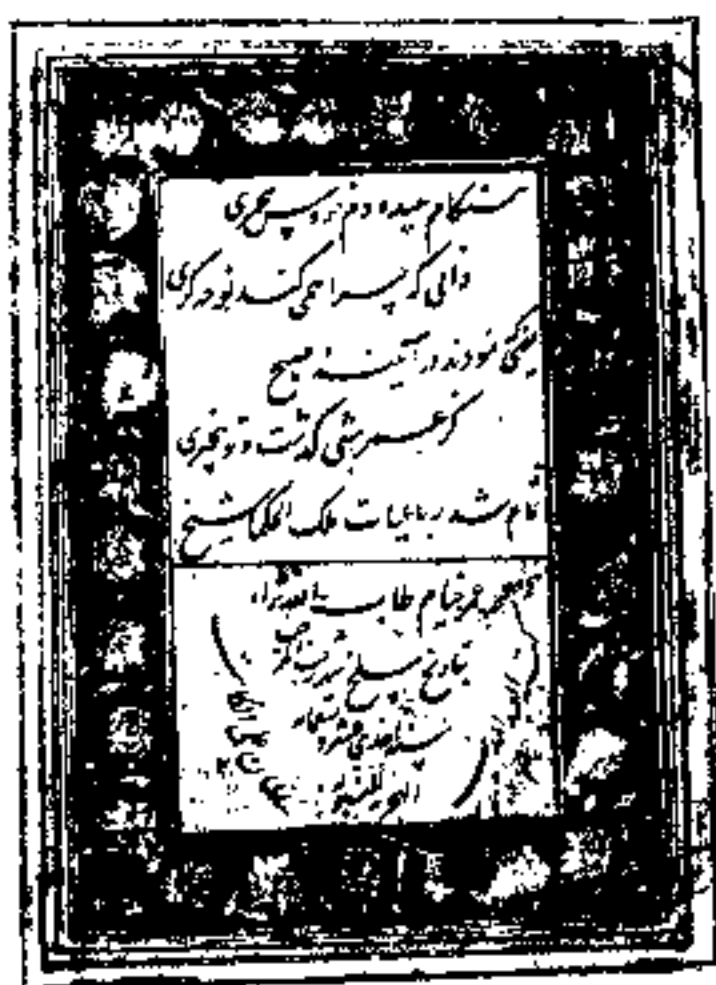
Fol. 52b.

Fol. 53a.

Fol. 53b.

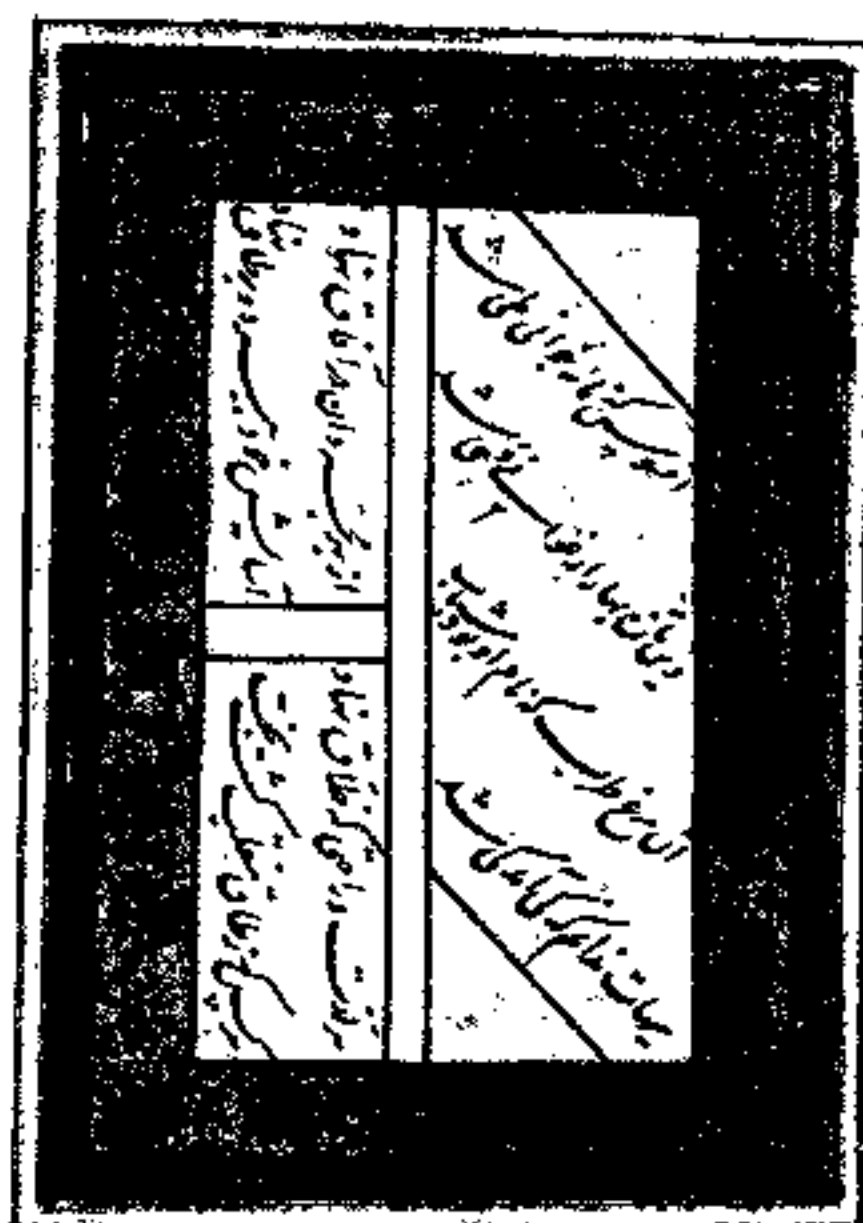

Plate LVI.

Fig. 136.

Photo LVII.

Fol. 41a.